

T. C.

Yıl : 14

Agustos 1936

Sayı : 128

Askerî tıbbî baytarî mecmuası

Askerî Baytar Tatbikat Mektebi ve Hastanesi
Tıbbî Baytarî Akademisi tarafından
üç ayda bir çıkarılır.

Tesis tarihi 1922

Askerî Tıbbîye Matbaası
İSTANBUL
1936

TÜRK TARİH KURUMU KÜTÜPHANESİ
SÜRELİ YAYINLAR

KAYIT NO. 5008806
SÜRELİ YAYIN ADI Askerî Tıbbî Baytarî
CİLT Mecmuası
SAYI 128
YIL 1936

ASKERÎ TIBBÎ BAYTARÎ MECMUASI

Askerî Baytar Tatbikat Mektehi ve Hastanesi
Tıbbî Baytarî Akademisi tarafından
üç ayda bir çıkarılır.

Tesis Tarihi 1922

Yıl XIV

1 Ağustos 1936

Sayı 128

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
Necib Zobu : Bir köpekde yapılan bitri rahim.	1
Said Ali Kural : Köpek tifüsü vak'aları ve bir köpekte trypaflavin ile şifa temini.	5
Hadi Uysalefe : Bir beygirin şıraülhanekinde enfi-femmi fistül.	11
İhsan : Hayvanlarda chorée.	13
Sabri Yener : Suların kimyevi tasfiyesi.	40
Cevat Şahin : Kış nallaması.	46
Veysi Boragan : Tay ve dana yetiştiriciliğinde meralar hakkında alınması lüzumlu mühim tedbirler.	67
Hulâsalar.	70
Yeni neşriyat.	85
Meslek haberleri.	86
Salgın hastalıklar hulâsası.	90
Yanlış ve doğru cetveli.	91

Askerî Tıbbiye Basım evi

1936

5008806
2936, 428

Baytarî tababette de

bu en iyi ilâcın kefilidir.

OMNADINE büyük ve ufak hayvanların bütün hâd intanî hastalıklarında muafiyet tedavisi için

ODYLEN büyük hayvanlarda uyuza ve tufeyllere karşı mücadele için

VACCIN-YATRENE E 104 m ü z m i n hastalıklarda tenbih tedavisi için aşı

ENTOZON siğirlarda meme guddesi iltihabına (mastitis) karşı

TRYPAFLAVINE pyroplasmose tedavisi için

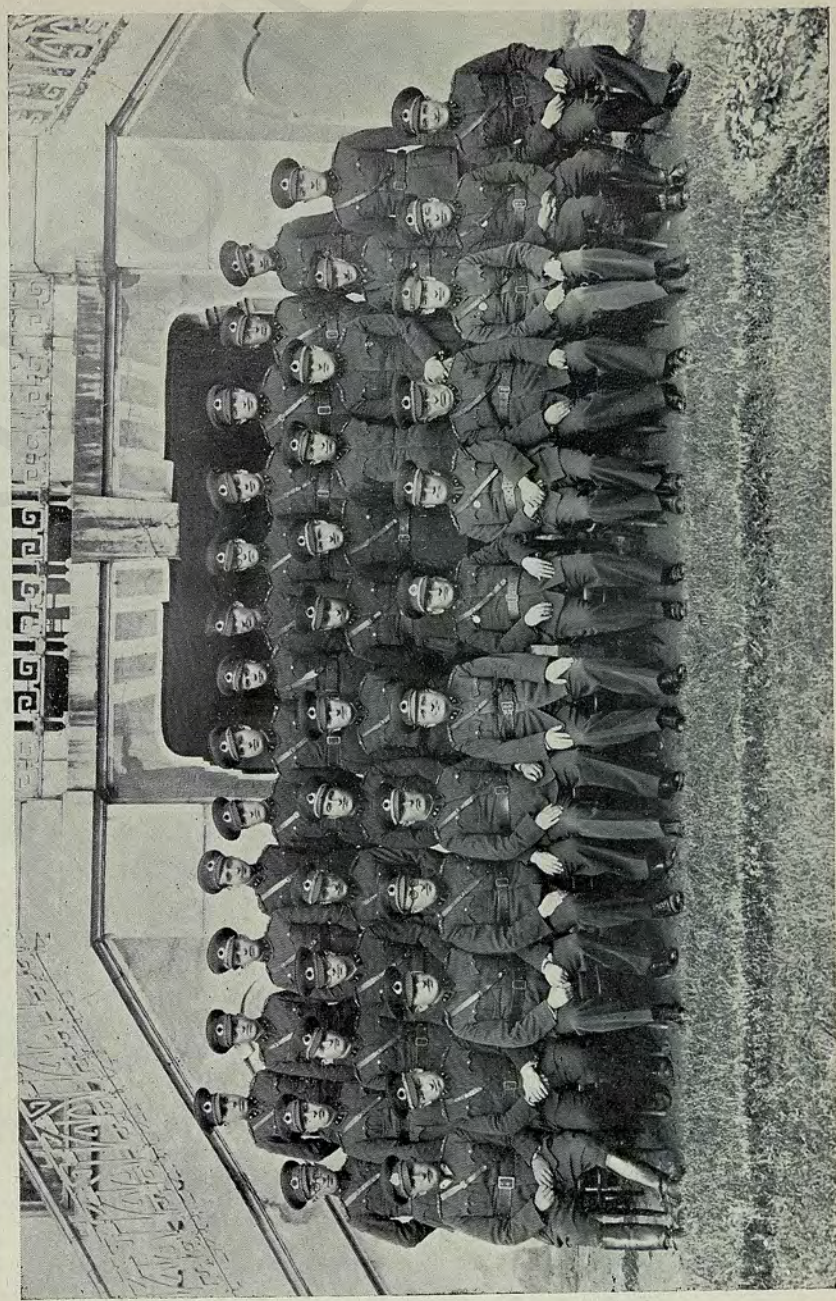
NÉOSALVARSAN baytarî sahada kullanılmak üzere

NÉMURAL taenia ve botriocephalus mücadelesi için

» *Behringwerke* «

LEVERKUSEN (ALMANYA)

ASKERÎ TIBBÎ BAYTARÎ MECMUASI, YIL 14, SAYI 128, 1936

Askerî Baytar Tatbikat Okulunda 935/36 yılında ders Stajyer Baytar Asteğmenleri ve İhtiyat Baytar Yarsubayları, Okul Direktörü, Muallimleri ve Idare Heyeti ile bir arada.

Bir köpekde yapılan bitri rahim [*]

Muallim Dr. Necib Zobu

İstisali rahim. Bitri rahim, Amputatio Uteri, Amputation de l'Utérus, Gebärmutter amputation, Die Amputation des Frudhthälters, Die Amputation des Uterus, Exstirpation des Uterus. Bu tabirler hep rahmin çıkarılması manasınadır.

1802 de baytar Jenne evvelâ bir inekde yaptı ve muvafakiyetli netice verdi. Takriben bundan 50 sene sonra Hering bu ameliyeyi bir beygirde yaptı fakat hayvan öldü. Sonra 1876 da insan hekimi Perro kayzer şakki (Kaiserschnitte) yaptıktan sonra bitri rahim yaptığını ilan etti (1). Bundan sonra rahimde intan olduğu zaman, doğurmayı men eden mihbel nedbelerinde, evramında, sukutu rahimde, red mümkün olmaz ise İlâh. yapılmıya baslandı.

Rahim istisali evvelâ şakki batın (Laparatomie), sonra şakki rahim (Hysterectomi) yapıldıktan sonra yapılır. Bu ameliye son zamanlarda bilhassa köpeklerde gayet kolaylıkla yapılmaktadır. Rahim iltihabından dolayı hayvanın hayatında tehlike olduğu zaman veya tedavi edilemeyecek bir hastalığında yapılması icab eder (İndikation). Batın açıldıktan sonra evvelâ rahim nereden kesilecek ise bunun biraz altından bir ipek iplik ile bağlanır sonra üst tarafından rahim kesilir. Şayed rahim münten ise ilk garonun ön tarafına bir garo daha konur. Sonra altına gaz ve pamuk koyarak iki garo arasından rahim kesilir (ifrazatı batna akıtmamak için) (2). Bu şak unku rahmin kuddamında, üzerinde, veya mihbelde yapılır. Bundan sonra rahmin çıkarılması

[*] 24/4/1936 tıbbî müsamesesinde söylenmiştir ;

lâzımdır. Bunun içinde mebyaz eviyesine ve rahmin rıbatı-arızine birer garo konur (3). Sonra makas ve bıçak ile rahim istisal edilir.

Rahmin kesilen kısmı büyük ise buraya torba ağzı (4) dikişi konur. Rahim küçük ise yine gışayı muhatı içerde kalmak üzere âdi dikiş konur. Busetle rahim ifrazatı batna akamaz, mihbelden dışarı çıkar.

Buraya lavaj yapmamak daha evlâdır. Belki muhteviyanın batna gitmesine sebep olunur. Ameliye bitdikden sonra batna usul dairesinde hayate konur. Cildin hayatası konduktan sonra üzerine Airolpaste sürülür. Sonra sargı konur. İlk konan sargı 5-8 günde açılır. Dikişlere lüzum kalmamış ise alınır var ise cerha tekrar temizlenir ve dikişler alınmadan sarılır. Müteakib tedabir haz'ı batnın aynıdır.

Benim mevzuum gördüğünüz beyaz ve siyahlı Setter dişi köpekdir. Bu hayvan dört ay evvel dahiliye servisine geldi ve buradan hariciye servisine gönderilmişti. Alınan anemnezinde hayvanın 10 yaşında olduğu ve epi bir müddetden beri mihbelinden arasıra kan geldiği, iştihasının tam olduğu, zafiyeti bulunmadığı ve haricen hiç bir tegayyürü olmadığı görüldü. Hararet derecesi 38,5 idi nabız ve teneffüsünde dikkat nazarına alınacak bir şeyi yoktu.

Hayvanı usul dairesinde bağladım ve mihbeline touche yaptım. Mihbel gışayımuhatısı biraz sert idi parmağım fazla giremedi ancak ucu ile bir teşekkülucedide veya tümöre dokunabildim. Parmağımı çıkardığım zaman kanlı idi, nezfirahim (metrorrhagie) mevcut idi. Hiç olmaz ise müzmin bir iltihabı dahili rahim belkide bir tümör olduğunu söyledim. Ve en kesdirme yolun operatik müdahale ile rahmi çıkarmak olduğunu ilâve ettim. Hayvanı getiren, sahibine malumat vereceğini söyledi köpeği alıp götürdü. Müteakiben 2/4/1936 perşenbe günü öğleden sonra hayvanı tekrar kliniğime getirdi. Aynı halde hastalığın devam ettiğini ve rahmin çıkarılmasından başka çare olmadığını anladığını ilâve etti. Bende köpeği

kliniğimde alıkoydum. Ertesi günü (3/4/1936) hayvanı ameliyât masasına bağladım ve ether ile uyuttum. Ameliyeden evvel rahme sondaj yaptım koyu renkde bir yemek kaşığı kadar nezif geldi. Bu esnada hayvan tebevül etti mesaneden gelen idrar temiz idi.

Batnı sürrenin altından ve hattı mutavassıt üzerinden (usul dairesinde dezenfeksion yapıldıktan sonra) açdım ve rahmi batnın dışına aldım. Müstahzar piyesde görüldüğü gibi unku rahimden itibaren cismi rahimde ve kurunu rahmiyede kesafet ve tesbih danesi gibi ukeydat görülüyordu. Mebyazlardan soldaki ceviz danesi kadar ve üzerinde müteaddid hadebeli (bu hayvanda tabii halde ancak nohud danesi kadar olması lâzımdı), müteverrim sağ mebyaz bunun yarısı kadardı. (Burada pek büyük evrama tesadüf edilmiştir. Bir beygirde -125 Pfund-62,5 Kilo bir tümör görülmüştür) (6).

Mebyazların üstünden cismi rahme kadar olan kısmı yukarıda söylediğim tarzda istisal ettim. Zuhur eden ufak tefek (parenkimai) nezfî tevkif ettim. Badehu şakdan dışarı çıkan ema, serb, mihbeli tekrar batna sokarak batın adelatına ve cilde hayate koydum. Cild üzerine Airolpaste sürdüm ve bunun üzerine de aseptik bir sargı koydum. Ameliyeyi müteakip pek cüzi gelen ve şari olan nezfede mani olmak için hayvana cilt altına bir ampul klauden şırınga ettim.

Hayvan o günü kafesinde yatarak vakit geçirdi, ertesi günü kafesinde dolaşdı fakat yemek yemedi, daha ertesi günü neşesi ve iştihası iyi oldu ve muntazaman tebevül, tegavvut etti. Rahimden de nezif gelmiyordu.

Ameliyeyi müteakip altıncı perşenbe günü (9/4/1936) sargıyı açdım. Cerha kenarlarının bazı kısımlarında hafif muhatı cerha ifrazatı vardı. Eau oxigenée ile bunları sildim ve sütürleri almadım. Tekrar cerha üzerine sargı koydum. Dört gün sonra yâni ameliyeyi müteakib onbirinci pazartesi (13/4/1936) günü sargıyı tekrar açdım. Cerha ifrazatı yoktu, sütürler

gevşemiş, cerha kenarları birbirine yapışarak iltiyam bulmuştu. Ameliye sonunda koyduğum sütürleri aldım. Cerhanın üzerine tekrar Eau Oxygène sürdüm ve yeniden sargı koydum. 16/4/1936 perşembe günü sargıyı tekrar açtım. Cerha tamamen iltiyam bulmuştu. Cerha yerine Teinture d'iode tıla ederek hayvanı sargısız bıraktım. O günü sahibine geri verecektim.. fakat bu müsamerede hayvanı heyeti umumiye göstermek için Kliniğimde alıkoydum. 16/4/1936 perşembe gününden beri hayvanın ameliye yerine arasına bakmakla iktifa ediyorum. Ayrıca müdahaleye lüzum hasıl olmadı ve ameliye gününden beri mihbelden nezif gelmedi. Hayvan yarın sahibine salim olarak geri verilecektir.

Literatur.

- 1 — Tierärztliche geburtshilfe. Harms. 1912 S. 357
- 2 — Geburtschilfe bei kleinen Haustiren Brunin 1908 S.92
- 3 — Kompendium der speziellen chirurgie für Tierärzte. Fröhner-Silersipe 1924.S.198
- 4 — Spezielle chirurgie für Tierärzte. Möller-Frick. 1921. S.412.
- 5 — Ameliyatı cerrahiye. Yusuf Ziya. 1916.S.795.
- 6 — Tierärztliche Operationslehre. H. Frick. 1912.S.88

İstanbul Belediyesi Fatih Hayvan Hastanesi çalışmalarından:

Köpek tifüsü vak'aları ve bir köpekte Trypaflavin ile şifa temini.

*Finige Faelle von Hundetyphus und Heilungserfolg
mit Trypaflavin bei einem Fall.*

Hayv. Hast. Md. Baytar **Said Ali Kural.**

Hemen ekseriyetle ölümle neticelenen ve Stuttgart köpek salgını, Nezfi iltihabı midii maaî, köpek vebası, köpek tifüsü gibi muhtelif isimlerle literatürde yazılmış olan bu hastalığın memleketimizde de mevcudiyetini ilk evvel Müderris Rıza İsmail (1928 de) bir vak'a ile haber vermiş ve Baytar Binbaşı Muallim Dr. Ali Hadi ve Dr. Üveis Maskar da (1935 de) muhtelif senelerde tesbit ettikleri 7 vak'a üzerinde serirî ve marazî teşrih noktai nazarından görgü ve buluşlarını neşrederek hastalığın istanbulda münferid ve fakat müstekir olarak mevcudiyetini bildirmişlerdir.

Hastalık üzerinde son senelerde yapılan uğraşmalara ve neşriyata nazaran bu hastalık bazılarınca doğrudan doğruya böbrek tegayyüratiyle alâkadâr bir üremi tezahuru olarak gösterilmek istenmişse de Lukes tarafından amil olarak Spiroketterin ileri sürülmesi üzerine açılan yeni tecrübevî tetkikler muhtelif müelliflerin fikirlerini İcterus gravis ile bu hastalığı birleştirmeye sevk etmiş ve Leptospirose isminin verilmesine sebep olmuştur.

Biz de muhtelif senelerde kliniğimize gelen köpekler arasında bu hastalığa müteaddid kerreler rasladık. Şimdiye kadar bildirilen bütün tedavi usulleri sırf arazî tedavi esaslarına istinad etmekte olduğundan bu yolda tedaviye uğraşıyorduk.

Son bir vak'a üzerinde dahilî verid Trypaflavin zerkile aldığımız çok iyi netice bizi bir taraftan bu hususta neşriyatta bulunan meslektaşlarımızın, hastalığın bizde de seyr etmekte olduğu fikirlerini teyid maksadiyle evvelki vak'alarımızı yazmağa ve diğer taraftan da bu suretle pratik meslek hayatımızda yüz güldürücü bir ilaç kazanmış olduğumuz için Trypaflavinin verdiği iyi neticeyi bildirmeğe sevk etti.

Müşahedelerimiz :

Vak'a I. — Mahmudpaşada Haçoplu hanında 10 numarada Terzi M. ait Gordon seter cinsinden bir av köpeği 4/Eylül/1930 da bize müracaat etmiştir.

Şikâyeti: Köpeğin ağzındaki yaralardan gıdasını alamadığı ve zayıfladığıdır.

Serirî hali: Köpek çok düşkün bir halde, karnı çekik, beli kanbur, gözleri fersiz, cild elastikiyeti zayı olmuş, derecesi 40,5 idi. Ağzıda diş etleri üzerinde, dil altında, yanakların iç tarafında mercimekten nohut büyüklüğüne kadar karahalar mevcut; ağız gışayımuhatısı umumiyetle morumsu renkte, dil paslı, nefesi fena kokulu idi. Bu muayene esnasında köpek kusdu; kusmuğu koyu sarı renkte ve içinde kan huyutu vardı. Maayi müstakime konan termometre üzerine bulaşan gaita kanlı idi. Bir iki dakika sonra köpek ıkıntı ile kanlı ve balgamlı, sert gaita yumakları çıkardı. Kulakların vechi dahilisi ile göz agşiyei munzamları, ican nahiyesi sarımsak renkte idi. Kalb ve reelerin kar ve ısgasında bir gayrı tabiiyet görülemedi. Karın uzuvlarının muayenesinde bilhassa Mide, Em'a, Karaciğer, Böbrek nahiyesi fazla hassas idiler. İdrar az ve seyrek idi.

Tedavi: Arazî olarak yapılmakla beraber birer gün fasıla ile de Omnadim şırıngaları (beheri 2 ccm olmak üzere) yapıldı. Hastalığın seyri şiddetle devam etti ve köpek bir hafta içinde mütemadiyen kusarak ve kanlı ishal halinde gaita çıkararak öldü.

Vak'a II. — Fenerde Kiremit mahallesinde bayan İ. ye ait üç yaşında beyaz bir Rus köpeği olup İkinci Teşrin 1930 da kliniğimize aynı arâzla geldi. Hayvan yürüyemeyecek bir halde olduğundan kucakta getirilmişti. Ağzıda karahalar var, kanlı kusma ve kanlı ishal mebzulen mevcuttu, beden harareti 35, yanı hypothermie vardı. Köpeğe aynı klasik tedavi yapıldı ise de iki gün sonra öldü.

Vak'a III. — Bakırköyünde Sakız ağa caddesinde 71 numarada bay D. ye aid Pointer cinsinden 6 yaşında av köpeği olup 1931 başlangıcında kliniğimize geldi. Ağzında karahalar vardı, kusma ve kanlı ishal mevcuttu, karın tamamen çekik bir halde olup cild elastikiyetini tamamen gaybetmişti. Beden derecesi 35,6 idi. Bu da arazî tedavilere tabi tutuldu ve bir kaç gün sonra ölmüş olduğu öğrenildi.

Vak'a IV. — Şehremininde Deniz abdal da bay H.S. aid 3 yaşında erkek kurt köpeği olup 8/5/1936 da kliniğimize gelmişti.

Şikâyeti: Hayvanın iştihasızlığı, çabuk zayıflaması ve dermansızlığı idi. (bu köpek hastanemize getirilmeden 20 gün evvel bir çocuğu ısırduğundan kuduz tedavi müessesesince serbest müşahade altına alınmış ve muayyen müşahade müddetini geçirdiğinden mevcut hastalığının tedavisi maksadiyle sahibinin isteği üzerine hastanemize gönderilmişti).

Serirî hali: Ağız gışayımuhatısı koyu kırmızı renkte, diş etlerinde itikâller mevcut, nefesi fena kokuyor, göz agşiyei munzammaları ile ican nahiyesi safravî renkte, kalb ve reelerin ısgası bir şey göstermiyor; mide, barsak, karaciğer, böbrek nahiyesi fazla hassas, cilt elastikiyeti zayı olmuş, ara sıra koyu sarı renkte kusuyor, inkibaz mevcut, idrar seyrek ve az, etrafı halefiyede kâzib felci tezahur mevcut, beden harareti 39,5; laboratuvarında yapılan kan muayenesinde lökositlerde tezayüt var, kan paraziti yok, idrarda teamül hamızı, şeker yok, albumin ve safra mevcut, Benzidin teamülü az müsbet, tektük lökosit var, üstüvaneler ve huveynatı meneviye mebzul; gaita muayenesinde tufeyl yumurtaları yok, Benzidin teamülü bidayette menfi, sonraları hep müsbet.

Tedavi : Muhtelif arazî tedavilerle beraber dahilî adele Omnadin zerkleri yapıldı. Etrafı halefiyedeki kâzib felcî tezahurların gayib olmasına rağmen köpeğin bir hafta sonra öldüğünü öğrendik. (evvelce bir çocuğu ısırmış bulunması dolayısıyla kadavrası tavsiyemiz üzerine sahibi tarafından kuduz müessesesine götürülmüştür).

Vaka V.— Kurtuluşa kuyulu bağ sokağında 84 numarada bayan S. aid 3,5 yaşında dişi kurt köpeği olup hastalığa 16/5/1936 da tutuluyor 19/5/1936 da kliniğimize getiriliyor.

Şikâyeti: hayvanın katî iştihassızlığı, kusması, zayıflaması, ağzının fena kokusu ve bir kerre de burnundan kan gelmesi.

Serirî hali: Ağız gışayı muhatisi kuru ve ikterik, diş etlerinde ve dil kenarlarında karahalar mevcut, gözler çökük ve fersiz, göz ağşiyei munzammaları ve ican safravî renkte, kalbde ritmik bir teserrü mevcut, reelerde bir şey his edilmiyor; mide, ema karaciğer, böbrek nahiyeleri çok hassas, cild elastikiyetini zayı etmiş, beden derecesi 40,5. Kusmuğu koyu sarı renkte, bazan inkibaz ve bazan da ishal mevcut, gaitası kanlı, idrarı koyu renkte ve az mikdarda olup sık sık tebevül ediyor, idrarda üstüvaneler mevcut; Piroplasmos noktai nazarından yapılan müteaddit kan muayenelerinde tufeyl bulunamadı.

Tedavi: Arazî tedavilerle beraber Omnadin zerkiyatı yapıldı. Üç gün sonra köpeğin tamamen halsiz olarak yattığı ve kalkamadığı ve 48 saat zarfında hiç idrar yapmadığı öğrenildi. Köpeğin tekrar muayenesinde adeta bir üremi komatöz tezahuru görülüyordu; bazan da asabî ihtilaçlar gösteriyordu. Süt, su ve sair ne verilse kusuyor ve az mikdarda kanla karışık ishal devam ediyordu; beden derecesi 36 ya düşmüştü.

Trypaflavinin diğer akridin mürekkebatı gibi kuvvetli bir hâliki cürsum olduğu nazarı itibare alınarak bu köpeğe son bir çare olmak üzere tatbiki düşünüldü ve dahili verid olarak %1 mahlulünden 10 ccm zerk edildi ve zerkten altı saat sonra köpeğin şaşılacak derecede mebzul idrar yaptığı öğrenildi.

Müteakib ilk gün zarfında ahvali umumiye iyiliğe doğru giden bir değişiklik husule geldi; beden derecesi tekrar 39 a çıkmış ve istekle bol su içmiş ve kusmamıştı. Bu iyi tezahur karşısında ikinci günü yine dahili verid olarak aynı nisbetteki mahlulden 15 ccm zerk edildi. Müteakip günlerde ahvali umumiye daha ziyade selaha dönmüştü ve hiç hareket edemeyen köpek ayağa kalkmış ve oda içinde yavaş yavaş gezinebiliyordu. İkinci zerkten üç gün sonra tekrar 10 ccm dahili verid zerk edildi. Artık kusma ve ishal kesilmiş idrar muntazam ve bol olup iştihası uyanmış ve beden derecesi normal seyrine girmişti. Yavaş yavaş vücuda kuvvet verici gıdalar tavsiye edildi ve bütün tedavi müddetince yapılan tavsiyelerin hayvan sever sahibesi tarafından büyük bir dikkat ve ihtimamla takip ve tatbik edilmiş olması da bu müsbet neticenin elde edilmesinde yardım etti. Son Trypaflavin zerkinden bir hafta sonra artık hayvan kurtulmuştu, şen ve beşuş olup bütün eski adetlerini yapıyordu ve şifa tam olarak husule gelmişti.

Hulâsa :

1. — Muhtelif senelerde kliniğimize gelen köpeklerde rasladığımız ve safahatını yukarda bildirdiğimiz 5 vaka, köpek tifüsünün İstanbulda münferidde olsa seyr etmekte olduğunu göstermekte ve vukuunu bildiren meslekdaşlarımızı teyid etmektedir.

2. — Serirî haline nazaran ölümü kati görülen bir tifüslü köpete son bir çare olarak dahili verid tatbik ettiğimiz Trypaflavinin verdiği çok iyi ve şifalı netice bize bu hastalığın tedavisi noktai nazarından büyük ümitler vermiştir.

3 — Trypaflavinle son bir vakada aldığımız bu şifalı neticeyi bundan sonra raslayacağımız vakalarda da tatbik ederek teyidine çalışacak isek te bu hususa meslekdaşlarımızın da dikkat nazarlarını celp etmeği bu ilaç hakkındaki kati kanaatlerin tebellürü için bir vazife bilirim.

Zusammenfassung :

Die in den letzten Jahren (1930-36) beobachteten 5 Faelle von Hundetyphus bestaetigen die Ansicht der Herrn Kollegen Dr. Ali Hadi und Dr. Üveis Maskar, dass der Hundetyphus bezw. die Stuttgarter Hundeseuche in İstanbul sporadisch, aber doch staendig auftritt.

Alle bekannten symptomatologischen Bahandlungsmethoden sogar auch Omnadin-Injektionen erzielten negative Resultate. Der letzte Fall, ein 3,5 jaehriger Schaeferhund in vorgeschrittenem Krankheitsstadium, wurde intravenös mit Trypaflavin behandelt; trotz des schlechten Zustandes, wie starke Abmagerung, blutiger Durchfall und Hypothermie (36°C) trat schon nach der 1. Injektion eine Besserung ein; nach der dritten Injektion waren alle Krankheiterscheinungen verschwunden, und das Tier vollkommen genesen.

Das Trypaflavin wurde als 1% ige Lösung verwandt und je 10,15 und wieder 10 ccm mit 2-3 taegigem Intervall intravenös injiziert.

Es ist empfehlenswert, diese befriedigende Beahndlung bei Hundetyphus weiterhin auszufuehren.

Literatur :

Ali Hadi ve Üveis Maskar (1935): İstanbulda Stuttgart Köpek Salgını Vak'aları. As. Tbb. By. Mecmuası, Yıl 12, Sayı 122 Sayfa 196-210. [*]

Cadiot, P. Lesbouyries, G. Ries J.N. (1925): Traité de medecine des animaux domestique. P. 951-955.

Fröhner und Zwick (1925): Lehrbuch der speziellen Pathologie und Therapie der Haustiere. 9. Auflage, Bd. 2, S. 490-495.

Hutyra und Marek (1913): Spezielle Pathologie und Therapie der Haustiere 4. Auflage, Bd. 1, S. 216-220.

Joest, E. (1926): Handbuch der speziellen Pathologischen Anatomie der Haustiere. 2. Auflage, Bd. 1, S. 49, 455-689.

Lukes, J. (1926): Spirochaetosis melaenogenes canum (Stuttgarter Hundeseuche). Prag. Arch. f. Tiermed. u. vergleich. Path. Jg. 6, H. 3/4, S. 233-250.

Müller, G. (1922): Die Krankheiten des Hundes. S. 323-326.

Riza İsmail (1928): Köpeklerin tifüsü. Baytarı Mecmua, cild 5, Sayı 6, Sayfa 261-265.

Wirth, D. (1931) : Stuttgarter Hundeseuche. In Stang-Wirth, Tiercheilkunde und Tierzucht. IX Bd. S. 691-696.

[*] Etraflı literatür için bu mesaiye müracaat etmelidir.

Askeri Baytar Tatbikat Mektebi İç Hastahkları ubesinden:**Bir beygirin sıraülhanesinde enfi-femmi fistül.**

Bnb. Hadi Uysalefe

Burun akıntısından şikâyetle hayvan hastanesine İstanbuldaki birliklerden kır donda erkek bir beygir tedavi edilmek için gönderilmiştir.

Anamnes: hayvanı hastaneye getiren erden elde edilen malumata nazaran hayvanın 18 aydanberi hep böyle burun akar-mış ve bilhassa arabaya koşulunca akıntı daha fazlaşır ve köpük tarzında gelirmiş.

Muayenede : ahvali umumiyede hiç bir tegayyür bulunamadı. Tağdiye hali de pek mükemmel idi. Çene altı ukadati ile diğer ukadatta da hiç bir teverrüm yokdu. Sadır uzuvlarının teftiş, kar, ve ısgalarında da gayrı tabî bir hal tesbit olunamadı. Akıntı daha ziyade sol burundan ve bazan da sağ burundan geliyor, ve arada sırada da hayvan öksürüyordu.

Hayvanı tecrit ettim. İki gün kadar muntazaman derecesini aldım, ve sonra her ihtimale karşı bir kerre cüfni olarak malleiyın tatbik ettim.

Malleyin neticesi : gerek mevziî ve gerek harurî team-müller menfi zuhur etti. Bunun üzerine hayvanı bir kaç gün ilaç ile tedaviye tabituttum, lâkin bundan hiç bir iyilik hatta bir selah elde edemedim. Aradan böylece 10 gün geçirdikten sonra hayvana ikinci bir malleyin yaptım. Bu defa gözün bir tarafına baytar tatbikat mektebinde bulunan Pasteur malleiyinini, diğer tarafına da etlik bakterioloji-hanesinin malleinini cüfni olarak tatbik ettim. Netice; yine her iki gözde de tamamile menfi çıktı.

Hayvanın akıntısının şekli ve vasfı, nazarı dikkatimi celb etti, ve bu her halde turuku teneffüzüyle iptidaiyede bir tagayyürün mevcut bulunması ihtimalini düşündürecek şekilde idi. Yani yalnız muhat ve gıda parçalarıyla köpükden müteşekkil ve arada sırada da bilhassa hayvan yeşil ot yerse akıntının rengi de yeşil oluyordu. Bunun üzerine hayvanın bir kerre cerrahî mütehassıslığınca muayene edilerek sinuslarda ve kisei hulkumiyede bir tagayyür bulunub bulunmadığının tesbit edilmesini rica ettim. Hastanenin cerrahî şubesi sinuslarda bir arıza bulamayınca daha dakik muayeneleri için hayvanı askerî baytar tatbikat mektebine gönderdi. Burada Muallim Bnb. Bay Zühdü ile hayvana larengoskopi yapıldı. Sol taraf burnundan girilip şıraülhaneke yaklaştığı zaman kubbei hanekin sert kısmile yumuşak kısmının birbirine birleştiği kısım civarında, beyzi şekilde, oldukça genişçe bir fethanın mevcudiyeti ve fetha cidarlarının da müdevver ve kirli kırmızı renkte olduğu görüldü. Bunun üzerine larengoskop harice alındı ve hayvanın ağzı bir padan ile açılıp dil sağ tarafa alındı üst çenede adrasın sonuncusundan 2 santim kadar yukarda ve bir az geride hanekin gışayı kısmı ile azmi kısmının bir noktada yekdiğeri ile birleşmediği ve arada beyzi şekilde bir fetha husule getirdikleri görüldü. Madeni bir sonda ile burundan içeri girildikde sondanın burun cevfine kadar geçtiği görüldü. Şuhalde cevfi fem ile cevfi enfi bu fetha vasıtasile iştirakta bulunuyorlar ve burun akıntısının da sebebini bu açıklık teşkil ediyordu. Beraberinde gelen bakıcı er bize kendisinin kıta ya dahil olduğu 18 aydan beri bu hayvanın burun akıntısının hiç bir vakit tamamen kesildiğini görmediğini söyledi. Hayvandaki bu tagayyürün evveliyatı hakkında daha esaslı malumat elde edilemedi ve adiyeti eihetle hayvan mektebin cerrahi şubesine verildi : bu şubede hayvanın bu fistülünün ameliyatle bertaraf edilmesinin gayri kabil olduğunu bildirerek ve istihdamında da bir mahzur olmadığını zikrederek yine kıtasına gönderdiği anlaşıldı.

Bu vakayı burada tesbit etmekten maksadım, muannit burun akıntıları karşısında bütün arkadaşlarımin böyle bir hadiseyi de tahattur etmelerini arzetmekden ibarettir.

Askerî Baytar Tatbikat Mektebi Dahili Hastahklar şubesi mesaisinden :

ŞEF. Dahili hastahklar muallimi M. Zühdü.

Hayvanlarda Chorée [*]

Muavin By. Yzb. İhsan

Hastahğin tarifi isminde mündemiç olup kelime aynen yunancadan alınmıştır. Chorée veya daha umumî tabirle hora dans demektir. Hastalık hemen sadece köpekleri müsap eder dinilebilir. Feresiyede ve diğer envada müstesna ahvalde tesadüf edilen chorée nin de tababeti beşeriyenin sahaî tetkikına girdiği ve insanlarada ariz olduğunu görmekteyiz. Umumî tababete nazaran chorée ismi altında yekdiğerine gayet yakın ve hususî bir manzarada gayri iradi harekâtla mevsuf emraz mütalaâ olunur.

Bir maksadı iradiyi gayri mutazammın harekâtla mütemyiz bir haleti maraziye olan chorée adi ahvalde bir adele gurubu üzerinde görülmesine rağmen bazende bir kaç veya umumî adelat guruplarında da görülebilen muttarit sadmelerden ibarettir.

Beşerî chorée ile hayvanî chorée ve münasebetleri

Dans de saint guy ve yahut Sydenham chorée si en ziyade tesadüf edilen şeklidir. Genç yaşlardakilerde görülür. Bilhassa çocuklara ariz olur. Ve alelekser nükse meyyal olmakla beraber şifa ile netice pezirdir. Hakikat halde Sydenham chorée si henüz mahiyeti meğhul bir amili intaniî hususiden münbais olduğu zannedilmektedir.

Birde, intana atf ve rabtedilmeyen ve irsi olarak tekevünü kabul edilen Hotington chorée si mevcuttur. Gerek

[*] 1934 yılında ihtisas tezi olarak hazırlanmıştır.

Sydenham gerek Hotington horalarının vahdet seririyelerine hürmetkâr kalmakla beraber taharrüşü kışrı olarak tarifi minasıptır. Beşerî tababetde görülen chorée ler selindirler ve menşei dimağı olan bu hastalıkta müşahede olunan gayrı muntazam hareketler uyku esnasında görülmezler, fakat bunun aksine olarak köpekte görülen chorée vahim ve menşei nuhaidir, ve uyku esnasında daima muttarit takallüsler gösterir. Vahameti noktaî nazarından köpek chorée si hemen felci tıflıyı hatırlatır (Paralysie infantile)

Müelliflerin bir kısmı hastalığın beşerî chorée ile karışması için ihtilâci felç namı altında zikredilmesi lâzım geldiğini ileri sürmüşlerdir. Bilhassa (Triboulet) bu iki hastalığın yekdiğerinden ayrı olması hakkında vucuda getirdiği mukayeseli tabloyu aşağıya derç ediyoruz.

Beşeri

1—Hafif bir hastalık ve muvakkattir. Şifa hemen vukua gelir. Tereffüü hararetle müterafık olan dimağı romatizma neticesi ölüm gibi ihtilatlar da mümkündür.

2—Adeli ademi tadabuk esnasında bu hareketlerin tevekkufu (Pek şiddetli haller müstesna)

Hayvanda : Köpekte

Sabit bir hastalıktır.

Müteazayit bir manzara arzeder,ölüm felci hali veya müterakkî dumuru basalî ve dumurî teşevvüşat ile müterafık kaşeksi neticesi ekseriya vukua gelir.

Nihoî devirde tenakusu hararet vardır.

Nihaî devirde tenakusu hararet vardır.

Grup halinde kısmı muttarit sadmeler ukuda devam eder.

Hayvanlarda şimdiye kadar insanların chorée sile aynı mahiyetde bir hastalık tabi olarak isbat edilememiştir.

(Rozenof) isminde bir alim choréeli çocukların levzesini tavşan ve köpeklere dahilî verit zerk etmiş onlarda ataksi

ve chorée arazını dimağın muharrik merkezleri civarında iltihabi taharrüşat görmüştür. Bunlardan elde edilen neticeye göre bu iltihabi tagayyürler ve harekî araz insanlardaki chorée nin aynı olduğu hakkında bir şey göstermemiştir.

Beşerde: Sydenham chorée sinin sebebi doğrudan doğruya bir amili intandır. Risyei mafsaliye hadde ile iltihap şıgafı dahilî kalp gerek horaya takaddüm eden gerek hora ile müterafık veya müteakıp olmak suretile pek büyük rol oynar. Bir fikre göre horanın tekevvününde en büyük rolü istafila-koklar oynar. Daha nadiren hümmaî şibih tifoidi, zatülreeye rasladığı vakıdır.

Hotington horası mutlak suretde irsi vasıfdadır. Esbabı mucibe meyanında taharrüşatı ruhiye teberredat, haml, tabimüfrit, zikr edilir. Beşerde daülefrenç ve emrazı haddei intaniyenin bu hastalığın zuhurunda hiç bir rolleri yoktur.

Chorée nin tarifinde hastalıkta lavhâ seririyeyi gayrı iradi harekâtın işgal ettiğini söylemiştik şu halde hastalık sebeplerinin harekâtı idare eden cümlei asabiye şubatından aranması lâzım geleceğın varestei arzdir.

Bunu tetkik edelim : hararet nasıl olur?

Cümlei asabiyenin hissiyet ve taharrüküyet gibi iki hadisenin icrasından ibaret bir vazife yaptığını hepimiz biliriz, zevahire nazaran iradi ve gayrı iradi olarak tavgıf edilen uzviyetteki hareketlerin tahassülünde mutlaka asabı hissiye ile intikal eden bir intibahın bulunması şartdır. Her intibah hissiyi bir hareket takip eder bu mutlaktır. Fakat biz tatbikatda zevahiri görerek bazı harekâtın iradi ve bazısında gayrı iradi deriz. Mide ve barsağın içindeki muhteviyatın cidarına yaptığı taharrüşü tesirin dimağa intikalile hareket ve ifrazatı nasıl tenbih ve temin olunuyorsa sırf ruhi tesirat vasıtasile bile luap nasıl ifrağ olunuyorsa, bunlar gibi bütün vücut adelatının da harekete geçmesi için mutlaka bir intibahı hissi lâzımdır. Bu iki hissiyet birbirini takip eder.

Hayvanatı süfliyede bu intibahiyet hiç bir teahhur göstermeksizin derhal hareket tevhit eder. Hayvanatı aliye ve insanda bu intibai hissi nuhadan evvelki merakizi asabiye de bilhassa muh noronlarında bir müddet ıdhar olunur. Bu intibahiyet müdahhara bir zaman sonra muh vasıtasıyla muhite hareket tarzında intikal eder. İşte hemen hissiyeti takip eden bir taharrüküyet olmamasına binaen şu harekâta biz, iradi namını veririz.

Hareket yolu iki norondan ibarettir. Birisi dimağ kısrından nuhayı şevkinin kurunu kuddamilerine gelir (tarıkı ehrami), diğeri kurunu kuddamilerden başlar adelata gider kısrın hareket merkezlerinden kalkan muharrik elyaf birleşerek eklili müşaşa yolıla mahfazai dahiliyeye gelir.

Tarıkı ehramiye, seriri basarı ile nüvei adesiye arasında asabi veçhi elyafına pek yakın bir yer işgal eder. Burası sektelerin müntahap yeridir. Bundan sonra muharrik elyaf suveyki dimağın kuddamından geçerek hadebei halkaviyeye gelir. Buradan basalayı geçerek ehramatı teşkil eden kısmı azami tesalüp ederler. Tarıkı ehramiden sonra muharrik elyaf nesci sincabiyedeki kurunu kuddamilere girer. Buradan cüzuru kuddamiler ile dışarı çıkar ve asabi muhiye ile adelata giderler.

Tarıkı ehraminin beslenme merkezi dimağdadır. Bunun için hareket yolunun bir kısmı zedelenince felç ile birlikte tarıkı ehramide nazil bir istihale görülmektedir.

Muhiti asap muharrikenin beslenmesi merkezi ise kuruni kuddamilerin uktevi hücrelerinde dir. Bu hücrelerin ve yahut daha muhitde olan kısımlarının afeti asabın istihalesini ve buna ait olan adelelerin felç ve dumurunu mucip olur. Bu noktaya bilhassa işaret etmek lâzımdır.

His yolu : Habl ve kurunu halfileri takip ederek basalaya girer ve derhal tesalup eder.

Cümlei muhaddatanın adelatın mukavvi takallüslerinde ve muntazam hareketlerde oynadığı fili rol malûmdır. Cismi muhaddat ve kürrei safradan mürekkep olan cümlei muhad-

datanın bu iki büyük nüvesi birbirile gerek muh, muhey ve nuhai şevki ile irtibatdadır.

Cümlei muhaddatanın adelata nazım tesirini nuhai şevkide habli cenbide hüyme ehramiye yanında seyreden harici ehrami hüyme ile kurunu kuddamiler üzerine tesir etmek suretile ifa etmesi ağılebi ihtimaldir.

Bu kadarcık tedkikte bulunduktan sonra hastalığın esbap ve tekevvünü maraziyesine gelelim.

Esbap : Chorée muhtelif sebeblerle tahassül eder. Şiddetli intibahın köpeklede chorée tevhit ettiği görülmüştür. Bu meydana harp köpeklerinde şiddetli mermi infilâklarını müteakıp raşat ile müterafık chorée hadisatının müşahede olunduğu kayt edilmektedir.

Esbabi raddiye, e merbut olan chorée ler bulunduğu gibi tüfeylatı meaiye, tesemmümü binefsihi, semmi intani esbabdan mütevellit hastalığada tesadüf olunur. (Ptömainler ve nebati semmiyat içerisinde Strychnin thebain ve nikotin gibi.) Emrazi intaniye hastalığın tekevvününde ayrıca bir rol oynar. Beygirde Typhose, köpekte gençlik hastalığı kâhillerin sarı zatülkasabat ve rielerinin seyrinde görülmektedir. Teşrihi marazı noktai nazarında chorée : bir iltihabı sahayayı dimağı nuhaidır. Afetin takarrür mahalli pek muhtelif isede alelekser nuhain kısmı unki ve katanisinde tavazuu ve umumiyetle kurunu kuddaminin (Polimyelite) ti tarzında görülür.

Âfât umumiyetle iltihabı vasıfdadır. Gerek avamili intaniye ve gerekse toksinleri kana karışarak arzedilen nevahide civarı veai ve bilâhere diğeri tali ihtilalat tevhit eder. Nuhada bilhassa Peri-ependymaire iltihap mıhrakları tahassül eder. Afatı viaiye civarındaki kurunu kuddamiyenin büyük hücrei muharrikesi nüve, nuvat exentrique bir hal almış ve hiç bir kromatiliz göstermeksizin protoplazma istitalelerini gaip etmiştir.

Vahim ahvalde Nevroglie nin şiddetli tekessürile müterafık olan sclerose peri-vaskülariti takip eder. Afatı basaliye ümmülrakıka ile maddeyi ebyaz ve sincabiye eviyesinde

bulunur. Dimag ve dimagçenin ki ise ümmülrakıka ve maddei ebyaz üzerindedir.

Chauveau, uzun zamandanberi bu hususta tecrübi demostasyonlar ortaya koydu bu zat çok şiddetli ve umumî bir chorée ye mübtela bir köpekte atla azmı kafa fasılası hizasında taktı ediyor. Bu operasyondan sonra hayvan operasyondan evvelki, etraf, vücüt, vecih, ve fükük üzerinde görülen ayni sadmeleri his eder, teneffüs devam edersede hicabı hacizin harekâtı kore tekallüsâtı neticesi olarak teşevvüşe düşer olmuştur. Bu tecrübe gösteriyorki tenbihi tesire sadece nuhay şevkinin mihverinin bir noktasında tavazzu etmiş değil onun bütün imdidadınca yayılmış bie şekildedir.

Şayet bu mihver ortasından iki parçaya ayrılacak olursa her kısım kendisinin tekabul ettiği nahiyelerdeki kore takallüsü intibahları idare eder, ve mevzii korelerde hareketleri icap ettiren marazi tesir, hasta asabın menşei hizasındaki nuhayı şevkinin mihveri üzerinde tavazzu etmiştir.

Tekevvünü marazinin ve afatın bu tavazzuatı bize şu neticeyi veriyor.

A – Hastalık nuhayı şevki kuruni kuddamiyesinde bulunduğu için hissi intibahların hareki efale tahavvülü ve bu suretle muhite intikalı ile intizamı harekilerin temini buradan geçerken ya tevakkuf veya müşkülâtla geçdiği için biz muhiti tezahuratı ya madum (felci tam) ya mütenakıs (felci hafif) veya müşdet (kore tekallüsâtı ve ihtilac) şeklinde görürüz.

B – Asabı müharrikenin merkezi yine kuruni kuddamide bulunduğundan burada tavazzu eden afat nazil bir asap istihalesini ve dolayısıle dumurunu mucip olur. Bu suretle bu asabın idaresinde bulunan adelat guruplarında vazifevi tegayyür ve ademi iktidarlar husule gelirki binnetice o kitlenin dumurunu intaç eder.

Kitablar hastalığın umumiyetle genç, zaif, fakrüd-dem ve bilhassa iyi cinsten olan hayvanları afettede edeceğini kayde-

der. Halbuki biz seririyatımıza iki sene zarfında gelen on dört baş köpeğin yaş ve ırklarını şöylece tesbit ettik.

<u>Ecnas</u>	<u>Baş</u>
Fino	2
Puanter	4
Kurt	4
Çoban	2
Puanter (Melez)	1
Rus	1

<u>Yaş</u>	<u>Baş</u>
1	3
2	4
3	1
4	2
5	2
7	1
8	1

Bundan anlaşılıyorki bu hususdaki neşriyata rağmen hastalığın köpeklerde yaş ve ırkla münasebeti derecei taliyede kalmakta olup bilâ kaydı şart genç ile beraber yaşlıları iyi ırka mensup olanlarla beraber adi ırktan olanlarda aynı şiddetle müsap etmektedir.

Â r â z :

Köpek koresindeki karışık olan ârâz pek muhtelif tarzda sahai seririyeyi işgal eder. Bu muhtelif ârâz hastalığın cümlei asabiyede takarrur noktasına göredir. Mamafi en kesir takarrur merkezi nuhayı şevki imtidadınca olduğundan tabiatile bunların idare ettiği nevahiye mahsus ârâz göze çarpar.

Umumî ârâz hissi ve hareki ihtilalat ile müterafık Clonique takallüsât ve felçten ibaretdir. Mütalââyı teshil için bu müteaddit ârâzı dört guruba taksim edebiliriz.

- 1—Kısmî halfiyi müsap kılan felci hafif.
- 2—Muttarit, mevzii veya umumî, mütenazır veya mütesalip ve sadmeler şeklinde tezahür eden anormal hareketler.
- 3—Muhtelif tezahuratın bulundıkları nahiyelerde uyandırdıkları trofik (Trophique) tezahürat (mütezayit dumuri adeli etrafı halfitede küçülmeler.
- 4—Ahlâkın ve huyların ehemmiyetli bir şekile de tahavvülü, mülayemet, müfrii şekilde korkaklık hali.

1—Felci hafif ve felci tam umumiyetle kore harekâtına takaddüm eder. Hastalık adi ahvalde halfi sahede kuyruktan başlar yürüyüş müşkül ekseriya sallantılı bir şekildedir. Bazen hayvanat müşkülât ile ayağa kalkar ve yekdiğerinden ayrılmış olan ön ayakları sayesinde hemen temamilen sebatsız olan arka kısmını sürüklemeye muvaffak olur. Felç hafiftir. Müsap olan taraflar kaldırılıp bırakıldıkları taktirde ağır bir cisim gibi yere düşerler. Refleksler bazen ifrata varan bir şekildedir. Mütekaddı veya daimi alektrik cereyanının tesiri altında fartı tenbihi isbat olunabilir.

Çimdikleme ve iğneleme gibi tesirler tıbbî salim hayvanlarda görülen aksülamelleri verir, bazan felç bir veya iki tarafı halfiyi veyahut bir kaç adele gurubları üzerine teveccüh ve tavazzu eder. Bazanda umumileşir. Müterakki ve mütezayit bir şekil iktisap eder. Bundan sonra cezi ve etrafı kuddamiyi, unku ve adelâtı madgiyeyi i-tilâ eder.

Bazı eskimiş hallerde etrafı halfinin az, çok bir sertliği görülür. Bundan mada idrar ve mevadî gaitanın mütemadi ıtrahını müşahade etmek nadir değildir.

2 — Kore hareketleri felci tıflide olduğu gibi köpek koresi de felci tam veya felci hafifle müterafiktirlar. Bundan dolayı bir iki hastalık temamilen yekdiğerine mukayese edilebilir. Bu anormal hareketler ekseriya tarafı kuddaminin halfinden ve omuz adelatı hizasından mebdini alırlar, vücudün nısıf canibi ve bundan mada resin fükükün bir kaç kısmını müsap kılarlar. İlâhahiri.....

Tarafı kuddamde hastalık ancak ender olarak her ikisinde aynı derecede alâkadar edebilir. Mefluç bulunan adelat gurubu üzerindeki hareketler sert ve göze çarpar bir şekildedir. Misal olarak tarafı kuddaminin eyser cihetini nazarı itibare alacak olursak bunun istinatdan mahrum olduğunu ve hattı mutavassıt istikametine doğru teveccüh ettiğini görürüz.

Bunu kısaca söylemek lâzım gelirse sol ayak sağdadır denebilir. İddica halinde hayvan hasta ayağın vaziyeti hakkında bir sebat göstermez, bazan batnın altında muhafaza ettiği halde bazanda ayakda olduğu şekildeki manzara gösterir. Çok defada sol ayak sağ ayağın ön tarafında bulunur. Ve ona harici veçhimuştülyedin sülüsü süflisi vasıtasile istinat eder. Kore hareketleri dakikada 10-40 a kadar yükselebilir, bu kore sadmelerinin husule geldiği zaman sol ayak sağ ayağın haricine doğru taşar ve bununla beraber ayağın yukarıya doğru fırladığı gözükür. Fakat derhal aynı sol taraf yeni bir sadmenin başlangıcına kadar serbest nihayetile yere düşer ve sürtünür. İşte kore sadmesi esnasında hayvan tetkik edilecek olursa görülen manzara bundan ibaretdir. Mafsalı ketfi adudi hattı mutavassıta doğru yaklaşmış ve sadra kuvvetli bir şekilde yapışmış sol taraf omuz üzerine doğru inhina etmiş vaziyetde bulunur. Ve bunun neticesi olarakta zaviyeyi ketfi adudi az çok kapanmış bir şekilde görülür. Bu ihtilacat takallüsü teşennücat iki zaman içerisinde icra edilir. Birinci zaman mafsalı ketfii adudinin sadra ve kolun omuza karşı sadmesine tekabül eder. İkincisi basıta müştülyediye nin takallüs ettiği zemandır. Müşahit olan zat sol tarafı elleri arasına alarak tetkik ettiği zaman bu iki zamanın çok kolaylıkla his edildiği görülür. Bu tarafın esabiinin istirhası okadar aşikâr bir şekildedir ki bunların inhinaları nahiye üzerine müessir olan ihtilaç anında gayet bariz bir manzara gösterir. Tarafın nihayeti vasıtasile husule gelen bu kavis gayet aşikâr vazih ve zahirdir. Gerek Dans de saint guy sadmeleri gerekse tebdili mevki harekâtı neticesi olarak tarafın nihayetinin yere çarpmaları tırnağın aşınmasını mucip olur. Mutavassıt tırnaklar kısa dumura uğramış bir vaziyetde olduk-

ları halde hiç bir sürtünme ve istimale uğramayan canibi tırnaklar kavis şeklinde kuvvetli bir inhina gösterir. Etrafı halfiyede kore harekâtı muttarit sadmeler şeklindedir. Uyku esnasında her iki taraf bazan ihtilacı olarak batna yaklaşmış bir vaziyetde bulunurlar. Hayvan yatdığı zaman iddica vaziyetine göre yere temas eden tarafı halfiye karşı bulunan ayakta bu sadmelerin daha aşikâr bir şekildedir. Bunlardan mada sadmeler adla mırak nahiyeleleri üzerinde göze çarpar. Baş, unk, «dans de saint guy» nin uyandırdığı hareketlerle müteharriktirler. Sadme esnasında baş aşağıya doğru ihtilacı bir şekilde düşer. Tiklerden müteşekkil olan bazı mevzii hareketlerde müşahede etmekte nadir değildir. Bu tikler fekki süfli göz adalatı ve lisanı alâkadar eder. Fekki süflilerde mevzii bir şekilde bulunan korede fekki süflinin fekki ulviye karşı takarrüp ve tebaut hareketleri görülür. Bu hareketler bazan yekdiğerine okadar yakındır ki her ikisi arasında ancak bir saniyelik fasılalar görülür. Bununla beraber şunuda söylemek lâzımdır ki ihtilacat istirahat esnasında aşikâr bir teza-yüt gösterir.

(Gilbert) (Cadiot) (Roger) in çok iyi ifade ettikleri veçhin tikleri tıbbî insanda görülene müşabihdir.

Bu kore hareketleri nöbetlerle husule gelir. Bazı ahvalde kore hareketleri vücudün bir nısfına münhasır kalır buna (Hemichorée) denir. Bundan mada hayvan yattığı zaman hattâ umumi kore hallerinde bile üste kalan vücut nısfının ancak bu hareketleri gösterdiği müşahede olunur.

Kore hareketleri ve tezahuratı mütemadi veya zaman zaman hafifler veyahut mütekattı olur. Anî bir uyanış ihtilacı hareketler temineden (énergie) nin tezaufunu mucip olur. (Anesthésiques) maddeler bu ihtilacı tehir edebildiği zikredilmektedir.

Bu hususdaki müşahedelerimizi tedavi bahsinde zikr edeceğiz.

Gece, hareketler üzerine teşdit edici bir tesir uyandırır.

3 — Trophique teşevvüşat: Chorée harekâtının sahnesi

olan nahiye dumur ve istihaleye uğramıştır. Kitif adut mır-fak adalatı okadar dumura uğramıştır ki tebarüzatı azmiye ve bilhassa kitif harice doğru fırlamış bir manzara gösterir. Bu dumur bütün nahiyelelere aşikâr bir ademi müsavat gösterir kabızalar bazan diğerlerine nazaran bizzat ızam ve gayrı tam şekilde neşvünema bulur, ve dumura uğramışlardır.

(Goubaux) nin zikr ettiği güzel bir chorée vakasında sol tarafı kuddaminin iskeletinin (103) gram olmasına rağmen bunun mukabili ancak (58) gram geliyordu. Bundan mada hasta tarafın iskeleti azmiyesi gerek sıklet ve gerekse uzunlukları itibarile sağlam tarafa nazaran daha düşük kıymettedir. Sıkletlerinin sülüs veya nısfını gaip ettikleri gibi tulleride 3-4 santim kadar kısalır. Kutru mustarazlarda buna müşabih tahavvülat gösterir. İzamın bu dumuru afetleri chorée ile çocuk felci arasındaki karâbetleri itmam eder.

4 — Dimağı teşevvüşat: Huyun değişmesi chorée de gayet aşikârdır. Hayvanlar korkakdırlar ve her şeyden şüphe ederler eski mvhabbetleri ve alâkaları azalır ademi itaât gösterirler meşyü hareket hiç bir itina ve dikkate lüzum gösterilmeksizin yapılır. Hayvanat yürürken mevania çarpar ve hattâ yuvarlanırlar. Ruhani ve hissi tegayyurat mutlaklır. Şuur hemen gaip olmak derecelerine varır. Verilen gıdayı çiğnemeksizin yutarlar, zevk te değişmiştir. Sahibini tanımayan muayeneye müsaade etmiyerek gayrı şuurî ısırmak isteyen ve hattâ gaita ve idrarını yemek ve içmek suretile kliniğimizde tegayyurat gösteren bir köpek bu ihtilâlatı çok vasfı olarak göstermiştir. Köpek koresindeki Ruhi haller çocuk felcindeki alâmeti mütekaddimeye çok benzer. İki yaşında chorée li bir hal gösteren hayvan sonraları nahiyele kataniye üzerine mevzii bir şekilde kalan ancak bir tereccüç gösterir. Yekdiğerinden uzak zaman fasılaları içerisinde tarafı kuddami üzerinde teşennüci ve fakat geçici bir şekilde tekal-lüsler güzükür. Dört yaş sonra hayvan tarafı halfisi üzerinde bir betaât ve tenbellik gösterir. Fakat yürüyüş az çok normal halini muhafaza eder.

Yürürken bilhassa sol tarafa dönerken büyük daireler çizerek hareket eder. Bundan mada unk adelâtının sola takallüsü başın inhirafı gözüktür. Keza lisan ceyfi fenniden harice ve sola doğru çıkması ve mültekayı eyserden harice doğru sarkması nadir bir hal değildir. Bundan mada nezle ve seylanı enf şiddetlidir. Bütün bu son alâmet müzmin nezlei müteakıp husule gelen sahaya afatının bir işaretidir.

Bir az sonra yürüyüş imkânsız bir hal alır ve bilaherede saravi şeklindeki kırizlere derecei hararetin tenakusu terafuk eder. Bunlar uyanık hayat esnasında adelâtın mütemadi raşeleri görüldüğü zafhada bir mevki alır. Bundan mada raşelerin tezayüdü ile birlikte aksırık ve iradi hareketlerin de arttığı görülür. Chorée de saydığımız bütün bu ârâz uyku esnasındada müşahede olunabilir.

Seyir ve imtidadı maraz :

Köpek chorée si umumiyetle müzmin bir seyir takip eder. Chorée esnasında hayvan mütemadiyen zayıflar ve inkıhale düşer. Ve seri bir suretde ölür şifayapda olabilir. Fakat şifa çok batidir. Son zamanlarda (Bendanou) tarafından (Paralysie agitante) ismi altında zikredilen hastalık ise umumileşmiş bir chorée de ibaretdir. İmtidat bir kaç haftadan senelere kadar sürebilir umumiyetle denilebilirki chorée batiyen seyr eden müzmin bir hastalıktır.

Beygirlerde chorée

Es bap :

Zülhafiratın chorée si üzerinde elde müşahedeler gayet az ve hemende yok gibidir, nadir olan müşahedelerin bir kısmıda gayritam saraya mütemayil gözüktürler.

(Bisanti, castellani) Beygirde bir tifüs intanını müteakıp gördükleri choree vakasını zikrettiler. Bundan mada sebep olarak beygirlerde chorée nin raddı ve aksülamelden mütevellit ve yahut tesemmüme bağlı olduğu zannedilmektedir.

Â r â z :

Beygirlerde chorée ihtilâcı, mudarıt, bir kısmı halfinin felci afif ve dumuru adelisile müterafık olan hareketler vasıtasile ilân olunur.

Clonique-ihtilacat bir, taraf veya cezi bedeninin bir nahiyesi üzerinde tevazzu eder. Fakat ekseriya bunlardan başka dimağı teşevvüşatda mevcuttur. Feresiyede keza çok münteşir ihtilacatda müşahede olunur. Başın bir tarafı kuddaminin mütenavip bir suretde inüp kalkması etrafın yekdiğerini bazan bir dans veya bir raksı andıran inbisat ve takabbuzu görülür. Büyük hayvanatda choree serian telâfatı mucip olmasada şifanın tam olması şüphelidir ve çok az ümidlidir.

Bakaratda chorée

Bakaratda chorée vakaları zülhafirata nazaran daha fazla görülür. Ve bu mevzu üzerinde oldukça fazla müşahedeler zikr ve neşir edilmiştir. Chorée hareketleri bu hayvanlarda bilhassa etrafı kuddamde unkta ve reiste görülür.

(Anacker) Hastaların birinde unkun, başın, muddarıt canibi hareketleriyle hemzaman olarak etrafı halfiyenin bir dansa andıran ihtilaçlarını gördü.

Dick bir inek üzerinde chorée müşahedesi zikrediyor, takallüsat sol nısfına inhisar ediyor ve rese intikal ediyordu.

(Rebout) Bir enteresan müşahede kayt eder. Yedi yaşında bir öküz kendisine yapılan fena muameleden hiddetlenir ve kaçmak için geçmek istediği bir hendek içerisine düşer iki gün sonra yürüyüş müşkül bir hal alır, zahrın, omuzun, ve katanın vecanâk olduğu görülür. Resin yokarıya kalkmasını müteakıp husule gelen kımıldanma hareketinden sonra tahminen on dakika devam eden umumî raşat müşahede olunur. Unk adelatı şiddetli bir şekilde takallüse düşer olur gözler sabit mütebariz hadaka mütevessi ve rüyet zafiyete uğramış bulunur, bütün bu haller bir müddet sonra normal şekle avdet ediyor ve trismüs baki kalıyordu.

Hülâsatan, köpeklerde olduğu gibi bir veyahut müteaddit adelât gurupları üzerinde görülen muddarit gayri iradi teşennüci takellüsat ile mevsuf bir hali marazi ilân olunur. Ahenk muhtelif tesirler altında muvakkaten teşevvüşe uğrar veya madum olur.

Es bap :

Gıdai veya diğer esbaptan (Tesemmüm, intanlar) zikredilen teşevvüşatı sebeplerini vucuda getirirler. Fakat bakaratin patolojisinde muhtelif esbap zikredildiği halde bunların ilk menşeleri hakiki bir şekilde tayin ve tesbit edilememiştir.

Â r â z :

Ekser ahvalde müsap bulunan adelât guruplarına göre mütehavil bir manzara arz eder. Bunun neticesi olarak bazı hallerde batın adelâtı üzerine bir taraflı olarak müessir olan muddarit sadmeler görülmüştür, bundan mada vücudun bir tarafa inhinasında görülebilir. Bazı ahvalde de hastalık bir yer intihap ederek etrafı halfiyenin birinde ve reis adelâtı üzerinde takarrür ettiği muhakkaktır.

Domuzlarda Chorée

Genç domuzlar üzerinde (Hess, Verrvey, Bass) gibi müellifler chorée vakaları zikr etmişlerdir. Bunlardan Bass, bir domuzhanede yedi süt domuzu üzerinde etrafı adelâtı ile birlikte resin hemzaman rasatını zikr ediyor. Sekiz gün sonra aynı domuzhanede dünyaya gelen beş süt domuzu aynı arazi arz ediyorlardı. Bu müellifler müşahedelerini zikr ettikleri halde hastalığın sebebini izah etmişlerdir. Bunda da sebep köpek choree sinde olduğu gibi, intan ve tesemmüm ve sairye atfedilmektedir.

Â r â z :

Müellifler araz olarak reis takallüsatını işaret ediyorlar. Bununla birlikte tarafı kuddami ve halfinin takallüsatını gösteriyor.

Chorée nin teşrihi marazisi:

Choree afatı 1889 tarihinde tesbit edildiği zikr edilmektedir. Tribulet / köpekte canibi habli eymen üzerinde takarrür eden bir müsellesi tesalubun mevcudiyetini gösterdi. Bunun kaidesi nuhai şevkinin muhitine tekabul eder. Zirvesi ise kurunu huddami ve halfinin reislerinden aynı uzaklıkta ve cevheri sincabi içerisine dalmış bir vaziyette görülür. Bu tasallübi nesci cuzuri asabiye ve mihvei istivanilerden mahrumdur. İmtidadi 7-8 santimetre kadardır, aynı zamanda bir kaç milimetre irtifaında olmak üzere kurunu kuddaminin, nuhai şevkinin sülüsü kuddamisi hizasında bir dumuri tezahurdur. Bazı kuplar (makta) içerisinde hücreler gaip olmuşlardır. Fakat bunların bazıları şüpheli bir manzara gösterirler, ve osuretleki bunlarda hubeybi olmayan nüvesiz ve nüveytsiz karni fibrini kitleler müşahede olunur. Bu dumur civarında cuzuri asabiye'nin büyük bir miktarı tagayyüre düşer olmuşlardır. Ve bunlar gamdi miyelinin (Myeline) gaip etmişlerdir. Gamdi şuvan (Schwann) ise dört canibli yeknasak bir surette kırmızı, yalnız bir kıtası koyu kırmızı olmak üzere müstesna ve karmen (carmin) boyasile boyanan mihveri istivaniler gösteren bir manzara arz ederler. Mukabil karn üzerinde bir kaç hücre aynı şekilde müsap olmuş isede bunların derecesi daha hafiftir. Karnı kuddami hüceratının afatı (Pierret) nin idaresi altında (Carangeau, ve bilhassa Teity, Jaquin) tarafından yeniden mütalaâ edildi. Bu zevat dimağçe ve nuhai şevkinin mikroskobik muayenesinde atideki sahneleri gördüler. Nısıf kürrei eymende (Gyrus-sigmoide) hizasında hücrelerin daha az tagayyüre düşer oldukları görülür. Bunların muhitleri gayet parlak oldukları halde nüveleri muhaccem ve daha ziyade muhitde bulunurlar. Cüveyfat hücrenin protopilazması dahilinde teşekkül etmeğe başlamıştır. Bazı hücrelerin etrafında yuvarlak bir nüveytli ve hüceratı asabiyeden daha soluk olarak mayide boyanmış bir şekilde cüseymat görülür. Unku nuhai şevkide bu tegayyürat çok daha aşikârdır. Bilhassa (Peri-open-dymair) Buteynat ve kanatı dahili nuhai şevki hücerat (Hücre

grupları üzerinde görülür). Hüveynat çok parlak olup yukarıda zikr edilen soluk nüvelerden birile işgal edilmişlerdir. Hücrenin nüvesi çok (excentrique) dir. Kurunu kuddami resinin muzaâf kutublu büyük hücreleri salim istitalat net nüve normal bir hacimde ve (Chromatophiles) kromatinden zengin hubeybat burada muvazi bir sıra takip eder, vaziyetde bulunurlar. Katani nuhaı şevkide tagayyürat azami şiddetlerini gösterirler. Peri-ependymaires hücreler çok tagayyüre düçar olmuşlardır. Bunlardan bazıları ancak kendi nüveytleri haline rucu etmişler ve bu nüveytlerde ancak bir kaç sabatkâr hubeybat şeklinde kabili teşhis bir manzarada görülürler. Az evvel zikredilen nüveler hücerat etrafında gayet bol bir şekilde mevcuddurlar. Nihayet bunlar içerisinde bazı hücelere tesadüf olunurki bunların etrafı nüveytlerden daha koyu ve fakat onların dörtde biri kadar daha küçük hubeybatla ihata edilmişlerdir. Bu hubeybat ekseriya iki ve bazanda üç gurup üzerinde teşekkül ederler ve şekilleri aşikâr bir Diplocoques ları içerisinde görülen kıyh manzarasını andırır.

Teşhis :

Chorée teşhisi çok kolaydır. Daimi, mevzii veya umumi muddarî hareketler kendisini, köpeklerde hamilden veya yavaş telebbün zamanında husule gelen Eclampsie den tefrik eder. Bazan genç köpeklerde husule gelen raddı bir nevroz chorée ye müşabehet arzeder. (Lieneaux) tarafından mütalâa edilmiştir. Hastalık mizabei vidaciye eyser imtidadınca mevzu bir fleğmonun bezli esnasında neşvünema bulmuştur. İki gün sonra hasta çok asabi bir hal almış ve kendisine yaklaşılmak dokunulmak istenildiği zaman parçalayacak derecede hiddet göstermiştir. Bu hasta umumi bir chorée nin bütün arazını üzerinde taşıyordu. İstirahat esnasında bilhassa basit adelatin Clonique olan tekallüsü şiddetli bir şekilde artar. Ani bir şekilde sarsılır. Baş unk üzerine imtidat eder. Fükük yekdiğerinden tebaüt eder. Yürüyüş esnasında aynı sadmeler görülür, bu sadmeler okadar şiddetli olurki halef kısımda şiddetli sarsılan vücut tarafı halfi üzerinde çifte atan hayvan

vaziyetinde sıçrar ve yükselir. Bu asabi taharrük uyku esnasında zaflarsada asla kesilmez, korku ile artar iştiha tagayyüre düçar olmamıştır. Derecei hararet normal bir şekilde kalır. Müsekkinat üzerine müesses bir tedavi sistemi arazi tadil etmez. Cerha teneddübe doğru yol alır ve on ikinci güne doğru kapandığı gibi bütün asabi arazda bir hafta sonra gaip olur.

Chorée bu enteresan vaka üzerinde menşei itibarile hususi bir mahiyet aldı, bittabi bunun menşei reflekslerden ileri gelir. Binaenaleyh chorée raddıdır. Köpek ekseriya saraviüş-şekil ihtilacat veya kuduz nöbetleri evsafında raddı bir nevroz manzarası gösterir.

(Lieneaux) nin müşahedesindeki nevroz Clonique tekallüs şeklinde olup chorée yi hatırlatır.

Adi iltihabı nuhaı şevkilerde harekâtın ademi intizamı ve chorée hareketleriyle müterafık olmayan felçler görülür. Sara savletleri (Mevzii veya umumî) fasılalarında hiç bir eser veya bir iz göstermeyen nöbetlerle zuhureder.

Hayvanlarda bilhassa köpeklerde muntazaman cramplar halinde ve mahdut bir sahada intişar etmeyerek kalan ve chorée ye çok müşabeheti olan mevzii adele crampları vardırki bunlar mevzii mahdut nadiren münteşir Clonique olurlar takallüsler büyük fasılalarla ayrılır ve narkoz uyku gibi hallerle gaip olurlar. Bu takallüsler ekseriya hayvan yaşadığı kadar bakı kalır. Ve tenbihlerle daha ziyade müteessir olur. Bunlara ekseriya doğru olmayarak chorée denir. (Dexter). Daima aynı adelenin takallüsleridir. Ve kat'iyyen (contraction) u daha başka fizyolojik münasebeti olmayan adelere gitmesile yahut mütenevvi ve intizamsız bir tahavvül göstermemesile ondan ayrılırlar.

Beygirlerde bazan başka hayvanlarda mevzii olarak göğüs adelerinin hicabı hacizin takallüsleri vardırki chorée ile tahlit edilmemelidir. Hicabı hacizin muntazam ve hat takallüsleri beygirlerde midevi tagayyüratın bir alâmetidir.

T e d a v i :

Tedavi arazı, perhiz tedavisi olmak üzere iki cepheyi ihtiva eder. Herşeyden evvel iyi bir gıda ve iyi bir hıfzıssıhha tertibi lâzımdır. Köpek etle tağdiye edilir. Hayvanatı kebireye ekledibildiği kadar iyi yulaf, kuru ot ve havuç verilir. Bol güneşli bir havada serbest bırakılır veyahut yorgunluk derecesine varmayan işler gösterilir. Ahırları ve kulibeleri kâfi derecede havalandırmalı ve sıcak tutulmalı ve zemini iyi bir yatakla döşenmelidir. Domuz yavrularıda aynı müşabih ihtimamla bakılmalıdır. Zengin bol tabii gıdalardan mürekkep (Süt, patates, arpa, yulaf unu) bir tağdiyeye tabi tutulur.

Umumi iğtıda kabiliyetini yükseltmek maksadile morine balık yağı kullanılır bundan mada anemik şahıslarda:

Cacodilate de fer	1-2 gr.
Sirop simple	200 gr.

Bu tertip günde bir kahve veya çorba kaşığı verilerek on gün devam edilir.

İhtilacata karşı tercihen Bromur ler tavsiye olunmaktadır. Köpek için Bromur lere Chloralde tefrik olunabilir.

Chloral hydratée	5-10 gr
Bromur de sodium	2-5 gr
Sirop simple	200 gr

Hastanın cüssesine göre akşamları bir kahve kaşığı veya çorba kaşığı olmak üzere kullanılır. Bundan mada aynı maksatla

Sulfonal	24 gr
Sirop de groseill	200 gr

Bir kahve veya çorba kaşığı olmak üzere verilir.

Bu nokta şayanı tetkikdir. Köpeklerde choree harekâtının muddarit bir tarzda uyku esnasında bile devam ettiği malûmdur. Tabii bir aykuda devam eden takallüsat ve ihtilacatın hayvan münevvin edviye vasıtasilede uyutulduğu zaman aynen devam ettiğini gördük. Beş muhtelif hayvanın Chloroforme Morphine ile uyutulmasından sonra ihtilacatın iki üç

saat idame ettirilen umumî ibtali his uykusunda da aynen devam ettiğini gördük. Bundan başka choree nin çok ilerlemiş olmasına binaen öldürülmesi ricasile sahibi tarafından getirilen iki köpekte Chloroforme ile itlaf ederek, umumî ve zahiri hayatın sönmesine rağmen adalatda yine takallüslerin devam ettiğini gördük. Binaenaleyh bu tetkikat ve müşahadelerden cesaret alarak diyebileceğimiz choreenin tedavisinde zikredilen münevvinat, ve muhaddirat kendisinden beklenen sükûneti temine yardım etmekten uzaktır.

Felci hafif arazı başlayınca nahiye zahriye, kataniye üzerine Pommade Stibiee tatbikatı yapılır.

Salicylate de soude, Antipyrine ne hususî bir tesir atfedilmektedir. Romatizmalı bütün choreeli hayvanlarda Salicyladede soude ağız tarıkile veya dahili verit Injectionlar suretinde tecrübe edilmelidir.

Köpeklerde sani fahmiyeti, sutla, antipyrine nin müşterek tertipleri yapılır.

Antipyrine	2-20 gr
Bicarbonate de soude	2-20 gr

Yirmi pakete taksim 1-3 paket süt dahilinde günde verilir Arsenicaux Ioduree tedavisi bilhassa anasırı asebiyenin istihalevi afatına karşı tavsiye edilmiştir.

Iodure de potassium	2-10 gr
Arseniate de soude	0,05 cen gr
Sirop d'ecorces d'oranges ameres	200 gr

İki hafta fasıla ile on gün devam edilir.

Günde bir kahve kaşığı veya çorba kaşığı olmak üzere büyük nevi hayvanlara bilhassa beygirlere bir hafif devam etmek şartile (günde 0,50 santigram-2gram) acide arsenieaux (10-15) Iodur de Potassium verilir.

Felci halfiye müptela köpekler için Strychnin tedavisi uzun zamandanberi istimal edilmiştir. Fakat bu son tedaviye

choréenin ilk arazının tezahür ettiği anda yani başlangıç devrinde ibtidar etmek lâzımdır.

Sulfate de strychnin	0.020 Miligr
Eau distillée	20 gr

Bu mahlüllerden küçük dozlardan başlamak üzere injectionlar yapılır. Yarım santimetre mikabından başlayarak yarımşar artmak suretile 3. cc. kadar çıkarılır. Bu suretle dozun arttırılma ameliyesi ancak hafif ihtilacatın kaldığı devreye kadar devam edilir. Bundan sonra hasta iki üç günlük bir istirahatete terk olunur.

Hydro therapie bazı halatda faideli tesirlerini göstermiştir. (Palombo) hastaları her gün 5-6 defa souk suya daldırmak suretile şifayı temin ettiğini söylemektedir.

Alektirik tedavisi felçlerle mücadele için kullanılmaktadır. Bazı müelliflere göre (Aupo therapie par thyroïdien) le kabili şifadır.

İngilterede çocuklar üzerinde Auto sero therapie şayanı memnuniyet neticeler vermiştir.

Kendi tecrübelerimiz

1932-1933 senelerinde klinigimize 14 choree li hayvan müracaat etmiştir. Bunlardan 4 başı klinikte alakonulmak suretile tecrübe ve tedavilerine bizzat nezaret edilmiştir. Diğer 10 hayvan ayak vizitası olarak sahipleri tarafından getirilmiş, bundan dolayı umumî bir müşahedename tanzimine imkân hasıl olamamıştır. Mamafi tezde yazılır vekayia bunlarda dahildir. Klinigimize yatırılarak tedaviye alınan muhtelif ırk ve yaşlarda olan bu 14 hayvandan dört köpeğin üzerinde yaptığımız tecrübeleri sırasile aşağıda arz ediyoruz.

1 - iki yaşında puanter ırkına mensup Bella isminde siyah alaca köpek seririyatımıza hasta olarak geirildi. Sahibinin verdiği ifadeye göre evvelce hiç bir hastalık geçirmemiş on beş gün evvel hafif başlayan topallık gittikçe fazlalaşmış,

iştihasını gaip etmemiş, yalnız kendilerine alakası kalmamış, şaşkınlık eseri mevcutmuş.

M u a y e n e d e :

Derecei hararet 39. nabız 70, teneffüs 20 idi. Bütün vücutta adalı takallüsler vardı. Bilhassa takallüslerin şiddeti reis, unk, adalatı madgiye ve tarafı kuddami adalatında idi. Takallüsattan mütevellit hayvan başını yere çarpıyor, ön ayaklarını bir birine tesalüp ettirmiş yerde arka ayakları ile istinat temin ediyordu.

Fekki süflinin fekki ulviye yaptığı harekât dakikada 30-35 kadardı. Köpekte hareki muvazenesizlik, şaşkınlık her şeye karşı lakaydi, arazlanınca aldırıyor ve itaati yokdu. Kitif, adut adalatında masus derecede dumuru adeli vardı. İdrar ve mevadı gaita muayenelerinde gayrı tabii bir şey yoktu.

Birinci gün :

2. cc. Lait xifal zerki «ilye adalatına»

2. mil gr sulfate de strychnine» ağız tarıkile»

İkinci, üçüncü, dördüncü günleri birinci günki lait xifal ve strychnine tedavileri aynen tatbik edilmiştir.

Tedavinin haftasına doğru mahsus derecede takallüsatin azaldığı, ön kollarının mütesalip vaziyetinin terkedildiği, fakat ademi iktidarı vazifesinin kısmen devamı ismile çağırıldığı vakit cevap vermek ister gibi harekete geçtiği yanındaki arkadaşları ile oynamak hissini izhar ettiği görüldü.

On dördüncü gün : az çok muvazeneli bir istinat, fekin takallüsleri çok az, hafif hareket, çok güzel bir iştihâ tam bir neşe vardı.

Lait xifal tedavileri dördüncü zerktan sonra terk edilerek yalnız strychnine tedavisine devamla birinci yirmi günlük seriyi itmam ettik. Bu müddet zarfında gittikçe artan bir şifa husul buldu. Dört günlük bir iodure tedavisinden sonra tekallüsler tamamen azaldı, hayvan koşmağa ve havlamağa başladı. «Bu hastalıkta nazarı dikkatimizi dört hayvanda celbeden mühim bir nokta hastalığın yüksek devirlerinde havlama olmayor, ancak şifaya teveccüh edince havlamalarda avdet ediyor.»

Netice : Her gün her şırıngayı müteakıp bir selâh tekal-lüslerin tenakusu, adelelerin neşvüneması, şişmanlık, tüylerin parlaması ile tedavî hitam buluyor. « Bu hayvanda ilk mua-yenenin bidayetinden tedavinin nihayetine kadar çimdikleme ve iğne vahzeleri gibi yapılan hissî muayenelere cevap veri-yordu.»

II—Beş yaşında Birak isminde Puanter melezi siyah sarı alaca köpektir. Sahibinin verdiği ifadeye göre yavru iken al-mış büyümüş hiç bir hastalık geçirmemiş on gün evvel mer-divenleri çıkamamağa başlamış abdallık varmış yatdığı yer-den kalkmak istemiyormuş iştihası iyimiş.

M u a y e n e d e : Dereceî hararet 39,5 nabız 80 teneffüs 30 idi. Sadır ve batnın muayenesi tabî idi. Gaita muayenesi tu-feylat ve sairede bir ari idrar muayenesinde anasırı gayrı maraziye yoktu. Bir gün müşahedede kaldıktan sonra derece 38,5 nabız 70 teneffüs 18 idi. Bir gün evvelki derecenin hafif yüksekliği adeli bir tereffüü hararet olduğu tesbit edildi. Tarafı halfi ve tarafı kuddami adelelerinin takallüslerinden sabit bir istinat yok bütün vucut aynı zamanda satha doğru bir çökme göstererek derhal eski haline avdet ediyor yürüyle bu hare-ketle canibi tezelzüllerde vardı. Bu hareketler dakikada 20-25 kadardır. Sahibine ve bakanlara itaâti katî değil bazen var bazen yok iştihâ tam hissiyet mevcut kafeste uyurken arka ve ön ayaklarının ileri ve geri hareketleri tıbbî uyanık hal-lerde olduğu gibidi.

Birinci gün :

3. c c. Kendi kanı tahtelcilt.

İkinci gün :

3. c c. Kendi kanı tahtelcilt.

Üçüncü gün :

5. c c. Kendi kanı tahtelcilt.

Dördüncü gün :

5. c c. Kendi kanı tahtelcilt.

Kan zerkiyatıyla birlikte fem tarikile aşağıdaki tertipten günde bir çorba kaşığı olmak üzere verildi.

Sulfate de strychnine	0,02	Centigr
Arrhènal	0,75	«
Glycero phosphate de chaux	3	Gr
Sirop simple	150	Gr

Bu tedaviden sonra köpek, sahibinin ricasile kendisine iade edilmiş ve ancak haftada iki defa olmak üzere tedaviye getirilmiştir. Bu günlerde 5 santimetre mikabı kendi kanı zerk edilmiştir.

Üçüncü günü hayvanda tarakkı eden bir istinat takallüs-lerin tenakusu havlamaların avdeti koşmak mütemadiyen yü-rümek arzusu çoğalmıştı.

On üçüncü günün hitamında yani yedinci zerk müteakıp tam bir neşe eski halin avdeti irtifaî az olan yerlere çıkması gibi hareketleri mükemmelen yapıyordu.

Onuncu zerkten sonra ahvali umumiye çok iyi merdiven-leri gayet kolaylıkla çıkıyordu. Beş gün istirahatden sonra üç kan şırıngası daha yapıldı ve aynı reçeteye devam edildi. Yani bir aylık tedaviyi müteakıp hayvan temamilen kesbi afi-yet etmişti.

III—İki yaşında Reks isminde kurt cinsinden köpektir.

Sahibinin verdiği ifadeye göre evvelce hastalanmış iyi olmuş iki ay sonra topallamağa başlamış ve mektebe getir-miş iştihası iyimiş.

M u a y e n e d e : Dereceî hararet 39 nabız 70 teneffüs 20 sadır ve batnın muayenesi tabî idi. Gaita muayenesinde tu-feylatdan ari yalnız kıvamı itibarile bir az yumuşak idrar muayenesinde gayri tabîi anasırda tesadüf edilmedi. Bidayetde sağ tarafı kuddamide topallık halini andıran istinatsız hareket vucudun hafif sallantısı etrafı kuddamiyenin ıktidarî vazifevi-sinin temamilen madum olduğu ve hayvanın güçlkle ayakta durup düşmemek için bir yere istinat etmek mecburiyetinde olduğu bırakıldığı zaman sukut ettiği tesbit edildi. İkinci gün

vucutda umumî ve mütezayit sallantı olup en ziyade unk, reis, ve dört ayak adalatında idi Hayvan harekete geçdiği vakit zorla yürüyor yardım edilmesse oda kabil olmayordu. Tarafı halfi üzerine oturmuş vaziyette iken başın hareketi dakikada 40 kadar tadat edildi. Bir hafta kadar süren aşikâr bir belahet vardı. Bu müddet zarfında bir iki defa sahibinin ziyaretlerinde ismile çağırıldığı halde farkında olmayordu. İtaâtime mutlak değildi. Pica vardı kendi mevadı gaitasını ve idrarını yiyordu.

İштиha çok mükemmel ne verilirse yiyor ve içiyor yalnız başının çok fazla hareketi mani teskil ettiğinden gıdası ve suyu yardımla veriliyordu. Hissiyati umumiye mevcut çimdikleme ve iğne vahzelerine mükemmelen cevap veriyordu. Kafesdeki hali calibi dikkat uyurken tekallüsler devam ediyordu.

Birinci gün : 2. cc. Lait xifal.

İkinci, üçüncü, dördüncü günleri lait xifal (2. cc.) yapılmış ve aşşğıdaki tertipten günde İki santimetre mikabı yani iki mili gram sulfate strychnine zerkıyatı yapıldı.

Sulfate de strychnine	0,03 Centigr
Arrhènal	0,60 «
Eau distillée	60 Gr

Beşinci, altıncı, yedinci, günleri kendi kanından 3 santimetre mikabı ve iki mili gram strychnine tahtel cilt zerk edildi.

Yedinci zerkten sonra strychnine zerkine devam yalnız kan tedavisi iki gün terk edildi. Hayvan bu muhtelif tedaviyi müteakıp biraz kolaylıkla harekete geçti kafesten çıkarken yardıma ihtiyaç göstermedi. İштиha eskisi gibi devam ediyordu. Dikkatimizi celp eden itaâti birde çağırıldığı vakit işitmesi idi.

Onuncu, onbirinci, onikinci günleri beş santimetre mikabı kendi kanı ve iki mili gram strychnine zerkıyatı yapıldı. Onikinci günkü zerkıyatı müteakıp çoğalan bir selah hafif, hafif koşmalar merdivenlerden yardımsız inüp çıkmalar

arkadaşlarile oynamak gibi şuurlu ve muntazam hareketlere başladı. İki gün tekrar ikinci istirahat verilerek kan ve strychnine zerkıyatına devam edildi.

On beşinci, onaltıncı, onyedinci, onsekizinci, günleri beş santimetre mikabı kan ve iki mili gram tahtelcilt strychnine yapıldı.

Onsekizinci günden sonra şifaya çok yaklaşan bir hal çok muntazam hareketlerle yürüyor arkadaşlarile oynuyor ve koşuyordu. Beş günlük bir istirahat devresi verildikten sonra eski tertip üzere kan ve strychnine tedavisine devam edildi.

Netice : hayvan hastalığından evvelki halinden çok farklı şişmanlık ve zindeki neşesinden mütemadiyen koşuyordu. Takallüslerden hiç eser kalmamıştı. Fotoğrafi kimsenin yardımına ihtiyaç messetmeden tam bir istinatla çekilmesine muvaffakiyet hasıl oldu. Kırk iki günlük strychnine, kan, ve süt müşterek usullerile tedavi hitam buldu.

IV— dört yaşında çoban köpeği seririyatımıza geldiği zaman sahibinden alınan malumata nazaran bir sene evvel hastalanmış iyi olmuş bu müddet zarfında hastalanmamış altı gün evvel yürürken sallanıyormuş.

M u a y e n e d e : çok sallantılı bir yürüyüş adalatı madğiye-nin takallüslerinden fekki süflinin fekki ülviye çarpan hareketi resin sallantısı beş altı metre hareketden sonra düşmeler vardı. Derecei hararet 39,5 nabız 80 teneffüs 30 idi. Sadır ve batın da gayrı tabii bir hali marazi müşahede edilmedi. Mevadı gaita çok sert kıvamda idrar renk itibarile kırmızıya yakın olup gerek idrar ve gerekse gaita muayeneleri tabii zuhuretti. Hissiyeti umumiye mevcuttu müşhil verilerek bırakıldı.

İkinci günü ahvali umumiye tekrar kontrol edildi. Derecei hararet 38,5 nabız 70 teneffüs 18 idi.

İkinci günü dahili verit 10 santi gram Urotropine tahtelcilt iki mili gram strychnine zerkedildi.

Üçüncü, dördüncü, beşinci, altıncı, ve yedinci günleri ikinci günkü tertip ve mikdar üzere Urotropine ve strychnine zerkıyatı yapıldı.

Altıncı zerkten sonra hayvanda hastalığın tezayüt etmediği ve buna mukabil tevekküfta olduğu ve fakat iyilik namına bir nişane tesbit edilemedi. İlk günleri gayri muntazam bir iştihâ adalatın dumuru mütezayit bir şekilde devam ediyordu. Hastalığın yirminci gününe doğru hayvan zayıflıktan ve dumuru adaliden ayakta duramıyor verilen bütün gıdayı reddediyor (hayvanda ilk muayenede görülen fekki süflinin harekâtı muttaritası tabiri diğerle choree nin adalatı madği-yeyi afetzede etmesi. Hastalığın uzun müddetdenberi seyrettiğine ve etrafı halfiyenin afete olan iştirakine nazaran sait bir afetin nahiyyeyi unkiyeye kadar ilerlediğini gösteriyordu).

Altıncı Urotropine zerkinden sonra yalnız strychnine tedavisine devam edilmekte iken on sekizinci günden itibaren kesildi. Hayvanda hastalık felci şekilde devam ediyordu. Felçler umumileşti. Ve hayvanda telef oldu.

Netice :

1— **Urotropine** uzviyetde fagositozu tezyit ve tenbih ve cümleî asabiye hastalıklarındaki tesirâtı, dahili müzadıafen tesirile beraber nazarı itibare alarak hastalığın ilk devrinde dahili verit köpekte on santigram zerk ve bunu teakup ettirdik. Bu suretle tedavi tatbik ettiğimiz iki baş hayvanda Urotropinin umumî tesiratından başka bizzat choree üzerinde müessir olarak hastalığın ilerlemediğini gördük. Tekallüsât ve ihtilacat üzerine hususî bir tesiri görülmedi.

2— **Süt tedavisi** : bütün felçlerde tenbih edici tesire malik olan süt zerkıyatından gün aşırı ve her gün iki santimetre mikâbı dahili adele dört baş mevzuda kliniğimizde tatbik ettik. Sütün umumî raksiyolarını görmekle beraber hastalığın biran evvel inihilaline yardım ve bunu fili bir suretde icra ettiğine şahit olduk.

3— **Auto hëmo therapie** : bu tedavi çok umit bahşır. Choree li bütün hayvanatda Auto hëmo therapie (1.5 cm³ kendi kanı 1.cm³ 10/1000 citrate de soude) hastalığın tedavisi üzerine iyi bir tesir yapmıştır. Bu tarzı tedaviyi dört baş

hayvanda tatbik ettik gün aşırı veya her gün yapılan zerkıyatdan sonra hayvanlarda hiç bir fena tesir müşahede edilmedi. Köpekler 5.cm³ kanlarına mükemmelen tahammül ediyorlardı.

4 — **strychnine tedavisi** : strychninin itası choree ve kayiinde çok sitayişe layık gibi görünüyor. Dört hayvanda elde ettiğimiz neticeler ilaçtan emniyetle bahsetmeğe pek müsaitdir. Choree nin inihilali tamminin uzun devam etmesi dolayisile ilacada uzun müddet devam etmek zarureti vardır.

Müntehir asarda bahsedildiği gibi hastalığın nekadar başlangıcında bu ilaca müracaat edilirse muvaffakiyet okadar fazladır. Ağız tarikile veya deri altından şırıngada bir fark görülmemiştir. Her tedavi asgari 20 gün devam etmek ve yev-miyeiki mili gram strychnine vermek üzere iki seri kâfi geliyor.

Daha kısa bir zaman iyi neticeler elde edebilmek için bu muhtelif tedavi vesaitini teşrik etmek daha doğrusu hastalığa dört taraftan hücumetmek lâzımdır. Biz bu emniyet ile bazı mevzularda süt tedavisile strychnine, ve bazılarında da Auto hëmo therapie, süt strychnine i teşrik ettik. Bu tarzı tedavi çok müsait netice verdi.

Umumî ve kati olarak diyebilirizki choree seri müdahale ve metodik tedavi edildiği takdirde akıbeti müsait hastalıklar meyanına kabili idhaldir.

Müracaat olunan eserler

1 — Cadeac	: Pathologie interne des animaux domestique.
2 — Cadiot	: Traité de medecine des animaux domestique.
3 — Cadiot, Breton	: Medicine et chirurgie canine.
4 — R. moussu, G. Moussu	: Traité les maladies du gros betails.
5 —	: Larousse médical illustre.
6 — Stang-Wirth, Dexter	: ikinci cilt.
7 — Hayrullah	: Asabî hastalıklar.
8 — Tevfik Salim	: Teşhisi seriri.

Askerî Baytar Tathikat Mektebi kimya şubesinden :

Suların kimyevî tasfiyesi

Épuration chimique des eaux

Mual. Bnb. S. Yener

İnsan ve hayvanlar tarafından içilecek sulara bir takım vasıf ve şartlar aranır. Fakat yalnız içilecek suların değil ev işlerinde ve hayvan gıdalarının, yemliklerinin .. tathirinde kullanılacak suların da haiz olacağı en mühim şart nebati (bakteriler) ve hayvanî (didan yumurtaları) hastalık amillerinden ari olmaktır. Bu sebeble münten veya şüpheli suların istimalden evvel takimi mühim bir hıfzıssıhha meselesi teşkil eder. Suyun en katî ve emin bir surette takimi, yani içerisindeki bütün cersume ve sporların imhası, suyu yüksek hararet derecesinde (100 ün fevkinde) ısıtmakla mümkünse de bu kolaylıkla kabili icra bir usul değildir. Bu sebebden pratikte patojen cersumeleri imha maksadını istihdaf eden gayritam ve fakat kâfi bir takım ile iktifa edilirki buna tasfiye ismi verilir. Suyun tasfiyesinde mirşahların muallak maddeleri tevkif etmek hassasından, hararetin, ozonun, ultraviole şuaatının ve kimyevi maddelerin öldürücü tesirlerinden istifade olunur.

Terşih : Suyu mesami tabakalardan geçirerek canlı ve cansız muallak maddelerinden tecrid esasına müstenit olup mirşahların esas malzemesini kum, döğülmüş tuğla, kok kömür, gayritam pişmiş porselen hamuru, amyant gibi şeyler teşkil eder.

Kaynatma : devamlı 20-30 dakika olduğu taktirde mikrop-
ların hemen hepsini tahrip eder. Fakat sporlara tesir etmez.

Kaynatma gazatın ziyana sebebiyet vermek ve münhal bi-karbonatları gayrimünhal karbonatlar haline getirmek suretile suyun evsaf ve terkiibini tadil eder.

Ozon ve ultraviole şuaatı mikroplar üzerinde öldürücü tesir yapmakla beraber suyun terkiibini ve organoleptik vasıflarını degiştirmezler. Ozonla tasfiyede esas, tasfiye edilecek suyu ozonlaştırılmış hava ile iyice temasa getirmektir. Bu maksatla yapılmış bir takım cihazlar mevcuttur. Bu usulü mevadî uzviyesî fazla olmayan sularda tatbik etmek lâzımdır. Ultraviole şuaatı da ince tabaka haline getirilmiş renksiz ve berrak sular üzerinde tesir eder.

Suların kimyevî tasfiyesi : Suya kimyevî maddeler ilâvesi ile yapılan tasfiyedir ki basit ve çabuk netice vermesi itibariyle yukarıki usullerin hepsinden pratik ve her yerde kabili icradır.

Bazı kimyevî usullerin esası su içerisindeki bakterileri ve muallak haldeki sulp zerratı birlikte sürükleyen yani çökertici jelatini bir rusup hasil etmektir. Şap (litre başına 0.15-0.30) ve perchlorure de fer (Suyun litresi başına VI damla perchlorue de fer officinal ve müteakiben 3 4 c.c. bicarbonate de soude mahlulu meşbuu) istimaliyle yapılan tasfiye bu kabil usullerdendir. Bu maddelerle muamele edilen su 12-24 saat berraklaşmağa terk edildikten sonra aktarılır ve süzülür. Bu usullerle tasfiye itimat bahş değildir. Asıl müessir usuller muhammız bir tesir husule getirmek esasına ibtina eder. Muhammız madde olarak zaman zaman 12 hacimlik HO_2 (litre başına 10.3 cc.) peroxyde de calcium (suyun litresi başına 0 30-0.60 Gr.) Peroxyde de chlore= clo_2 (suyun litresi başına 1-3 mlgr.) tavsiye olunmuştur. Fakat en çok kullanılan kimyevî maddeler permanganate de potasse ile hypochlorites dir.

Permanganate de potassium : Bu cisim Rosenthal tarafından 1865 de Berlin kolera komsiyonuna verilen raporda tavsiye edilmiştir. Fakat permanganatların tasfiye edici havası

Catherine Schipiloff un mesaisi ile meydana konmuştur. Tasfiyesi matlup şüpheli suya renk husulüne kâfi gelecek miktarda permanganate de potasse veya de chaux ilâve edilir. 10 dakika zarfında yalnız canlı amiller değil aynı zamanda toksinleri de harap olur, fahmı hayvani üzerinden terşih seri bir dekolerasyon temin eder. Kömür yerine diğer dekolorasyon usulleri (şap, hyposulfite de soude, carbonate de soude) tahmiz işine bir de sudaki muallak maddelerin jelatini bir rusupla birlikte sürüklenip teressüp etmesi hadisesini inzıman ettirir, talk ilâvesi terşih tesri eder.

Suyun tasfiyesi için permanganatlı bazı tertipler yapılmış ve kullanılmıştır bunlardan ikisini aşağıya derc ediyoruz :

I - Poudre sterilisante :

	Permanganate de potassium	60 gr.
A. Poudre oxydante	Bioxyde de manganese	50 gr.
	Talc	370 gr.
	Carbonate de calcium	20 gr.
B. Poudre réductrice	Hyposulfite de soude	60 gr.
	Talc	440 gr.

2 litrelik su içerisine A tozundan 1 gr. konup tahrik edildikten sonra 10 dakika bırakılır, sonra B tozundan 1 gr. ilâve olunur, tahrik olunur, süzülür.

II —	Permanganate de potassium	25 gr.
	Sulfate d'alumine	250 gr.
	Kaolin lavé	725 gr.

Bu tozun bir kilogramı 5 M³ mikap su içindir. Suya konacak toz büyük bir kova içerisinde su ile iyice karıştırılır ve bu kova kuyuya indirilir, dezenfektanın su ile iyice karışması için kova bir çok kerreler kuyunun dibine indirilip yokuşu çıkarılır, 4-5 gün sonra kuyunun suyu kabilişürptür (Bazı defa hafifce sarıya mülevven olursa da bunun ehemmiyeti yoktur.) berraklaşmıştır ve bütün patojen mikroplardan azadedir.

Bu usul Blarez tarafından tavsiye edilmiştir.

(Şüphesiz suyu tâkim edilecek kuyunun toprak altından intan menbaları ile alâkalı olmaması lâzımdır.)

«**Hypochlorite**»ler : Suyun chlorure de chaux ile tâkimi 1894 de Traube tarafından teklif edilmiş ve bu usul eski Avusturyanın harp limanı olan Pola da 1897 de çıkan tifüs epidemisinde muvaffakiyetle kullanılmış ve 1914-1918 harbında çok istimal edilmiştir. Bu suretle tasfiye ucuz ve pratiktir. Chlorure de chaux hava temasında rutubet cezbederek sulanır ve müessir klorunu yavaş yavaş zayi eder, hararet ve ziya tahallülünü teshil eder, bu sebebden iyi kapanmış kaplarda, serin ve ziyasız yerlerde muhafaza edilmelidir. Su ile karıştırılırsa kısmen erir, mahlûl hypochlorite de calcium, ve bir mikdar hydroxyde de calciumu havidir, hydroxyde de calciumun kısmı azamı gayri münhal halde kalır, chlorure de chaux kuvvetli bir muhammızdır, asitler ve hattâ asit karbonik temasında bile klor neşreder.

Suyun tasfiyesinde evvelâ klorür de şodan 10/100 nisbetinde bir mahlul yapılır. Bunun için meselâ 100 gr. alınarak cam veya porselenden bir havanda su ile iyice ezilir, ve mümkün olduğu kadar eritmeğe çalışılır, tavazzua bırakılır, berrak olarak aktarılır, veya süzgeç kâğıdından süzülür. Bu mahlulün güneş ziyasından muhafazası lâzımdır, kullandığımız kloru kils Hel muvacehesinde 30/100 klor neşredek kuvvette ise yukarıki mahlulünün 100 cc. ü 3 gr. ve 1 cc. ü 0,03 gr. aktif kloru ihtiva eder. Kloru kils mahlulünden suya litre başına 2-3 mlgr. aktif klor isabet edecek miktarda ilâve olunur. Şu hale nazaran 1 cc. kloru kils mahlulü 10-15 litre suyun tasfiyesine kifayet edecektir. Münten veya şüpheli su mahlul ile karıştırılıp 30 dakika bırakıldıktan sonra kloru kilsin fazlası 5/100 hyposulfite de soude mahlulü ile izale edilir. Hyposulfite mahlulünden ilâve olunacak mikdar kloru kils mahlulü kadardır. Burada cüz'i miktarda kloru kalsiyum ve kibritiyeti sodyom teşekkül ederki bunlar hayvan için zararsızdır.

Kloru kils yerine Liqueure de Labarraque (Hypochlorite de soude un officinal mahlulü) kullanılabilir. (Liqueure de Javel ismi asıl hypochlorite de potasse mahlulünün ismi olmakla beraber her iki mahlüle de bu isim verilmektedir.) Labarraque mayii hafif klor kokulu, bir az fazla karboniyeti kaleviyi havi bir mayi olup Hel ile muamelede 1 litresi 2 litre yahut 6.34 gr. klor neşreder. Tasfiyesi matlup suya ilâve edilecek mikdar kloru kilsde zikredilen esasa istinaden hesap olunur, yâni mikdarı suyun litresi başına 2-3 mlgr. klor isabet edecek kadar olmalıdır.

Labarraque mayinin 1 cc. ü 0,00634 gr. serbest klora tekabül ettiğinden 1 cc mayi 2-3 litre suyun tasfiyesine kâfi gelir. Suya hypochlorite ilâvesinden sonra 30 dakika bekle-nir, hipokloritin fazlası hiposülfite ile izale olunur. Binnette suda cüz'i bir mikdar kloru sodyom ve kibritiyeti sodyom bulunur ki bu hiç bir tesir hasiletmez. Labarraque mayii kloru kils gibi muhammız bir tesire maliktir.

Labarraque mayinin ayarı malum değilse tâkim için kullanılacak mikdarı ibtidai bir tecrübe ile tayin olunur. Bunun için 5 litre su içerisine meselâ hipokloritten 2 cc. ilâve edilir, yarım saat bekledikten sonra 1 kristal iyodür de potassiyom ve bir parça ekmek içi veya amidon yahut un atılır. Ekmek içi veya amidonun maviye televvünü iyodürden iyodun açığa çıktığını ve binaenaleyh suda hipokloritten artık bir kısım bulunduğunu gösterir. Hiç bir televvünün hasıl olmaması bilakis hipokloritin kâfi gelmediğini gösterir ki bu takdirde yeniden ilâve etmek ve 30 dakika hitamında tecrübeyi tekrarlamak lâzımdır. Amidonun maviye televvününe kadar bu işe devam olunur. Labarraque suyunun münasip ve kâfi mikdarı tayin edildikten sonra her hangi hacimdeki bir suyun tasfiyesi kolay bir iştir. Hipoklorit ilâvesinden yarım saat sonra sudaki fazla hipokloritin tahribi yukarıda söylendiği vecihle Amidondaki mavi rengi izale edecek mikdarda hiposülfite mahlulü ilâvesi ile yapılır.

Brom ve iyot : Suyun litresi başına 60 mlgr. brom ve iyot iyi neticeler verir. 10 dakika bekledikten sonra brom ve iyodun fazlası bisülfite veya hiposülfite ile tadil edilir.

Schumberg usulü ile suyun bromla dezenfeksiyonunda litre başına bromlu bromu potasyom mahlulünden (20 gr. brom, 20 gr. bromu potasyom ve 100 cc. sudan ibaret) 0,2 cc. ilâve olunur. 5 dakika sonra bromun fazlası 0,2 cc. % 9 amonyakla veya Schumbergin tadil edici milhi (0,095 tahtı kibritiyeti sodyom ve 0,04 karboniyeti sodyom ve 0,025 mannitten ibaret) ile tadil edilir, muaddil olarak doğrudan doğruya hiposulfite de soude veya bisülfite de soude da kullanılabilir.

Literatur

M. Leprince et R. Lecoq :	guide pratique d'analyse alimentaires	1930
Klimmer	: Gesundheitsplege der landwirtsch-nutztiere	1924
J. P. Langlois	: hygiène publique et privée	1909
H. Mollereau	: vade-mecum du vété.	1931
G. Denigès	: chimie analytique	1931

Erzurum Kor Hayvan Hastanesi çalışmalarından

Kış nallaması

Winterbeschlag

Kor. Hyv. Hs. Mütchassis Bub. Dr. Cevat Şahin

Memleketimizin şark mıntakası müstesna diğer mıntakalarda kış mevsimi de kar buz daimî olarak uzun müddet yerde kalmadığından, ve ekseriyet ile karın yağması ile erimesi bir kaç gün, en fazla bir iki hafta münhasır kaldığından bu mıntakalardaki ahali elinde ve orduda kullanılan hayvanlar için kış mevsiminde hususî bir nallama usulu tatbiki hakkında tetkikat lüzumu his edilmemiştir. Bu mıntakalarda kar yağar yağmaz kıtaat hayvanata 1933 senesinde çıkan nal atlasının son iki yarımşar sahifelerini işgal eden buz mıhları bahsinde ismi geçen sivri ve keskin mıhlardan talimatı mücibince ön tırnaklara dörder, art tırnaklara ikişer mih çakılarak hayvanın nalına yapılan bu keskinlikle kar ve buz üstünde bir kaç gün emniyetle yürümesi temin edilmiş olur. Mihlar aşınıp sivrilikleri gaip olunca (takriben on beş gün) karda erimiş toprak meydana çıkmış olur. Nalı buz mıhları ile bu şekilde keskinletme ancak bu mıntakalar için yerinde bir tedbir olabilir, ve oldukça da bir istifade temin eder. Ahali nalbantları da alaturka kanatlı mıhların daha sivri başlı şekilde olanlarını çakmakla aynı surette maksada erişirler.

Memleketimizin şark mıntakasında kış mevsimi denince bazan son baharın başından başlayarak ilk baharın sonlarına kadar 7-9 ay her taraf sokaklar, yollar, şoseler donmuş gılase şeklini almış ve birbiri üstüne yığılmış kesif kar tabakalarile örtülür ; bunun üstüne motorlu vasıtalar bile yürümekte aciz

göstererek bütün modern nakil vasıtaları atıl kalır. Nakliyat kâmilen beygir, kızaklarla yapılır. Bu kayıcı yollar üstünde hayvanatın kayıp düşmeden, kemiklerini kırmadan, oynaklarını et bağlarını yorup sakatlamadan emniyetle çalışabilmeleri için her zaman taşıdıkları nallarında bazı tadilat yaparak hususî bir nallama tatbikine ihtiyaç vardır ki biz buna (kış nallaması) deriz. Bu maksat için çakılan nallara kış nalları ismi verilir ; kışı böyle uzun sürmeyen yerlerde nalda yapılacak bu tadilat lüzumsuz hatta zararlıdır. Kış nalları ; kayıcı yollarda beygirlerin kaymasına mani olacak bir hususiyete malik bulunurlar ; bu şekilde nalı techiz etmeğe «nalı keskinletmek» derler.

Kış nallamasında nalda yapılacak tadilat kışın nevi, (devam, şiddeti,) hayvanın hizmeti, (binek, hafif koşum, ağır koşum) ne göre değişir. Dört sene evvel şark mıntakasına geldiğim vakit kışın hayvanlara mevcudu varsa fabrika mamulâtından keskin buz mıhlarının eldeki mih mevcuduna göre her tırnağa ikişer veya dörder adet çakılmak üzere bu işin noksanile yapıldığını gördüm. Buz mih ile çakılan hayvan hizmete çıkar çıkmaz kesif kar tabakası üstünde yaptığı ilk yüz metrelik yürüyüşte keskin mıhların başları arasına ve tabanına toplanan, sıkışan kar ve buz parçalarile mih başları örtülür ; ondan sonra hayvan kızak yapmağa başlar, yürüyüş emniyetsiz, zahmetli, ve tehlikeli olur ;

Bundan üç sene evvel kış nallaması için en pratik ve modern bir usulu tatbik için umumî harpde Ruslardan metruk ve yirmi seneye yakın bir zamandanberi anbarlarda bakımsız bir vaziyette bir kenara atılmış vidalı mahmuzlardan istifadeyi düşünerek hastanemizde bu mevzu üstünde tatbikata başladım. Hastanemizde makkap tezgâhı olmadığından kurs erasına mahmuzsuz olarak anbarda mevcudu olmayan küçük N : katır beygir nalları yaptırdım. Bunları en basit bir usul ile sıcak olarak zimba ile deldirdim. Bu deliklerden kılavuz geçirerek vidalı mahmuzlara uygun küçük No : nallar elde ettim. 4 No : den yukarı beygir nallarının mevcudu ise ; şark

mıntakasında bütün anbarlarda senelerden beri bunlardan küçük No: nal yapacağız diye israf edilmelerine rağmen bu mıntaka ihtiyacını bir çok seneler karşılayacak şekilde mebzul olduğundan kıymetli kor Başbaytarlarımızla hastane Md. lerimin müzaheretleriyle evvela kendi garnizonumuzda bütün hayvanata birden vidalı mahmuzlu kış nalı tatbik ettik. ve son derecede muvaffak olduk. Hatta ince bacaklı, 0,1 No: nal taşıyan küçük cüsseli saka katırlarının bile tam bir glase şeklini almış olan çeşme önlerinde (H) şeklinde daimî keskin vidalı mahmuzlarla çok emniyetle, serbestce yürüdüklerini bizzat gördük. İki sene tecrübelerine devam ettik bu sene nal imalatını daha geniş tutarak kor kıtaatının bir kısmında bu usulu teşmil için yapılan delikli nallardan gönderdik. Bazı birliklar mahmuzun takma ve sökme keyfiyetini bir zahmet telâkki ettiklerinden yine buz mıhı istemişlersede bilgisizlik ve görgüsüzlük eseridir. Bizim bu tecrübemizle beraber zikredeceğim kış nallamasını şark mıntakası için bir ihtiyaç olarak tastik ve nal atlasına ilâve edilerek pek geç kalmış olan bu ihtiyacın karşılanmasını alakadar yüksek makamattan dileriz.

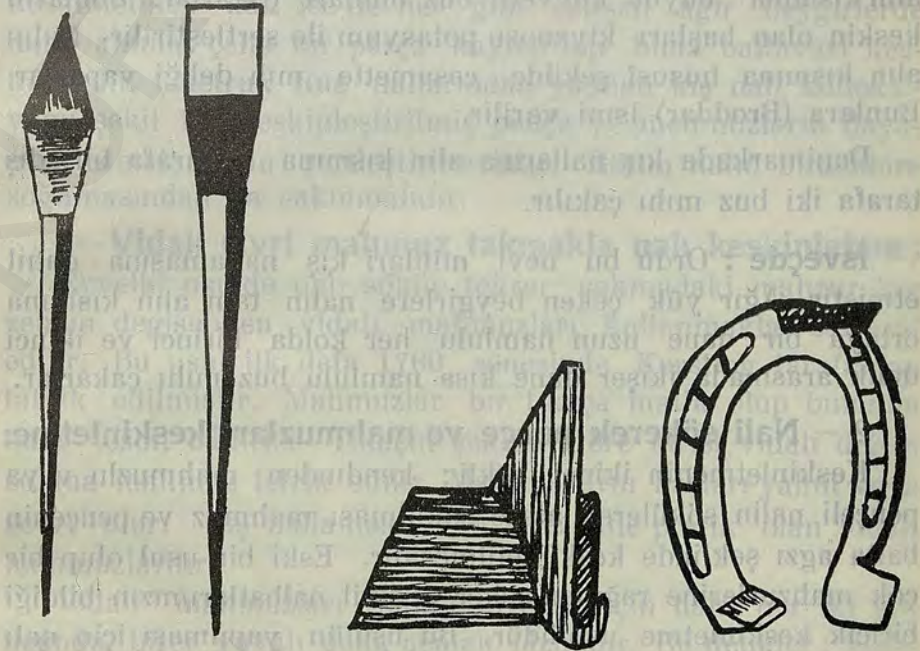
Kış nallamasının bir çok şekilleri vardır ki bunların hepsini zikretmek için başlı başına bir kitap yazmak icap eder. Ben burada modern ordularda tatbik edilen en pratik usullerden bir az bahis edeceğim. Burada yazılan usullerden başka daha pratik daha dayanıklı ve tatbiki kolay olan bir kış nallaması yoktur. Nal keskinletme 7 şekilde yapılır.

1—Buz mıhları ile nal keskinletme :

En basit bir keskinletme usulüdür. 1701 senesinden beri ma'lûmdur. Buz mıhları; büyük, balta ağzı şeklinde keskin veya ehram şeklinde sivri birer başa malik bulunurlar. (Şekil 1) Uzun ve kısa namlulu olmak üzere ikiye ayrılırlar.

a) Uzun namlulu buz mıhları : Nalın her kolunda bir (alın) veya iki (alın ökçe) mıh çekilerek bunların yerine buz mıhı çakılır. Bu mıhlar ekseriya fabrika yapısıdır. Demirciler de yapılabilir ise de bunun için kullanılacak demiri her

zaman her yerde bulup kullanamadıklarından alelâde parça ve hurda demirlerle yapılacak buz mıhları sert düşer. Çakılması; perçin edilmesi güç olduğu gibi tırnakları çatlatıp harap eder. (Şarkta her sene kış ortasında yerli demircilere acele sipariş edilen mıhlarda bu mahzurlara her zaman tesadüf edilmiştir.) Buz mıhları ile nalı keskinletme usulu ancak dar bir zamanda imdada yetişen bilhassa müstesna ahvalde

Şekil — 1

Uzun namlulu sivri
keskin buz mıhı

Şekil — 2

Kısa namlulu
buz mıhı

Şekil — 3

Pençe mahmuzu
keskinletme

kısa ve hafif işlerde kullanılan binek hayvanatına tatbikte faydası olan bir usuldür ki : ancak kapa yumuşak karlı yerlerde bir istifade temin eder.

Alman ordusunda buz mıhlarının çakılması yalnız zaruri ahvalde kullanılır kaydile orduda bir yer tutmuştur. 1,2,3No. deki tabii mıhlar cesametinde 3 boyda dırlar.

b — Kısa namlulu buz mıhları : Namlusu yalnız naldan geçer. Tırnağın cidarına dahil olmaz, nalın dış ve üst

kenarında perçin edilir. Bunların çakılacağı nallarda dış istikamette yukarı doğru mail hususî delikler bulunur. (Şekil 2) Bu mıhlar Fransa, Danimarka, İsveç, Finlandiya, ve şimali amerikada diğer bazı memlek etlerde kullanılır. Nalın her istenilen yerine çakılır. Alın kısmının iç ve dış tarafları ile kol ucu delikleri bunlar için en muvafık yerdir. Danimarka ve diğer şimal memleketlerde eskiden olduğu gibi bu gün de nalın alın kısmına büyük kuvvetli buz mıhları çakarlar. Bunların keskin olan başları kiyanosu potasyum ile sertleştirilir. Nalın alın kısmına hususî şekilde cesamette mih deliği yaparlar. Bunlara (Broddar) ismi verilir.

Danimarkada kış nallarına alın kısmına iç tarafa bir, dış tarafa iki buz mih çakılır.

İsveçde : Ordu bu nevi mihlari kış nallamasına dahil etmiştir. Ağır yük çeken beygirlere nalın tam alın kısmına ortaya bir dane uzun namlulu her kolda birinci ve ikinci delik arasınada ikişer dane kısa namlulu buz mih çakarlar.

2 — Nali sökerek pençe ve mahmuzları keskinletme:

Keskinletmenin ikinci şekli; kendinden mahmuzlu veya pençeli nalın sökülerek ateşe sokulması mahmuz ve pençenin balta agzı şeklinde keskinletilmesidir. Eski bir usul olup bir çok mahzurlerine rağmen asker ve sivil nalbatlarımızın bildiği biricik keskinletme usulüdür. Bu usulün yapılması için nali sökmek, tekrar çakmaktan mütevellit tırnağın cidar kısmında fazla delikler hasıl olur. Bilhassa tırnakları sağlam olmayan ağır beygirlerde tırnak kırıkları, çatlakları görülür. Mih çakmak güçleşir. Kolayca mih değmesi, taban ezikleri olur. Hayvan sahibi için de sık sık hayvanı nalbanda götürmek, beklemek, para ve zaman sarfını icap ettirir. Nal ocakta ısıtılarak dış mahmuza kamavari bir çelik parça kaynak edilerek çelikleştirilir. Sora örsün kenarında içden dışta rafa doğru oturarak nal kolunun uzunluğu, istikametinde alt kısmı uzun ve dış yüzü nalın dış kenarile aynı seviyede olmak üzere keskinletilir. Bu şekilde yapılırsa keskinlik uzun müddet gider,

ve her iki mahmuzun aşınması müsavi olur. İç mahmuz nal koluna amut bir vaziyette balta vari şekilde keskinletilir. Bunu fazla keskinletmemeli, hayvanın bununla diğer ayakını yaralamaması için kenarın müdevver yapmalıdır. Her iki mahmuz aynı irtifada bulunmalıdır. Yalnız bir taraf veya mütesalip mahmuzları keskinletmek usulleri gayri kâfi, mahzurlu ve terk edilmiştir. Hafif beygirlerde yalnız mahmuzları keskinletmek kâfi ise de her gün çalışan ağır beygirlerde nalın alınına çelik bir parça kaynatılıp buda baltavari keskinletilir. (Metruk Rus nallarından yapılan kış nalı kolleksiyonu şekil 14) keskinleştirilmiş pençe ve mehmuzların dayanıklı olmaları için sertleştirilmelidir. Bütün nalın birdenbire soğumasından da sakınmalıdır.

3—Vidalı sivri mahmuz takmakla nali keskinletme :

Evvelki usulde nali söküp tekrar çakmadaki mahzur her zaman değişebilen vidalı mahmuzları kullanmakla bertaraf edilir. Bu usul ilk defa 1760 senesinde Kersting tarafından tatbik edilmiştir. Mahmuzlar bir tıkaça malik olup bununla nala tesbit edilirler. Tıkaçın şekline göre birisi vidalı diğeri sokma mahmuz tefrik edilir. Mahmuzların başları yahut veya sevri olur. Kış nallaması için en ziyade pratik olan vidalı mahmuzlardır.

Vidalı mahmuzları nala oturtmak için nalın her iki kol ucunda birer yuvalı delik açmak lâzımdır. Bu delikler; makkap kalemi veya zimba ile açılır. Makkapla delmesi daha iyidir. Zimba ile delmek evvelkinden daha çabuk olur. Bunun için müdevver zımbalı çekiç, ve yahut doğrudan doğruya müdevver çelik kalem kullanılır zimba veya çelik kalem vasatı 10 m. m. uzunluğunda üstüvani şekilde, makkap kalemi kalınlığında bulunmalıdır. Nalın toprak yüzündeki yuva deliği oldukça derine batmış bulunmalıdır ki mahmuz nala vidalandıktan sonra başı nal koluna iyice oturabilsin. Nalda yapılan deliğe yuva açmak için iyi ve uzun kılavuz kullanmalıdır. Kılavuz vidalı mahmuzun vidasından 0,1m.m ; kalınca olmalıdır. Hastanemizde ilk sene nalları müdevver zimba

ile deldik; bunun için evvela nalı ısıtarak ortası 10 m.m. kutrunda olan üstüvani bir zımba ile nal delindikten sonra müdevver çelik kalem delik içine konarak nalın iç kenarı örsün boynuzu üstüne gelmek üzere dış kenarı çekiçe hafifçe döğülür. Delik ve nal kolunun şekli düzeltilir. Sonra ortası 11 m.m. kutrunda olan müdevver bir çelik kalem bu delikten geçirilerek örsün altında bulunan ve ıslak bir kumu ihtiva eden bir kutu içine düşürülür. İkinci ve üçüncü senelerde; hastaneye makkap tezkâhı alınmış olduğundan nalları 11 m.m. kutrundaki kaleme deldik. Kıtaata bazen acele olarak nal yetiştirmek mecburiyeti karşısında ocakta zımba ile de delmeğe devam edildi. Yuva açmak için 12 lik üç kılavuz geçirildi. Evvela biri sonra 11 si daha sonra 111 delikten geçirilerek yuva açmak ameliyesi tamamlandı. Yuva açmak için hususi makinelerde vardır. Çarklı bir kolu olup hususî bir masa üstüne tesbit edilmiştir. Faidesi çabuk iş görmesindedir.

Mahmuzun takma ve sökülmesi: mahmuzun vidası ile naldaki yuva birbirine o derece tetabuk etmelidirki: mahmuz delik içine konunca ilk devirler el ile yapılabilmelidir. Bundan sonra mahmuz anahtarı ile kâfi derecede çevrilir. Beygirler evvelce mahmuzsuz kullanılmış ise naldaki delik köşelenmiş, paslanmış pislikle dolmuş olacağından mahmuzu takmak güçleşir. Bu gibi ahvalde delik evvela bir kılavuzla iyice temizlenüp dişleri tazelenmelidir. Hayvan mahmuzsuz gezdiği vakit deliklerin bozulup kirlenmemesi için içine ufak mantar sokulmalıdır. Mahmuz nala iyice vidalanup tesbit edildikten sonra yarım daire nisbetinde geriye bükmelidir. Bu cüzi geri bükme keyfiyetinal çakıldıktan sora mahmuzun değişmesi icap ederse müşkülatsızca yapılması için lâzımdır. Mahmuzlar uzun müddet nal içinde kalacak olurlarsa paslanırlar, çıkarılmaları güç olur.

Bunların paslanmaması için takılmadan evvel hem delik hem de mahmuzlar yağlanmalıdır. (Hastanemizde eritilmiş beygir yağı ile gaz yağı müsavi miktarda karıştırarak bununla yağıyoruz.) Sökülmekte teannüt eden bir mahmuzla

uğraşırken ayak oynaklarında burgulmalara mani olmak için tırnağı tesbite yarayan bir ağız ve bir sapdan ibaret olan bir alet kullanılır. Buna felber modeli derler. (Şekil 4) bunun ağızı nalın bir koluna oturtulur. Mahmuz sökmeğe yarayan anahtarın mukabil hareketi aksine tutularak tırnak tesbit edilir. Mahmuzları takıp sökmek ya basit bir anahtarla veya yahut kremayerli anahtarla yapılır. (Şekil 5) En kullanışlı Alman ordusunda kullanılan üstünde mahmuz anahtarı ve sapı ucu sivri ortasında açılır kapanır bir kılavuzu bulunan ordu mahmuz sökme anahtarıdır. Mahmuzlar ekseriya fabrikalarda demir ve çelikten yapılır. Demir mahmuzlar yumuşaktır. Az dayanır. Çelikten olanlar pek pratiktir. Mahmuzların

Şekil — 4

Tırnak tutma aleti

Şekil — 5

Alman ordu mahmuz sökme anahtarı

vidalı kısmı müstesna başları kırmızı hararet derecesinde iken ıslak kum içerisine sokmak suretile su verilecek olursa hususî bir metanet kazanarak çabuk aşınmazlar. Her vidalı mahmuzda bir baş, bir de tıkaç veya gövde kısmı tefrik edilir. Başlarının şekline göre mahmuzlar küt, keskin yarı keskin olur. Ve üçe ayrılırlar. Küt mahmuzların başları mik'âp veya mahrutu nakıs şeklindedir. (Rus mahmuzları) bu gibi mahmuzlar bilhassa ağır ağır hayvanata her zaman tatbik edildiği gibi sivri mahmuzu sökerek bunun yerine hayvan tavlada kaldıkça takılabilir. Veyahut kar birdenbire eriyüp toprak meydana çıkarsa sivri mahmuzla sökülerek yerine bunlar konur. Sivri mahmuzlarda dört köşe bir kaide bulunurki sökme anahtarı bura oturtulur. Ucları kalemvari keskin, ehram, mahrut şeklinde (Rus mahmuzları şekil 14) olur. Kalem şeklinde olanlar daha pratiktir. Keskinliğini uzun müddet muhafaza eder. Keskin mahmuzun ucu kısa olursa

yarım keskin denir. Tıkaç yâni nala giren boyun kısmı üstüvane şeklinde olup üstünde helezoni dişler bulunur.

Mahmuzların büyüklüğü: Beygirin büyüklüğü ve yaptığı işe göre değişir. Binek ve araba beygirleri için alman ordusunda kullanılan mahmuzların büyüklüğü esas olarak kabul edilmiştir. Ağır yük çeken beygirlerde buna mutabık büyüklük ve kalınlıkta, küçük beygirlerde ise daha küçük mikyasda mahmuz kullanılır. Bundan başka keskin mahmuzlar küt mahmuzlardan daima 4-6 m.m. kadar yüksek olurlar.

İyi bir vidalı mahmuzun evsafı: Vida kısmı temiz, derin ve pek kaba olmamalı, kalınlığı bütün mahmuzlarda aynı kalınlıkta olmalıdır. Mahmuzlar nal büyük veya küçük olursa olsun her nala uyar. Bunun aksine mahmuzun başının kalınlık ve uzunluğu muhtelif olabilir. Başının kalınlığı 13-18 m.m. arasında değişen 5 nevi büyüklükte mahmuz vardır ki bunların 2-3 büyüklüğü kullanılır.

Ufak binek beygirlere; Alman ordusunda kullanılan 13 m.m. baş 12 m.m. tıkaç kalınlığındaki vidalı mahmuzları kullanmalıdır. Bir süvarinin, arabacı erin kiş techizatı olarak yanında ihtiyat mahmuz (kut, keskin) bir mahmuz anahtarı naldaki deliği temizlemek için burgudan birer dane kullanmalıdır.

Vidalı mahmuzların faydalarını yukarıda söylemiştim. Kırılması, sıkışıp kalması, düşüp gaip olması (üç sene zarfında yaptığımız tecrübelerde kırılan ve sıkışıp kalan mahmuzlara tesadüf etmedim) gibi mahmuzların gayri mükemmel, fena malzemedan yapılmış olmasıdır. (kullandığımız Rus mahmuzları fevkalade iyi bir çeliktendi) bir de nalbantların dikkatsizliğinde aramalıdır. Nalbant bütün hayvanatı ile alakadar olur, arabacı ve seyisleri ikaz ederse şikâyet meydan bırakmaz.

Vidalı mahmuz ile kiş nallaması bugün bütün asrî ordularda kullanılan iyi bir kiş nallamasıdır.

Kışın vidalı mahmuzla nallanan beygir ve katırlar çok gayyurane bir şekilde çalışırlar. Acemi manej devresi tam

kara kışa tesadüf eden topçu kıtalarında garnizonumuzdaki manejlere üç seneden beri vidalı mahmuzla çalışan hayvanatı en kesif kar ve buz tabakaları üstünde korkusuz emniyetle her yürüyüşü yaptıklarını, hiç bir kayma ve düşme vakasına tesadüf edilmediğini burada medha ile söylemeğe mecburum.

Sivri vidalı mahmuzların eşkâli: bunun hakkında yukarıda malumat vermiştim. Bunların hepsi zamanla kütleşir, tesirsiz kahrılar. Yerine ya yenisini takmak yahut bunları keskinletmek icap eder. Hem paraya hem de zahmete müte vakkıftır. Bu bir çare olarak tekrar keskinletmeğe ihtiyacı olmayan bir model aranmış ve yapılmıştır. Bunlarda daimi keskin mahmuz tipleridir.

4—Daimî keskin mahmuz takarak nal keskinletme :

Şekil 8

Bunların en ziyade kullanılanları aşağıda yazılı şekilde olanlardır. Bunlar da ya takma veyahut vidalı olurlar.

- 1—H Şekli, 2—+ Şekli, 3—T Şekli, 4—Z Şekli, 5—Y Şekli
6—T Şekli, 7—> Şekli, 8 Şekli, 9—X Şekli, 10 ortası delik

baltavari, 11 boynu oyuk müselles şeklinde, 12 iki kalem keskinliğinde, 13 muzaâf vidalı mahmuz olup içinde yekdiğerine tasallüp eden delikler mahmuzun tamamen aşınmasına kadar keskinliğini muhafaza ederler. 14 kalemvari kesilmiş içi boş sokma mahmuzdur. Pek hafif ve dayanıklıdır. Mengene ile sıkı sıkıya oturtulur. Düşüp gaip olmaz. Büyük şehirlerde daimi surette bir hat üzerinde çalışan beygirlerde bilhassa tavsiye olunur.

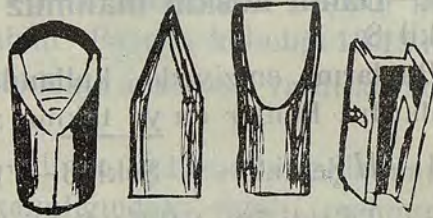
Mahmuzların toprağa karşı metanetleri delik sathının tertibat ve kutruna tabidir. Şimdiye kadar elde edilen tecrübeler nazaran ince ve az aşınma sathına malik bulunan mahmuzlar hayvanı kaymaktan daha mükemmel muhafaza ederler fakat daha az dayanıklıdırlar. Son zamanlarda tepesi lastikli mahmuzlarda yapılmıştır.

5 — Sokma mahmuzlarla nalı keskinletme :

Bu mahmuzlar nala vida ile tesbit edilmeyüp doğrudan doğruya sokuldukları için bu isim verilmiştir. Bunların sokulduğu nallar kol uçlarında tıpkı vidalı mahmuzlarda olduğu gibi birer deliğe malik bulunurlar. Bu deliklerin açılması vidalı mahmuzlarda olduğu gibi nalin toprak yüzünden sıcak veya soğuk olarak yapılır. Birinci surette oldukça üstüvani bir şekilde müdevver bir zımbalı çekiçle yapılır. Bunun kalınlığı tamamen mahmuzun tıkaçının kalınlığında olmalıdır. Bu deliklerden 10-12 m.m. tulünde bir milimetre fazla ve eksilen mahruti şekilde bir kalem geçirilerek delme ameliyesi bitirilir. Soğuk surette delmek için makkap kalemi kullanmalıdır.

Şekil — 6

Şekil — 7

Basit mahmuz sökme anahtarı Sokma mahmuzlara kalemvari

Bu kalemin kalınlığı mahmuz tıkaçının üst nihayeti kalınlığına tamamen müsavi olmalıdır. Nal basıldıktan sonra basit şekilde açılmış olan bu deliklerden tekrar makkap kalemi geçirilir toprak sathı deliği genişletilir. Bu surette mahmuz deliğe iyi ve sıkı sıkıya oturur. Delik kenarında tehassül eden pürüzler kabarıklar çekiç ile yatırılmamalı bir eğe makkap kalemini deliğe bir daha tatbik ederek düzeltilmelidir.

Sokma mahmuzların eşkâli : Bunların tıkaçları yuvarlak, dört köşe veya biraz mahruti şekilde olup yukarıda söylenen şekilde açılmış olan deliğe sokulurlar. Müdevver olan şeklini 1869 senesinde Amerikalı Judson, dört köşeli şeklini 1879 senesinde alman askeri baytarlarından Dominik bulmuştur. (Şekil 7) Ekserisi fabrika yapısıdır. Mecburiyet halinde demirciler de yapabilir. Üstüvane şeklinde müdevver dökme

çelikten yapılır. Tıkaç kısmı delik kalınlığında veya bir m.m. daha kalınyapılır. Başları ya kalem şeklinde keskin veya mahrut şeklinde olurlar. Boyunları dört köşe olan mahmuzlara nalda delik açmak için bunların tıkaç kalınlığı 10 m.m. olduğundan nalin kol uçları esmer kırmızı renkte ısıtıldıktan sora ucu 7 m. m. murabbai olan ince bir zımbalı çekiç ile nal toprak sathından delinir. Sora yine dört göşe tabii genişlikte bir çelik kalem nal sathına tam amut olarak sokularak hafif ve süratli çekiç vuruşlarıyla evvelce açılmış olan delik içinde lüzumu kadar genişlik ve derinlik yapılır.

Mahmuzların nala sokulması : Çakılmanın tamamen nihayet bulacağı zamanda yapılır. Evvelâ mahmuz nala hafifce oturtulur. Hafif bir çekiç vuruşu ile deliğe yerleştirilir. İkinci mahmuz yerleştirirken birinci mahmuz el ile nala karşı taziyek ederek tutulurki bu suretle gevşemesine mani olunur. Bu mahmuzların iyi dayanmaları için, mahmuz ve deliklerin birbirlerine iyice uygun olmaları muhakkak surette lâzımdır.

Sokma mahmuzların vidalılarına nazaran faideleri : 1—Hiç bir zaman kırılmazlar. 2—Yapılma ve kullanış tarzları basittir. 3—Don birdenbire husule gelince nallara çabuk bir keskinlik te'min eder. Her hayvan bakıcı yanında bir miktar mahmuz bulundurur, bunları hariçten kimsenin yardımına muhtaç olmadan hayvana her yerde takabilir.

Mahzurları : 1—Mahzurlar bazı kerre (her ne kadar ihtimamla yapılmış olsa) düşerek gaip olurlar. Bu keyfiyet; eğer mahmuzu nalbant kendi yaptı ise daha az, hayvan bakıcı, suvari taktı ise (beygirler nalin içine yetiştiriyorlarsa) daha çok husule gelir. Beygirler sert yollarda, yokuş yukarı giderken mahmuzları kolayca gevşer ve gaip olurlar. 2—Mahmuzların değişmesi güçlükte olur. Paslanmış, başı tamamen aşınmış mahmuzlar sökülemezler. Bu pek usandırıcı bir haldir. Bunun için hayvanlar hizmetten gelince mahmuzları çıkarmalıdır.

Kolayca çıkarmak için muhtelif edevat vardır. 3—Beygirler mahmuz çıkarılmış olarak gezecek olurlarsa deliğin ağzında aşınmalar husule gelir. Bu da mahmuzun tekrar takılma-

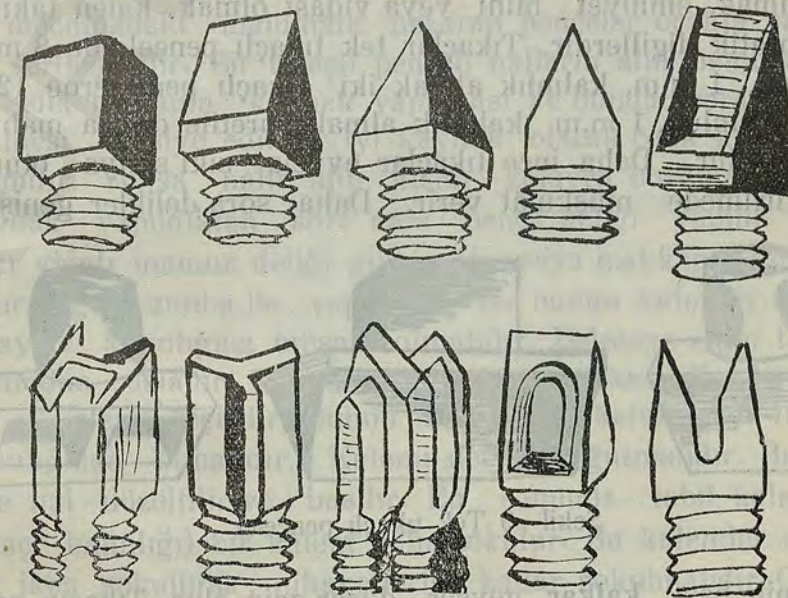
sını ve iyice oturmasını güçleştirir. Sokma mahmuzlarla nallamada bu mahzurları tevlit etmeyen yukarıda daimi keskin mahmuz bahsinde 14 No. : ile bahis edilen kalemvari şekilde sokma mahmuzu kullanmalıdır. Bunun için boştur. 12,13,14 m.m. kutrunda 27,31,34, m.m. uzunluğunda olup tıkaacın niha-yetinde bir şevki bulunur. Deliklere uydurmak için ısıtılmış nalın içerisine başına kadar sokulur. Bundan sora nal soğutulur. Delikler hakikî genişliği alır. Ortasında bir yuva bulunur. Mahmuzu çıkarmak için buraya bir burgu sokulur, tes-bit edilir. Nala sıcratıcı bir vuruşla burgu ile mahmuz dışarı fırlar. Sokma mahmuzlu nallara mahmuz konmazsa, naldaki deliğin içine vidalılarda olduğu gibi bir mantar parçası sokulur. Bu mantar mahuzu çıkaran vidanın diğer ucundaki mantar burgusu ile kolayca harice alınır.

6 - Vidalı pençe ile nalı keskinletme :

Bunlar vidalı mahmuzlar gibi nalın alın kısmına değiştirilebilen keskin bir veya iki parça takmak, veya alelade vidalı mahmuz kullanmakla nala süratle bir keskinlik te'min edilir. Keskin bençeler ; ağır yük çeken beygirlerde (top çekenler). dağlık arazide mütemadiyen çalışan beygirlerin bilhassa arka nallarına takılır.

Ruslardan metrük üç No. : den büyük nalların hepsinin alın kısmında bir veya iki mahmuz deliği vardır. Bu deliklere vidalı daimî keskin H şeklinde mahmuz takarak hayvanatı buz üzerinde çalıştırdık. Büyük cüsseli hayvanat (4 no. : naldan itibaren) nalın alınındaki tek mahmuzla muvazeneyi iyi temin edemiyorlardı. Çift mahmuz kullandığımız zaman geniş, keskin bir pençe vazifesini görerek hayvanın emniyet ve muvazene ile yürüdüğü görüldü. Hayvanın kaymaması için bu keskinlik ekseriya kâfidir. Yalnız bu gibi hayvanlar parke üstünde çalıştırılmamalıdır. Sert arazının şiddetli vuruşları tesirinde vidalı mahmuzlar tedricen gevşerler. 3 No. : ye kadar nal giyen katırlarla 2 No. : ye kadar nal giyen

beygirlerde nalın alın kısmına pençe makamında vidalı mahmuz takmak lüzumsuz hatta mahzurludur. Nalların alın kısmı mahmuzlardan başka vidalı pençelerle de keskinletilir. Bunlar emniyetli bir şekilde kullanılamadıklarından pratik değillerdir. Çünkü bunların takılması için hususî bir emniyet tertibatına malik olmaları lâzımdırki : nallamayı karışık bir şekle sok-

Şekil — 8

Vidalı mahmuzlar Mikâp, keskin, ehram, mahrut, boyun oyuk, H şekli, yıldız, Z, ortası iki kalem delik, keskinliği

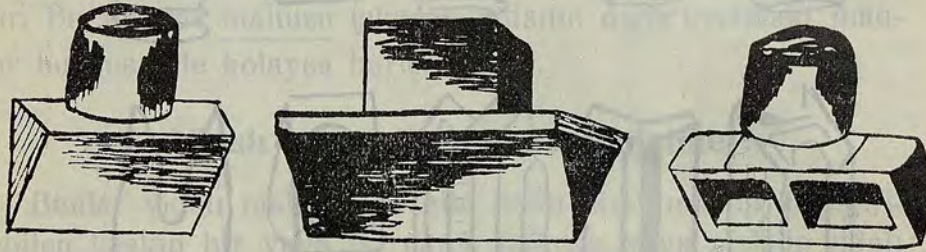
duğu gibi pahalıya da mal olur. Bunların en pratiği sokma pençelerdir. Bu gün için bunlar kullanılmaktadır.

7—Sokma pençelerle nalı keskinletme :

Sokma pençeler 1879 senesinden beri malûmdur. Bu pençeleri takılacağı nallar iyi sertce bir demirden yapılmış, alın kısmı kollara nisbetle 2,3 m.m. kalın ve sağlam olmalıdır. Büyük nallar için bu kalınlık 15-18 m.m. orta nallar için 12 - 14 m. m. olmalıdır. Böyle nallarda iyi mukavim ve az

genişleyen bir delik elde edilir. Sokma pençelerde sokma mahmuzlarda olduğu gibi bir tıkaç birde baş kısmı tefrik edilir. Tıkaç kısmı tek veya çift olarak ikiye ayrılır.

Sokma pençelerden basit şekilde olarak en pratiğidir gevşememesi, düşünmesi için hususî tertibatı olan pençeler (sokulacak kısmı çıkıntılı olmak, mahruti şekilde bir parça kullanmak, emniyet mihni veya vidası olmak, kalen takmak ilh.) pratik digillerdir. Tıkaçlar tek tıkaçlı pençelerde 8 m.m. uzunluk, 1 m.m. kalınlık almak iki tıkaçlı pençelerde 12-15 m.m. uzunluk, 1 m.m. kalınlık almak suretile daima mahruti şekilde olur. Daha ince tıkaçlar evvela sıkı sıkıya oturur, değiştirilmede müşkülât verir. Daha sora delikler genişler.

Şekil—9 Tek tıkaçlı pençeler

pençenin başı kalkar, gevşer, düşer gaip olur. Tıkaçın sathı her tarafta bir düzlükte olmalıdır. Başları ya kalemvari keskin veya buna müşabih muhtelif şekillerdeki daimi keskin mehmuzlar gibi bulunmalıdır. Tıkaçlar sertleştirilmemelidir. Bu suretle kırılmaları kolaylaşır.

a—Bir tıkaçlı sokma pençeler: nalın deliği içinde dönmemelidir. Bunun için tıkaçın maktai (Şekil 9) bazan müstatil, beyzi yarı müdevver, şekilde olmalıdır. Müdevver şekli daha kullanışlıdır. Çünkü naldaki deliği dordurduğu vakit en az bir şekilde tegayyür ettirir. İki tıkaçlılarda müdevver en kullanışlısıdır. Tıkaç kalınlığı bütün pençelerde müsavi olmalıdır. Bu suretle her pençe her nala uyabilir. Pençenin uzunluk ve genişliği değişebilir. Ağır yük çeken beygirlerde 20 m.m. genişlik, 10 m.m. kalınlık, 15-16 m.m. uzunluğunda

hafif beygirler için 18m.m. genişlik, 9 m.m. kalınlık, 12 m.m. uzunluğunda tıkaçlar kâfidir. Kalınlık ve genişlik hemen başın altından ölçülür.

Almanyada 1897 senesinde çıkmış olan nalbantlık mecmuasının 57 ci sayfasında müstatil şeklinde tıkaçlı pençelerle yarı müdevver tıkaçlı pençelerin hangi alat ve edevat ile yapılacakları bu edevatın tabii cesametleri ile resim edilmiştir. Bu mecmuadaki malumata nazaran pençeler ocakta yapılır, ve sertleştirilir. Bir tıkaçlı pençeli nalların alın kısmına ince bir çelik levhanın kaynak yapılması ve bundan sora sertleştirilmesi tavsiye edilir. İyi kaynak olacak çelik kullanmak lâzımdır. Yoksa nalın alın kısmı kolayca bozulur, kırılır. Kaynak yapıldıktan sora nala pençe deliği yapılır. Delik tıbbi vidalı mamuz deliği gibi zımba veya makkap kalemi ile açılır. Eğer zımba ile yapılacak ise bunun kalınlığı tıkaçın nihayeti kalınlığına müsavi olmalıdır. Delmeye nalın toprak sathından başlanır. Toprak sathında tamamlanır. Bundan sora bir el kalemi geçirilir. Bunun nihayetinin kalınlığı da tıkaçın kalınlığında olmalıdır. Kalemi derhal soğutmalıdır. Bundan sora nal düzeltilir ve basılır. En sonunda tabii kalınlıkta (tıkaç kalınlığı) bir kalem daha sokulur. Bu kalemler nal sıcak iken sokulursa; nihayetlerine kadar sokulmalıdır. Çünkü nal soğuyunca delik ufalır tıkaçta tamamen uyar. Eğer nal soğuk ise kalemi yağlamalı, nihayetine 2-2, 5 m.m. kalıncaya kadar sokmalıdır. Zımbalı çekiç ve kalemler daima iyi kullanışlı bir vaziyette bulunmalıdır. Pençe hafif bir çekiç vuruşu ile nala oturmalıdır. Arasında 2 m.m. kadar bile boşluk kalsa oturmamış demektir. Pençeler hiç bir zaman mahmuzlardan yüksek olmamalıdır. Bunları naldan çıkarmak için tamamen aşınmaları beklenmez.

b— müdevver mahruti iki tıkaçlı sokma pençeler : *Niedersedlitz de Fischer, Dresden de Kunze* tarafından ilk defa kullanılmıştır. Bunun için iki sistem tefrik edilir.

Fischer sistemi iki tıkaçlı sokma pençeler : bunlarda üç muhtelif tıkaç şekli vardır. Halbuki *kunza* sistemindeki ise

her büyüklükte yalnız bir tıkaç şekli vardırki; her pençe her nala tatbik edilebilir. Bu pençelerin delikleri nal beyaz kırmızı derecede sıcak iken hususî bir mengene arasında delinir. Sora mahrutî şekilde bir kalem ile delikler tanzim olunur. Her iki delik arasındaki mesafenin muntazam olması için muzaaf kalemdende istifade edilir. Bununla yalnız sıcak nala vurmalıdır.

İki tıkaçlı sokma pençelerin faidesi: iki tıkaçla pençenin iyice oturması temin edilir. 2-bir çelik levhanın kaynak edilmesi muhakkak lâzım değildir. 3- pençe bir tıkaçla nisbeten daha geniş olur. Yana sallamanın önüne geçilir. 4- gevşemiş pençelere çekiçle vurarak kuvvetli bir oturuş temin edilir.

Mahzurları: bir tıkaçın kopmasıdırki; nalı sökmek icak eder. Pençe iyi yapılırsa bunun önüne geçilebilir. Nalı sökmeğe lüzum kalmamak için Fischer pençelerin tıkaçlarına tulâmî bir mizabe yapmıştır.

2 - nalın alın kısmı ile yere fazla istinat eden (yere vuran) beygirler sokma pençelere tahammül edemezler, pençe kolayca dışarı fırlar. Hangi nevi pençe olursa olsun nallamanın sonunda pençeyi hafif bir vuruşla iyice oturmahdır bütün sokma pençelerle nalın alın kısmı biraz yukarı kaldırılır. Arka nallarda buna dahildir. Bu suretle yerden gelen tazyik pençenin tıkaçına amudi istikamette tesadüf eder, tazyik sıkı olur gevşetmez.

Sokma pençelerin takılması: nallama bitdikten sonra hayvanın ayağı kaldırılarak bir veya iki tıkaçlı olması tefrik edilmeksizin pençenin üstüne düz bir cisim meselâ bir levha koyarak bunun üstüne çekiçle vurarak deliğe oturtulur bu suretle müsavi bir tazyik yapılmış olur. Eğer doğrudan doğruya pençeye çekiçle vurulacak olursa; sertleşmiş olan pençeden bir parça kopar, veya çekiç kayar, nallayanı, ayak kaldırıcı yaralayabilir.

Sokma pençelerin değiştirilmesi için ince bir perçin bıçağı, veya çatal şeklinde bir kalem nal ile pençe arasına sürülür,

Pençe gevşetilir, dışarı alınır. Sokma pençeli nallar bozulursa; bunu daima deliklerin evsafının bozukluğunda aramalıdır. Delikler genişlemiş ise daraltmalı, yeniden açmalıdır. Köşeli, beyzi delikler eski iyi şekillerini alamazlar. Muka'ar köşeler teşekkül etmiş ise; pençenin cidarı delik cidarına iyice yatmaz, pençenin gevşemesini, düşmesini kolaylaştırır. Yarı müdevver, iki müdevver tıkaçlı pençelerde bu mahzurdan korkulmaz. Eğer delik soğuk açılmış ise kontrol ederek içinde merdivenvari kısımlar teşekkül etmemesine dikkat etmelidir.

Şekil — 10
Çift tıkaçlı pemele

Şekil — 11
Lâstik başlı mahmuz

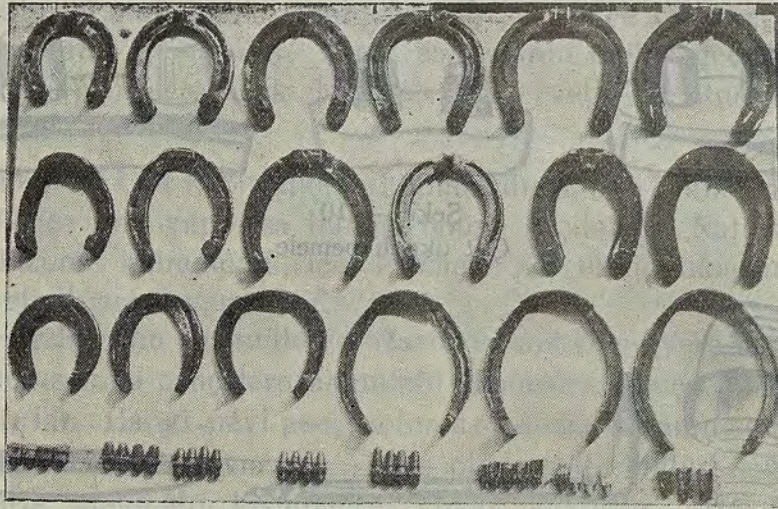
Şekil — 12
Sokma mahmuzu
çıkarmağa burğu

Şekil — 13
Mahrutî kalem 10 m. m.

İki tıkaçlı pençelerde nalları nalın kısmına ince bir çelik levhanın kaynatılması muhakkak lâzım değildir. Bunun kaynak edilmesi ile pençenin iyice oturduğu, nalın uzun ömürlü olduğunu da tecrübeler göstermiştir. Son olarak şunuda bilmelidirki; Her beygir sokma pençeye tahammül edemez, pençe düşerse kabahatı her zaman nalbantta bulmamalıdır.

Sokma pençe ile nallamanın faide ve mahzurları: Yeni konan keskin pençeler beygiri buzlar üstünde emniyetle çalıştırır. Mahmuzların nevini düşünmeğe lüzum kalmaz. Tırnağın kesilmesine ihtiyaç olmazsa nalın sökülmesine lüzum kalmaz.

M a h z u r l a r ı : Şikâyet edilecek nokta; sokma pençeler vasıtasile ayak kemikleri arkasındaki büzücü et bağları ve oynak bağlarına fazla yük yüklenmesidir. Pençe değişüp mahmuzlar eski şeklinde kalırsa yâni pençe mahmuzdan yüksek olursa ayağın mihveri geriye doğru kırılır, vurma, kapanma, tökezleme, mafsallı hastalıkları husule gelir. İşte bu sebeplerden; sokma penceli nallama, eğer hayvanın işi ve çalıştığı yerin evsafı ön tırnaklarada muhakkak pençe koymayı icap

Şekil—14 Meiruk Rus nallarından yapılan kış nalları koleksiyonu

etmiyorsa yalnız arka tırnaklara tatbik etmekle iktifa etmelidir. Bundan başka nal tırnakta uzun müddet oturup kaldığından tırnak uzar ve tegayyür eder.

8 — Karın tabana toplanup nal kolları arasına bir top halinde sıkışmaması için tedbir :

Kar üstünde çalışan beygirlerin tabanları altında yumuşak karlar tabaka tabaka toplanır, bir top halini alır. Beygirler zor ile yürürler, bacaklar güçlükle hareket eder. Muvazenesinin bozukluğu, tökezleme, mafsallı topallıklar, taban ezikleri ve buna benzer zararları mucip olur. Bunun önüne geçmek için tırnağın taban kısmına yağ ve yeşil sabun sıvamalıdır,

Fakat bunun te'siri kısa bir zaman içindir. Daha iyisi mukarar nal tatbikidir (İç hafesi toprak sathı meyilli nal, şekil metrum ruş nalları koleksiyonu 14) Bu nalin muhtelif ordular tarafından kabul edilmesi maksada kâfi geldiğine delildir. Bizde de tecrübe edilmesi gerektir.

Sonuç

1 — Memleketimiz şark mintakasında kış nallamasının bütün teferruatı ile tatbiki mübrem bir ihtiyaçtır.

2 — Kış nallamasından; buz mihlari ile keskinletme: Şaktan maedaj diğer yerlerde muvafık bir tedbirdir. Yalnız diğer yabancı orduların kabul ettiği kısa namlulu mihlar da tecrübe edilmelidir.

3 — Nalı sökerek mahmuzları keskinletme; en eski ve zahmetli bir usuldür. Bilhassa bozuk tırnaklı, yabancı ırk beygirlerde nalin mütemadi söküp çakılmasından tırnak harap olur.

4 — Şark mintakası için en iyi kış nallaması dört senelik tecrübenin de gösterdiği vechile, beygir ve katırların sonbahar nallamasında, delikli nal çakarak, ilk kar yağışında bu nallara H şeklinde daimi keskin mahmuz takmaktır.

5 — Vidalı mahmuz bulunmadığı, ve yapılamadığı takdirde; sokma mahmuzlar da aynı işi görür. İçi boş kalemvari keskin olanlar tercih edilmelidir.

6 — Vidalı ve sokma mahmuzlar için nallara delik açmak her yerde mümkündür. Bunun için muhakkak imalat-hane vesaireye ihtiyaç yoktur. Kurs görmüş her nalbant bir demirci ocağı bularak bu delikleri evvelâ 9 m.m. kutrunda zımbalı çekiçe, bundan sora 10-11 m.m. kutrunda mahruti kalem ile (4 No: yukarı nallar için 12-13 m.m. kutrunda) açar. Sora 12-12,5 m.m. kılavuz ile (4 No: den yukarı nallar için 15 m.m.) yuva açar.

7 — 3 No: ye kadar katırlar ile 2 No: ye kadar beygir nallarına pençe koymağa ihtiyaç yoktur 3 No: den yukarı katır nallarının alınlarına birer, 2.4 No: ye kadar beygir

nallarının alın kısmına birer H şeklinde keskin mahmuz takılacak olursa pençe işini mükemmel görür.

8 — 4 No : den 7 No : ye kadar katır ve beygir nallarının alın kısmına pençe yerine H şeklinde iki vidalı keskin mahmuz mükemmel bir pençe yerine kullanılır. 7 No : den itibaren ağır yük çeken soğuk kanlı beygirlerin nallarına pençe yerine nalın altına çift vidalı keskin mahmuz da takılabilirse de nalın fazla dayanması, basışın daha emniyetli olmasından dolayı Takma pençeyi buna tercih etmelidir. Çift tıkaçalı ve en basit yapıışlı pençeler en iyileridir.

9—Nalın alın kısmına konan vidalı mahmuzlar, tavlada hayvan istirahatette iken çıkarılmalıdır. Kol uclarındakilerin muhakkak çıkarılmasına lüzum yoktur. Yalnız tavlının zemini yataklı, hiç olmaz ise yumuşak topraktan olmalıdır. Geniş taşlarla döşenmiş olmamalıdır.

10—Bir ayağının mahmuzunu diğer ayagina bindirmeden husule gelen yaralar nadirdir. Mahmuzların kullanılmasında bir mahzur teşkil etmez. Hayvanları bilhassa dar tavlalar ve dönemeçlerde hareket ettirirken buna dikkat etmelidir.

11—Her hayvan binen çeken ve süren için yedek mahmuz, mahmuz anahtarı, yedek techizat arasına konmalıdır.

12—Ordu nal atlasına, kış nallaması diye, keskin uzun ve kısa namlulu buz mızları ile beraber şark mıntakası için vidalı, sokma keskin mahmuz ve pençeler bahsinin de ilâvesile bir taraftan şark anbarlarında metruk bir vaziyette duran milyonlarca bu mahmuzların kullanılması ve bunların yerli nal fabrikamız imalatı arasında sokulması, pek yerinde fennî ve ekonomik bir tedbir olacaktır.

Literatur :

- 1 — Eberlen : Leitfaden des Hufbeschlages V Auflage 1913
- 2 — Habacher F. Der Huf und Klauenbeschlage V Auflage von Grossbanes der Hufbeschlage 1923
- 3 — Fischer A: Der Euss des Pferdes XIV Auflage 1933

Askerî Baytar Tatbikat Mektebi Hıfzıssıhha şubesinde :

Tay ve dana yetiştiriciliğinde meralar hakkında alınması lüzumlu mühim tedbirler.

Muavin Bnb. Veysi Boragan

Haralarda hayvan yetiştirirken mera otlarının terkiplerinde fosfor ve kils emlahının varlık miktarlarını, tabiri diğerle toprağın inbat kuvvetini daima göz önünde bulundurmak, yetiyecek mahsullerin neşvünema ve tekâmülleri bakımından fevkalâde ehemmiyeti haizdir. Bu mesele, danalarda ve taylarda aynı derecede kıymettedir. Yalnız at yetiştiriciliğinde şunuda düşünmelidirki, taylar mera otlarını intihap suretiyle yerler. Bu suretle seçtikleri ot envayı tohumlarını henüz toprağa saçmağa vakit bulamadan istihlâk edildikleri için müteakip senelerde gittikçe daha seyrek olarak bulunurlar. Diğer taraftan rağbet göstermedikleri nebatat envayı daha serbest ve daha münteşir yetiyecekleri için bir kaç sene zarfında tayların tercihan yedikleri ot çeşitlerini bolluklariyle boğarlar. binnetice tayların meralardan istifadeleri tedricen azalır.

Toprakta mevcut kils ve fosfor emlahı yağmur, Hava, don, donların erimesi gibi muhtelif tesirat altında münhal bir hale gelerek nebatat tarafından emilir ve kabili temsil bir halde, otların bünyesinde hayvanatın istihlâkine maruz kalırlar. Tay ve dana gibi genç hayvanların tekâmülleri için bu emlaha olan ihtiyaçları pek fazla ve bu çağdaki hayvanlarda mezkûr emlahın temsil nisbeti pek yüksektir. İşte genç hayvanların fosfor ve kils emlahını böyle artık bir dozda temsil etmeleri dolayısıyledirki on beş, yirmi sene bir merada mütemadiyen tay ve dana yetiştirilmesi neticesi mera otları bu emlahtan fakir düşerler ve muayyen bir müddet zarfında çok

kuvvetli mahsul yetiştirmekle şöhret kazanan haralar an gelirki aynı evsaf ve kudrette hayvan yetiştirememeye mahkûm kahlılar. Hiç bir tedbire baş vurmadan aynı mıntakada yetiştiriciliğe devam edilirse tekâmüldeki bu tedenni gittikçe artar. Yapılan uzun ve müteaddit tedkikat göstermiştir ki, on beş yirmi sene kadar bir müddet bilhassa yarış sahalarında zafer kazanan atları, haricin alım rağbetini kazanmak suretiyle yetiştigi mıntakaya servet getiren hayvanları yetiştiren bir haranın bu müddetin hitamında, aynı kandaki ana ve babalardan alınan mahsulleri, cedlerinin evsaf ve mezayasını müktesep olmazlar. Fakat toprağının inbat kuvveti azalmış olan bu haradaki aynı kısarak ve aygırların yeni tesis edilmiş, emlahtan zengin meralara malik hara sahipleri tarafından mubayaalarını müteakip, elde edilen mahsulleri neşvünemaları için muhtaç oldukları anasırı yeni haranın emlahdan zengin meralarında bolca tedarik edeceklerinden yine muayyen bir devre zarfında sahiplerine milyonlar kazandırmışlardır. Zaten bu sebep dolayısıyledir ki yetiştirmede muvaffakiyet gösteren bir mıntaka hayvanatında aynı evsaf ilelebet baki kalmaz. Muvaffakiyet, toprağın inbat kuvvetinin veya toprağın bünyesindeki fosfor ve kils emlahının tükenmesine kadar devam eder. Toprakta inbat kuvveti azalmağa başlar başlamaz, ebeveynleri ne kadar kanlı ve kudretli bir familya olursa olsun, mahsullerden artık eski teşekkülât ve evsaf beklenemez, bu intizar beyhudedir. Bu keyfiyet, bilhassa muzaffer koşu atları yetiştirmekle maruf muhtelif haralarda bariz bir şekilde müşahade edilmiş tabii akibetlerdir. Esasen zıraattada aynı hal, aynı ceryan ve aynı netice görülmektedir. Daima neciliye fasilesine mensup habubatın bir tarlaya devamlı bir surette zeri alınacak mahsulün verim nisbetini tedricen azaltır. Hububatın evsafı nebatiesi fenaya yüz tutar. Çünkü, neciliye fasilesine mensup nebatat neşvünemaları için muhtaç oldukları anasırı toprağın sathi tabakatından tedarik ederler. Aynı zeriya müteaddit seneler fasılasız devam toprağın üst kısımlarında inbat kuvvetini hayli azaltır. Halbuki ekimin nöbetle

bakliye fasilesine mensup nebatatla istihlafı neticeyi büsbütün değiştirir. Çünkü, bakliye fasilesine mensup nebatatla köklerini toprağın daha derinliklerine nüfuz ettirir ve bu seviyede topraktan gerekli unsurları imtisas ederler. Bundan başka cezirlerindeki kiseciklere bakteri faaliyeti sayesinde azot teraküm ettirirler. Bilvesile toprak azottan zenginleşir, ve üst tabakatta istirahat eder yani müteakip senelerde neciliye zeriya hazırlanmış olur.

Zıraatta olduğu gibi yetiştiricilikte de çok mühim olan bu mahzurun önüne geçmek için muhtelif sistemler tavsiye edilmiş isede bunlardan bir çoğu masraflı ve külfetlidir. Bizim için şu tedbirin tavsiyeye değer ve uygun olabileceğini düşündüm :

Meraları bölümlere ayırmak ve muayyen bir müddet hitamında mütemadiyen tay ve danaların yetiştirildiği partiyi besi sığırlarının otlamalarına tahsis etmek.

Besi sığırları şüphesiz yaşlanmış, daha doğrusu neşvünemalarını ikmal etmiş çağdaki hayvanlardır. Bunlar meralarda otların bilhassa albümin ; hidrokarbon, şahım gibi anasırından istifade ederler, ve bu unsurların sarfiyatından fazlasını vücutlarında yağa kalp etmek suretile teraküm ettirirler. Emlaha gelince : pek az mikdarnı temsil mütebakisini gübreleriyle toprağa iade ederler. Binaenaleyh toprak bu suretle madeni anasırdan fakir düşmez. Bilakis bir kaç sene nihayetinde fosfor ve kils emlahından zenginleşir. Müteakiben aynı bölümde tekrar genç hayvan yetiştirilmesine devam edilir.

Filvaki bu sistemler toprağın inbat kuvvetini temamiyle iade edemez fakat her halde muvaffakiyetin nisbeten devamı için ihmali caiz olmıyan, tatbiki gerekli tedbirlerdir.

Literatür :

Cheval de course. H.J. Gobert ve P. Cagny

Yerli ve yabancı neşriyattan.**Hulâsalar.**

Ananiades, B., Arlotis, Th.— Beygirde Gurmun verid içine 33 derecelik alkol zerkleriyle tedavisi. Bullet. de l' Acad. Vét., No. 8, p. 438, 1936.

Müellifler, iki yıl içinde Yunan ordusu beygirlerinde çıkan Gurm salgını esnasında Selânik askerî hayvan hastanesinde 200 den fazla Gurmlu beygir üzerinde, verid içine 33 derecelik alkol zerkleriyle tedaviyi denemişlerdir. Bilhassa Gurmun septisemik ve rie tekayyühü ile müterafik şekillerinde çok faydasını görmüşlerdir. Bu tedavide hastalara 33 derecelik alkolden ilk gün 150 smm, ikinci gün 200 smm, 3. gün 250 smm, 4. gün 300 ve 5. gün 350 smm, verid içine zerk edilmekte ve ağır veka-yide ilk gün 250 smm. dan başlayarak her gün dozu 50 smm tezyit ederek 4 gün zerke devam edilmektedir.

Alkolün yüksek dozlarına karşı beygirlerde şok ve diğer arızalar görülmediğini ve alkolün böbreklere ve karaciğere zararlı tesir yapmadığını, yalnız yüksek doz zerkinden sonra bir kaç dakika kadar hayvanın bir sersemlik geçirdiğini bildiriyorlar. Müelliflere göre alkol tedavisi hastalığın seyrini kısaltmakta, rie ve bronşlardaki tekayyühataz zamanda boşaltarak akıntıyı fazlalaştırmakta ve hummayı indirmektedir.

Aynı derecede tipik olarak ağır hasta bulunan 12 beygirden ikisi serumla, ikisi antivirüsle ve sekizi alkolle tedavi edilmiş, serum verilenler ölmüş ve diğerleri iyi olmuşlardır. Müellifler, Gurmun ağır şekillerinde alkol tedavisinin en müessir çare olduğu kanaatine varmışlardır.

T. Argun

Dr. A. Doeglas— Mimosa invisia Mart ile zehirlenme. Nederlandsch Indische Bladen voor Diergeneeskunde. S. 151., 1934.

Müellif, tatbikattaki iki müşahede ve mimosa yaprakları ile, sıkılmış suyu ve hulâsası ile yaptığı bir kaç igtida tecrübelerine dayanarak, Mimosa invisia Mart'in mandalarda beher kilo hayatı sıklet için 10

gramının, koyunlar ve keçiler için beher kilograma 50 gramının semmî olduğu, mamafih sığırlar için daha az semmî bulunduğu kanaatine varmıştır (sığırlarda bir kilogram hayatı sıklet için 13 gramı hiç bir tezahür göstermemiştir). Yaprakları aldıktan takriben 12 saat sonra birdenbire Kollaps tehassül eder. Otopside kalp, karaciğer ve böbrekler parankimaî istihaleye uğramış olduğu görülür, peteşiler tehassul eder.

S. Pekmen

Doyle, T.M.— Tavukların New Castle hastalığı. Journ. of. comp. path. a. therap. 58,p.1, 1935.

Tavuk vebasına oldukça müşabehet gösteren bu yeni hastalık şimdiye kadar İngilterede, Hindistanda, Phlippinde, Ceylonda, Koreada, Japonya ve Avustralyada müşahede edilmiş ve buralarda bazan şiddetli telefati mucip olmuştur (zajiat yüzde 98-100). Hastalık tavuk vebasından klinik ve intikal noktai nazarından, güvercinlere de geçmesi cihetinden kat'i olarak tefrik edilmektedir.

Ü. Maskar

Franke ve Tully — Kalevi ihtiva eden hububat nevi-lerinin civcivlerin yumurtadan çıkma ve neşvünemaları üzerine tesiri. Poultry Science XIV,5.ref.DL.G.Z.1935.H.7.

Verasetin, yumurtaların koloçkaya yatırıldığı zamanlarda yapılan yanlış muamelenin, kimyevî maddelerin ve röntgen şuaatının yavruların fena çıkmalarına ve bilhassa yumurta içerisinde fena yatışlarına, anomalilerine ve bu suretle yumurta içinde ceninin ölmesine olan malûm tesirlerin aksine olarak bu yazı, ebeveynin yedikleri gıda ile de bu gibi âkâbetlerin tehassulünü ilk defa göstermektedir. South Dakotas mintakasındaki sui teşekküller ve bunların çokluğu, damızlık tavuklara ait igtidâi tesirler ile izah olunabilmektedir. Bu hayvanlara yedirilen hububat garbî Amerika'da mevcut ve kalevi emlâhı (Sodium, Magnesium, Potasium) çok fazla ihtiva eden toprakların mahsulü olan hububattır. Hadise civcivlerde ve genç tavuklarda yapılan tagdiye tecrübeleri ile de teyit olunmuştur. Neticeyegöre, hususî şartlar altında yetişmiş hububatın neşvünemaya, yumurtlamaya ve ilk defa olarak da civciv çıkması üzerine ve dolayısıyla yumurtadaki civciv cenininin anomalilerinin çokluğu üzerine tesiri olduğu ispat olunmuştur.

S. Pekmen

Mlle G. Cordier et MM. J. Ménaget et A. Delorme. —

Verid içine carbone animal ve alcool zerklerinin baytarî patologicdeki kıymeti (Réc. de. Med. Vet. No 3, 1936). —

Müellifler küülün, kâfurulu ve tuzlu mahlül (1/40 alcool camphré'ye küülün iki misli nispetinde fizyolojik su ilavesile yapılmış) şeklinde septisemi-lerdeki faideli tesirâtına ve muhtelif intanlarda karbon animal istimaline dair mevcut neşriyatı göz önünde tutarak bu tedavi vasıtalarını aşağıdaki vakalarda tatbik ve tecrübe etmişlerdir.

1934 Haziranında bir haraça bokslara su basmasile zatürreye yakalanan 3-6 aylık 10 taycan hastalık ârâzının vehamet kesbettiği üçünde alcool tedavisine girilerek birinci defa 30 cm.³ diğer defalarda 60 cm.³ dahili verid alcool şırınga edilmiştir. 24 saat fasıla ile yapılan iki zerkten sonra hastalık selâha dönerek süratle şifayap olmuştur. Taylardan birisine üç defada 150, diğerlerine iki defada 90 cm.³ alcool verilmiştir.

Muzaaf zatürreye tutulmuş iki aylık bir danaya kuvvetli musarrıf tatbiki ile birlikte veridi vic'aci yolu ile 5 cm.³ tuzlu ve kâfurulu küül mahlülü zerk olunmuş ertesi gün 10 cm.³, 3 üncü gün 10 cm.³, 5 inci gün 20 cm.³ şırınga edilmiştir. Her alcool zerki 39-40,5 arasında ihtizaz eden hararet derecesine çok mahsus bir tenezzül hasil, etmiş 3 üncü zerkden itibaren hayvanın halinde vazih bir salâh husule gelmiştir. Bu tedaviye yardımcı olarak yevmiye 2 defa da 6 cm.³ kâfurulu huile éthérée enjeksiyonu yapılmıştır.

Muzaaf pnömonye musap ve şifası hakkında az ümid beslenen bir köpeğe musarrıf tatbiki ve vil kanfre zerki ile birlikte birinci günü 5, ikinci günü 10, üçüncü günü yine 10 cm.³ alcool şırıngası yapılmış, hayvan üçüncü günü ölmüştür.

Otopside heman bütün ree kitlesi içinde kiyhî mihraklar görülmüştür. Tuyur tifosuna (Typhose) ait iki vakada küül zerkiyatından bir faide elde edilememiştir.

Müzmin metrite teşhisi konduktan sonra 3 hafta müddetle yapılan mutad tedavilerden hiç birisile selâh temin edilemeyen bir inekte 10 Nisandan 20 Nisana kadar (14 ve 17 inci Nisan günleri hariç) her sabah

veridi vidaci dahiline 20 cm.³ karbon animal süspansyonu şırınga yapılmış, 9 defada zerk edilen 180 cm.³ süspansyon Nisan sonunda katî şifayı temin etmiştir.

Kasaba nahiyesinde ve hummai kulaiden mütevellit ve mevziî ratip pansımanlarla bertaraf olmayan iltihabi bir şişkinlik gösteren bir ineğe mevziî pansımanlar bırakıldıktan sonra 27 Mayisten 5 Hazirana kadar (3 Mayıs ve 2 Haziran günleri hariç) 8 defa, yani günde bir kerre 25 cm.³ karbon animal süspansyonu zerk edilmiştir. İlk zerklerden itibaren mail kısımda kıyh toplanmış ve kıyhın dışarı açılacağı nokta belli olmuştur. Yapılan bakteriyolojik muayenede (staphylocoque doré) bulunmuştur. Hayvan 8 Haziranda iyi olarak sahibine iade kılınmıştır.

Brucellose intanına uğramış iki inekte veridi vidaci içine yapılan $\frac{1}{3}$ alcool zerkiyatı muvaffakiyet vermemiştir.

Mustülyed nahiyesinde lifi bir tümör manzarasında geniş bir yaz yarası gösteren bir merkebe biri 9 Marttan 14 Marta, diğeri 7 Nisannan 16 Nisana kadar olmak üzere iki seri karbon animal zerkiyatıyla salâh elde edilemiyince 1 Mayısdan 7 Mayısa kadar yevmiye 30 cm.³ $\frac{1}{3}$ alcool şırınga edilmiş ise de bundan da müsait tesir hasil olmamıştır.

Müelliflerin bu tecrübe ve müşahedelerden sonra vasıl oldukları netice şudur: Lökositusun yüksek derecede medhaldar olması lâzımgelen hastalıklarda (zatürree, iltihabi rahim, takayyühî hastalıklar) c'ahili verid alcool ve karbon animal zerkleri müessirdir. Bu devalar ihtiyar küreyvatı hamrayı harap ederken hiperlökasitoza müsait bir teamül tevlid etmek suretile tesir icra ederler ki bu cihet, A. Lumière, in Granulothérapie üzerindeki yeni mesaisile sabit olmuştur. Baytarî tababette zatürreelerde hastalığın bidayeti inkişafından itibaren dahili verid alcool, takayyühî hastalıklarda (hatta müzmin vakalarda) dahili verid muallak halinde karbon animal zerklerine müracaatta faide vardır.

Sabri Yener

Guinsbourg ; Sovyet Rusya'da baytar teşkilatı Revue g. d. med. vet. 1935.

Bütün Baytarlar hükümet memurudur. Hususî baytarlık yoktur. Muavenet ve tedavi parasızdır. Bu kanunun tatbiki külliyetli bir masraf yekûnuna ihtiyaç göstermektedir. 1935 senesinde 200 milyon ruble sarf edilmiştir. 5600 kava baytarlığı vardır. Bunların her birinde bir hastane, bir vizite mahalli, başlarında bir baytar vardır. Baytarın maiyyetinde 2-3 muavenet istasyonu verilmiştir. Bu istasyonlar baytar yardımcılar tarafından idare edilmektedir. (Sovchosen, Kolchosen de baytarlar tarafından idare edilir.)

Şarkta 116 hudut muayene baytarlığı, Garp hududunda 8, demir yolu ve limanlarda 625 baytar mevkii vardır. Deri muayeneleri için 92 ascoli; istasyonu, et ve süt muayeneleri için 412 kontrol istasyonu, et müstehzeratı yapan büyük fabrikaların ayrıca hususî baytarları vardır. Baytarî tetkikat için şu müesseseler mevcuttur: Moskovada hükümetin bir tecrübevi baytarî tababet müessesesi, bunun iki şubesi olup birisi Leningrad'da Piroplazmoz müessesesi, ikincisi İjma-Petschora'da Geyik hastalıkları müessesesi, Moskovada tufeylat müessesesi, Moskovada hayvanî cilt hastalıkları müessesesi, Gorodnia adasında şap hastalığı müessesesi baytarî hayati mahsulat için merkez kontrol laboratuvarı.

Poltaw, Kief, Charkow, Leningrad ve diğer altı şehirde muayene istasyonları, bundan başka 22 şehirde ufak muayeneler için küçük müesseseler, Kolchosen Sovchosen de 600 teşhis istasyonu, ve 310 mahallî laboratuvar.

Bütün baytarî teşkilatta 8200 baytar, 19,000 baytar yardımcısı kullanılmaktadır. Baytarî tahsil gösteren 23 yüksek baytar mektebinden her sene 1500 baytar, ve 83 teknik mektebinden 2400 baytar yardımcısı yetişmektedir. Bundan başka 12 ay devam eden bir kursda, asistanlık ve el işleri gösterilerek baytar müstahdimini çıkarılmaktadır. Bu kursdan bu güne kadar 65,000 kişi çıkmıştır. İkinci bir beş senelik programın nihayetinde Rusya senede 5000 genç baytar yetiştirecektir.

Cevat Şahin

Kondo— Japonyada kuduz savaşı. Vet. Bul. Nr. 6, 1934.

Köpekleri vakî olark kuduz karşı aşılamanın Japonya'ya kuduz savaşında en pratik ve müessir çare olduğu anlaşılmıştır. Bu usul 1918 den beri memleketin her tarafında tatbik edilmektedir. 1918 yılında çıkan

1041 kuduz vakası, 1930 da 60 a inmiştir. Bu vakaların çoğu aşılammışlarda çıkmış olup aşılammış olan bir buçuk milyondan fazla köpekden yalnız 301 vaka çıkmıştır.

Vakî aşılama tatbik edilen aşı: bir kısım sabit virus, %50 gliserin ve binde 5 fenol ihtiva eden su ile karıştırılıp 37 derecede 72 saat tehzil suretile elde edilmektedir. Bu aşı, tavşan ve kobayların kılıfları içine zerkde bunları öldürmekte ve fakat köpeklere tahtelcilt zerkde hiç bir zarar vermemektedir. Vakî aşılama tahtelcilt olarak bu aşidan bir köpeğe 5 cc ve yalnız bir zerk yapılmaktadır.

T. Argun

Maas, W.— Tek bacaklı tavuklar. Arch. Gefl. kde. 1935.

Aşağı Rayn'da Grevenbroich'de bir tavuk çiftliğinde enteressan bir hadise görülmüştür. Yerli siyah tavuklara ait 13 yumurtadan, hepsi tek bacaklı 11 civciv çıkmış, bunların kimisinin yalnız sağ, kimisinin de sol bacağı varmış. Haricen noksan olan bacağın fahiz kemiği tamamen teşekkül etmiş olup deri altındaki tabii vaziyetini muhafaza ettiği görülmüş. Hayvanlar tamamen normal büyümüşler. Serbest halde şen olarak, tek bacak üzerine topallayarak dolaşıyorlar, yem yeme ve su içmede mühim bir zorluk göstermiyorlarmış. Bu noksanliğin genetik esbap ile tehassul edip etmediklerini tespit için hayvanların yetiştirmede kullanılarak tecrübe edilmesi icap ettiği yazılıyor ve tek bacaklılara ait diğer bir vak'anın da tavus kuşları arasında ve mevcutlar arasında yalnız bir civcivde müşahade edilmiş olduğu bildiriliyor.

S. Pekmen

Oppermann, TH.— Beygirlerde Eczema seborrhoicum siccum hakkında. D. T.W. Jg. 44, Nr. 25, S. 435 - 440, 1936.

Müellif beygirlerde rastladığı 9 Eczema seborrhoicum siccum vak'asındaki görgülerini anlatmakta ve hulâsa olarak bu hastalığın husulünde yaşın, cinsiyetin, ırkın ve kolların renginin hiç bir rolü olmadığını ve bir iki vak'ada az çok nazarı dikkati celbeden bünyevî tesirden başka esaslı hiç bir sebep tesbit edilemediğini bildirmektedir. O, her bir vak'ada gördüğü seriri tezahurları ve kan levhalarını yazmakla beraber tedavide dahili verid olarak kullandığı Vigantol, Lugol mahlulü, Glikoz ve ağız yolu ile verdiği İyodu potasyumdan faideler görmediğini Eugalactan ve Mahfazatı fevkalkilyeviye müstahzarları zerklerinin de tesir etmediğini söylemektedir. Müellif dahili verid Thyroxin zerkiyatından, hususiyle

çok zaman geçmemiş ve hastalık pek fazla ilerlememiş ise, iyi neticeler vermekte olduğunu ve 3 vak'ada kat'i şifa elde edildiğini bildirmektedir. Thyroxin 0,3:300 mahlûl halinde kullanılmakta ve 3-4 fasıla ile 30-50 ccm zerk edilmekte ve şifaya doğru temayül husule gelinceye kadar zerklere devam edilmektedir.

Ü. Maskar

Russeff: Bulgaristanda baytar teşkilatı; P.T.W. 1935.

Bir baytar fakültesi te'sis edilmiştir. Bulaşık hastalıklarla mücadele için Sofyada bir merkez enstitüsü, Şimali Bulgaristanda Tırnovada bir, Cenubi Bulgaristanda Stara-Sagora da bir müessese vardır. Bundan başka mevaddı gıdaie muayenesile bir teşhis kısmını ihtiva eden 6 baytarî istasyon daha vardır. Menşei hayvani olan ağdiyenin istihsal ve ticaretinin kontrolü Ziraat Nezareti baytarî kısmı tarafından kaza baytarları vasıtasile idare olunur. Sâri olmayan uzvî hastalıklı hayvanların tedavileri için 120 kaza hayvan hastanesi vardır. Fakir köylüler için parasızdır. Hayvany etiştirilmesi için fevkalâde bir surette çalışılmaktadır.

Cevat Şahin

Townsend, C.H.S.— Bir beygirde dimağ absesi. The Journ. of the Roy. Army Vet. Corps, No. 3, 1936.

Dört yaşında bir ordu remont beygirinde önce hafif bir burun akıntısı ve iştihassızlık görülmüş, hayvanın asabiyeti pek fazla olup hararet derecesi bile alınmamıştır. İki gün sonra karın altında ödem zuhur etmiş, iyodür verilmiş, sonra şişi azalmışsa da iştihâ düzelmemiştir. Dokuz gün sonra sol gözde körlük ve hadeğinde tevessü bulunmuş, ertesi gün baş sol tarafa sarkmış, yemeğe başlamış, iki gün sonra sol tarafını divara dayamış ve sola doğru dairevî hareketler yapmağa başlamış ve pek müteheyyiç ve tehlikeli bir hal almıştır. Ertesi gün temamlile sakinleşerek uyku hali almış, göz ve dimağı araz devam etmiş, dört gün sonra teheyyüç tekrar başlamış, divara tımanmış ve hayvanın dimağında bir tümör veya abse olduğu teşhis edilerek hayvan itlâf edilmiştir.

Otopside dimağın sol tarafında ve hemen azmı cidarının altında içi kıhle dolu büyükçe bir abse bulunmuştur. Müellif, hayvan hayatta iken absenin sathı ve kabili ameliye olmadığını zannederek ameliye yapmadığına esef etmekte ve bu gibi şüpheli vekayide ameliye yapmayı tavsiye etmektedir.

T. Argun

Westhues – Beygir ve öküzlerde verid dahiline Chloral zerki. München. Tieraerztl. W. yg. 89, 14, 1936.

Muharrir Chloral Hyd. ile yapılan narkoz tatbikatı üzerinde mesai yapmış ve şu neticeye varmıştır ;

Bu zat Chloral ile yapılan narkozun en katı ve lüks bir usul olduğunu söylemekle beraber mahlûlün Paravenös şırınga edildiği takdirde Pflugmona sebebiyet vermesi gibi büyük bir mahzurdan bahs etmektedir.

Zerk esnasında şişedeki mayi sathının süratle alçalması kanulün verid dahilinde bulunduğuna hiç bir vakit delâlet etmediğini, 70 cm. uzunluğunda bir tüb ile 1,5 mm. kutrunda bir kanülü havi zerk cihazından 500 ccm. Chloral mahlûlünün 7,5 dakikada verid içerisine verildiği gibi aynı mikdarın aynı zamanda gerilmiş ve aşağı tutulmuş bir boyonda verid haricinde verildiğini söylemektedir.

Yedi hayvan üzerinde yaptığı tecrübelerinde Chloralin % 4 nisbetindeki mahlûlünden verit muhitine 500 ccm şırınga ettiğini ve hiç birisinde bir zarar görmediğini iddia etmektedir. Şu hale nazaran 50 gr. Chloral zerki için 1200 ccm. mahlûl yapılması icap edeceğini ve bu mikdarıdaki mahlûlün zerki de epeyce bir müddet devam edeceğinden her hayvanın bu uzun müddet zarfında sakin durması keyfiyetinin şayanı mülâhaza olduğunu da ilâve etmektedir.

O. Erkurt

Wheatley – Bir kısrakda Eklampsi. Veterinary Medicine, Nr. 8, 1935.

Bir kısrakda doğumdan 2,5 ay sonra hareketlerinde intizamsızlık, dişlerini gıcırdatmak, rahatsızlık, teneffüs ve deveranda sürat, ve normal hararetle müterafık asabî haller görülmüştür. Hayvana morfin, arekolün vesaire ile tedavi yapılmışsa da tesirleri görülmemiştir. Bundan sonra titremeler, ve Trismus görülerek kloral lavmanı yapılmış fakat kısa bir sükûnetten sonra eski araz yine devam etmiştir.

Bundan sonra kısraka Gluconate de calcium % 10 sol. dan 125 cc. zerk edilmiş ve kısrak bir saat içinde iyi olmuştur.

T. Argun

Williamson – Beygirlerde çiçek salgını. Journ. of the Roy. Army Vet. Corps, Nr. 6, 1934.

Hindistanda süvari beygirlerinde salgın halinde çiçek hastalığı zuhur

etmiştir. Hastaların çoğunda afat, bacakların ön taraflarında tevazzu etmiştir. 104 hastadan yalnız üçünün ağızlarında afat bulunmuştur. Tefrih devri 7 gün olarak tesbit edilmiş, hastalık, az derecede bir huveysalî cilt kabartısı şeklinde görülmüş, hastaların umumî ahvali değişmiştir. Bazı tâlî intanlardan teşevvüşler hasıl olmuştur. Salim beygirlerde skarifikasyonla yapılan sun'î intandan selim şekilde bir çiçek zuhur etmiş ve bu metod ile vaki telkihler yapılmak suretile hastalığın seyri kısaltılmıştır.

T. Argun

Fransız ordusunun 1933 senesi baytarî istatistiği : (Rev. Vet. Mil. No :1).

İstatistik bütün orduları 4 gruba ayırıyor ; 1.— Memleket dahilindeki ordular, 2.— Cezair Tunus kıtaatı, 3.— Fas kıtaatı, 4.— Suriyedeki kıtaat.

I.— kısım.

1— kuvve : 1933 senesinde vasatı hayvan mevcudu ; memleket dahilinde ; 76, 946, Cezair ve Tunusda 15-110, Fasda ; 21-604, Suriyede 6541 ceman 120 219 baş hayvan olup bundan başka 4972 sivil baytarlar tarafından tedavi edilmiştir. (124 700 + 6377 baş 1932 de) memleket dahili hayvanatın yaşlarının yüzde mukayesesi : 3-5 yaşındaki genç hayvanat % 17 kâhil yaşdaki beygirler, (6-13 yaş) % 58, 8 ; (14-16) yaş arasındaki beygirler, % 15,3 ; (17) yaşını geçmiş beygirler % 8,9 ;

II.— Hastanelerde tedavi olan hayvanat

1— memleket dahilinde :	44,172	=	% 57,39	vasatı hayvan kuvvesinin
2— Cezair Tunus :	9,083	=	% 60,11	=
3— Fas :	10,891	=	% 50,41	=
4— Suriye :	4,917	=	% 75,16	=
	69,068	=	% 57,44	=

1932 de % 58,73 1931 de % 54,71

Tedavi müddet vasatı olarak 16,5 gün devam etmiştir.

Hasta hayvanat şu hastalıklara tutulmuşlardır.

Bulaşık hastalıklar :	10735	Hastalıkların % 15,54	hayvan kuvvesinin % 8,92
Umumî	=	: 2778	= % 4,02
Hazım cihazı	=	: 10,435	= % 15,10
Cihazı muharrik	=	: 7950	= % 11,52
Diğer echize	=	: 3923	= % 5,68
Yaralar	=	: 28,000	= % 40,54
Muhtelif haricî hastalıklar :	5242	= % 7,59	= % 4,36

III.— kullanılmayan hayvanatın hastalıkları

1— Memleket dahili	74,790	=	% 97,17	hayvan kuvvesinin
2— Cezair Tunus	17,409	=	% 115,21	=
3— Fas	18,868	=	% 87,33	=
4— Suriye		beyan edilmemiştir.		
	111,067	=	% 97,7	=

Kullanılma müddeti vasatı olarak 12 gün olmuştur.

Yaralar ile cihazı muharrik hastalıkları bunların başlıca duhul sebebinin teşkil etmiştir.

IV.— (11,111 ün umumî hastalık duhulu) 180,130 = % 158,15 hayvan kuvvesine nisbeti olup 1932 de % 145,94 1931 de % 151,82 idi.

V.— zayıat (mürt ve itlaf)

1— memleket dahilinde :	1655	=	hayvan kuvvesine % 2,15	hastalıklara % 3,75
2— Cezair Tunus :	362	=	% 2,39	= % 3,98
3— Fas :	1071	=	% 4,96	= % 9,83
4— Suriye :	248	=	% 3,79	= % 5,04
	3336	=	% 2,77	= % 4,83
1932		=	2,60	= % 4,55
1931		=	2,52	= % 4,51

Ordulardaki hayvan zayıatının hastalıklara taksimi :

1— Bulaşık hastalıklar : zayıat 562 dir. Hayvan mevcudunun % 0,47 si olup memleket dahili 241 = % 0,3, Cezair Tunus, 31 = % 0,2, Fas 244 = % 1,1, Suriye, 46 = % 0,7 dir. Zayıatın ekserisi diğer bulaşık hastalıklardan olup 374 dür hayvan mevcudunun % 0,31 dir. (Yalnız Fasta 225 zayıat olmuştur.)

İntanı afeni, Tripanozomyaz, Piroplazmoz, intanı fakrüdüm, mühim bir kısım zayıata sebep olmuşlardır. Gurm ; bunlardan sonra 98 zayıat vermiştir. (93 ü yalnız memleket dahilinde).

Tifoidi hastalıklar : 43, Tetanoz 31 intani eviyei lenfaviye iltihabı, 12, ruam 4 zayıata sebep olmuştur.

2— umumî hastalıklardan : 342 zayıat olmuştur. = hayvan mevcudunun % 0,29 dir. Memleket dahili 83 = % 0,11, Cezair, 40 = % 0,26, Fas 191 = % 0,88 Suriye, 29 = % 0,44 dır. Bunlardan başka Fartı taap 91, Hemoglobın üri 37 zayıatı mucip olmuştur.

3— Hazım cihazı hastalıkları : 859 zayıat olmuştur. Hayvan mevcudunun % 0,71 hastalıkların % 8,23 dır. Bunlardan 8180 sancılı beygirden 707 sitelef olmuş, olup hastalığın % 8,66 hayvan mevcudunun % 0,59 nisbetindedir.

(Memleket dahilinde 4894 hastalıktan 392 zayıat olmuş, hastalığın % 6,72 sidir)

4— cihazı muharrik hastalıkları : 179 zayıat olmuştur. Hyv. mevcudunun % 0,15 nisbetindedir. Veter ve mafsal hastalıklarından 139 zayıat = % 0,12, ayak hastalıklarından 40 zayıat = hyv. mvc. % 0,03 nisbetindedir.

5— diğer cihazı hastalıkları : 435 zayıat, = hyv. mvc. % 0,36 nisbetindedir. Bunlardan teneffüs cihazı hastalıklarından 178, devran hastalıklarından, 138, asap hst. 89, bevli tenasüli hst. 29, göz hastalıklarından 1 zayıat olmuştur.

6— Tardidattan 936 zayıat olmuştur. = Hyv. Mevc. % 0,78 Kemik kırıklarından 692 zayıat = % 0,58 dir.

7— Muhtelif harici hastalıklardan 22 zayıat vardır.

Diğer senelere nisbetle memleket dahilindeki üç yaşındaki hayvanatta en fazla zayıat nisbeti % 3,8 dir. (Başlıca gurm sebep olmuştur.) Bundan mada 16 ve daha ziyade yaşındaki beygirlerde % 3,5, ve en az zayıat 5 ve 9 yaşındaki beygirlerde, % 1,7, % 1,8 dir.

VI.— Çürüğe tefrik :

Memleket dahilinde 9026 = Hyv. Mvcd. % 11,7 si, Cezair ve Tunusta, 1727 = % 11,4 Fasda 1005 = % 4,6, Suriyede 714 = % 11,8 ceman 12532 = % 10,42 Hyv. Mvcd. nisbetindedir. (1932 de % 6,98 1931 de = % 6,13) ;

Bu hayvanatın 2/3 kullanılabılır bir vaziyette idi. 1/5 i gayri kabili tedavi topallık, mütebakisi mizaci bozukluklar, muhtelif dahili ve harici hastalıklar, teşekküllerindeki zafiyet, soluganlık, rüyette tegayyürat, müzmin kornaj ile malul idiler. Vasatî yaşları ; memleket dahilinde 16 idi. Vasatî kıymetleri ; 86 frank (66,50 lira) idi.

II. Kısım.

Ruamdan 4 vak'a görülmüştür. (Memleket dahilinde 2, Cezair, 1, Fas 1). Bunlarda seriri âraz görülmemiş, yalnız mallein teamülü ile meydana çıkarılmıştır.

Gurm : 6336 vaka olup 98 zayıat vermiştir. Hastalıkların % 1,55 i nisbetindedir. Geçen seneye nazaran fazla bir azlık vardır. Hastalık bilhassa hayvan depolarında görülmüştür. Tatanoz : 40 vak'adan 31 zayıat olmuştur. Hst. nisbeti % 77,5 1931 de zayıat, % 54,16, 1932 de % 61,61 dir. Aşı hakkında malumat verilmemiştir. Sâri lenfanjit : 99 vakadan 33 vak'ası karhâvî lenfanjittir. Zayıat 12 dir. Memleket dahilinde sâri lenfanjit görülmemiştir. Memleket dahilinde 39 uyuz vak'ası görülmüştür. Cezair ve Tunusda 17, Fasda 5 Suriyede 2 uyuz olmuştur. Bunlar tek vakalara münhasır kalmıştır. Bundan başka sâri deri hastalıklarından (mantarlardan) 838 vak'a görülmüş olup bunların 648 i memleket dahilinde idi.

Cevat Şahin

Georg Öhmann-Tavastehus — Finlandya ordusunda beygirlerin gıda ihtiyacında açık konaklamanın te'siri : (Finland 1935)

Finlandya ordusunda 2 Şubattan 31 Mart 1931 e kadar ve 11.2. Kânun den 31 Mart 1932 e kadar üç top ve iki süvari alaylarında dört mevkide 180 binek ve koşum hayvanı açık havada beygirlerin gıda ihtiyacında ne gibi bir hal ve te'sir yapacağı anlaşılmak için tecrübeye konu. Tecrübeye konan beygirlerin hepsi alelâde Finlandya beygiri ırkına mensup, orta büyüklükte idiler.

Tecrübe beygirlerinin hepsi, pek iyi, besileri mükemmel, bir teşekküle mâlik olanlardan, yâni gıdasını mükemmel temsil ettikleri mücerrep olanlardan (evvelâ dişleri muayene edilmiştir.) Seçilmiştir. Her alaydaki hayvanatın cesamet, sıklet ve yaşları vasatî olarak takriben müsavi idi. (Top. 156 İrt. 482 kilo, 9-10 yaş,) (Süvari 155 İrt. 452 kilo 9-10 yaş) Tecrübeler şu suretle inkişaf etmiştir :

A) İskân

Her tecrübe alayından üç muhtelif nevide altışar beygir iskân edilmiştir.

I. Grup :

Tabii ahırda iskân edilmiş (kontrol beygirleri)

II. Grup :

Muvakkat çadırdan bir ahırda iskân edilmiş, (tahta çatı üzerine tavan ve divarla-ına çadır bezi örtterek) bu çadırlar bir defa bir ormanlığa kurulmuş, iki defa bir vadide, bir defa iki tahta sundurma arasınca kurularak soğuk rüzgâre karşı oldukça muhafız bir vaziyette bulundurulmuştur.

İki süvari alayı beygirlerini müştereken çadır tavlada iskân etmişlerdir.

III. Grup :

Hayvanat hariçte bırakılmıştır.

Bu grupta tavlalar bir değildir. Bir Top.A. beygirlerinin başı bir tahta divara gelmek suretile, diğer bir Top.A. tavalı sol tarafları keten bir perde ile muhafaza edilmiş diğer her tarafı açık bir surette hayvanları açık tavlada bağlamışlardır. Bir Top.Alayı de hayvanatının başları bir divara gelmek suretile her iki yan tarafa kardan divar yapmış, üstlerine de su geçmez bir çadır bezi örtmüştür. Her iki süvari alayı beygirlerinin başları muvakkat çadır tavlının cidarine gelmek suretile bağlanmış beygirlerin arkasına ketenden bir siper koymuştur. Her iki yan ve tavana çam dalları örtülmüştür. Bundan başka bu üçüncü grupta beygirlere örtü de konmuştur.

Altık olarak :

I. Grupda = Saman veya kum

II,III : Gruplarda : = Küçük çam dalları parçaları, bunun üstüne sıkıca döğülmüş yer tezeği (Türp) ve bir mikdar saman.

B) Hararet

Hariçteki hararet ; 1931 senesinde tecrübe müddeti esnasında dört mevkide hararet + 4 ile- 29 arasında idi. 1932 senesinde + 8 ile-28, çadırdan tavlalarda, + 1,2 ile 8 arasında idi. Tabii tavlaların hararet derecesinin ne kadar olduğu beyan edilmemiştir.

Tecrübe zamanında tebeddülâtı hevaiye şöyle olmuştur :

1931 = keskin soğuk rüzgâr 13 gün, kar 15 gün

1932 = keskin soğuk rüzgâr 28 gün, kar 30 gün

C) Ağdiye :

Tecrübe beygirlerinin hepsi aynı yemi yemişlerdir.

Binek beygirler : =5 yulaf, 4 kilo kuru ot, 2 kilo yulaf samanı,

Koşum = : 4 kilo yulaf, 6 kilo ot, 2 kilo yulaf samanı,

İkinci ve üçüncü gruplarda yulaf torba içinde verilmiştir.

Hayvanatın yemi saat 5 'den 24 de kaçar verilmiştir. 3 defa yulaf, (hayvanın sikletine göre) samanla beraber, 4 defa ot, 2 defa saman, (saat 20-24) kuru yemin mikdarı göz ile tahmin edilmiştir.

Su ; günde 4 defa yemlerden yarımşar saat evvel verilmiştir. Suyun sıcaklık derecesi, +1,6-5,6 ya kadardı,

D) Hizmet :

Her tarafta aynı hizmet yapıldı. Binek hayvanlarına açıkta binilmiş, koşum beygirlerine yüklü bir araba çekdirilmiştir. Siklet ; her beygire mümkün mertebe aynı verilmiştir. Binek beygirlerine süvarisi ile beraber 80-95 kilo, koşum hayvanlarına araba ve arabacı dahil 400-470 kilo. Hizmet müddeti vasatı olarak top. 2,30-3,10 süvaride 2,20-2,40 saat idi.

Her tecrübe haftasında bir defa umumî muayene yapıldı. Bunda sikletteki tegayyürat, derece hararet beden, reelerin ve kalbin faaliyeti, ve istimrarına bakıldı. Bununla açık ordugâhın tesirini, ve muayyen zamanlarda yem istihkakını görmek imkânı hasıl oluyordu. (Maalesef derece hararet beden, ree ve kalbin faaliyeti hakkında hiç bir beyanatta bulunulmamıştır.

Tecrübeden şu netice elde edilmiştir :

1— hayvanatın tecrübe bidayet ve nihayetindeki besi dereceleri arasındaki fark pek cüzidir. II, III. gruplar arasındaki tebeddül 1. gruptakinden fazla değildir.

2— tecrübe esnasında her üç grupta da şerait hiç bir şekilde bozulmamıştır.

3— her üç grupta da saf sikleti beden hemen müsavidir. Kısmi fazla bir değişiklik olup bu da başlıca topçu hayvanlarında görülmüştür. (Vasatı azalma mikdarı 1931= top.=2,1-17,4-27-6 kilo süvaride 2,7-77 1932 de top.=5,3-18,3-48,7 kilo süvaride 6,4-6,6 kilo göze çarpacak şekilde vasatı fazlalaşma vardır.

Sikletin tenakusu ekseriyetle iki Top. alayinde husule gelmiş olup karlı yollarda fazlalaşan çekme faaliyeti ile fazla mesai ve buna inzımam eden soğuk tavlalardan husule gelmiştir. (Her ne kadar tavlalar hararetinin fazla bir rol oynamadığı söylenmiş ise de)

4— Soğuktan mütevellit hiç bir hastalık zuhur etmemiştir.

5— Açıkta bulundurulmuş beygirlerde cilt ve teneffüs cihazlarının faaliyeti tavlada duranlara nisbetle daha serbest olmuş, hayvanlar fazla bir mesai yapmalarına rağmen kolayca teneffüs etmişler ve tavlada duranlara nisbetle daha az terlemişlerdir.

Netice olarak denmiştir ki :

- 1— Finlandya beygiri muhakkak surette tavlada iskân mecburiyetinde değildir.
- 2— Beygirler hariç ahvale uyarlar. Bu şeraitte yaşamağa zaruret gösterirler. Kış zamanında uzun müddet dışarıda kalmağa tehammül ederler.
- 3— Fazla derecede soğuk ve hava tazyikinin düşmesi Kar hayvanata bir zarar vermez. Yalnız doğrudan doğruya soğuk rüzgârdan muhafaza edilmelidir.
- 4— Açık ordugâhda uzun müddet konaklamada, hizada tesbit edilmiş olan yulaf istihkakı hayvanata kâfi gelmektedir. Hattâ bundan cüz'i bir mikdar kesmek suretile de idare edilebilir. Buna mukabil ot ve saman istihkakını kâfi derecede fazlalaştırmalıdır.

Cevat Şahin

Yeni neşriyat :

G. Curasson— *Traité de Pathologie exotique vétérinaire et comparée. Tome II. Maladies microbiennes. (Mukayeseli exotik hastalıklar : 2. cilt, Mikrobî hastalıklar.)* 1936. Vigot Fr. édit. Paris. Fıatı : 75 f.

**

Charnoek Bradley — *Topographical Anatomy of the Dog. (Köpeğin nahiyevi teşrihi.)* 3. tabı. The Mac millan Comp., New York, 1935, fıatı 7,75 dolar.

**

Will Judy — *Dog Encyclopedia. (Köpekler hakkında Ansiklopedi.)* Judy publishing Company, Chicago, 1936. Fıatı 5 Dolar.

Dışardan :

Berlin Yüksek Baytarî Mektebi Zootekni Enstitüsü Şefi Profesör Dr. Med. Vet. H. Stang 22 Mart 1936 tarihinde doğum gününü kutlanmıştır. Profesör Stang Almanya'da baytarîk aliminin muhtelif sahalarında çok tanınmış ve beşliğine has tevazuu dolayısıyla, ilim sahasında olduğu kadar, bütün kendisi ile temas olanlar ve talebeleri tarafından da çok sevilen ve hürmet edilen değerli bir şahsiyettir. Biz de kendisini tebrik eder, uzun ve sıhhatli ömürler dileriz.

Meslek Haberleri.

İçerden :

Askerî Baytar Tatbikat mektebindeki 27.5.1936 ilmi toplantısında Muallim Dr. Necib Zobu tarafından (bir kısırakta mihbel inkilâbı vak'ası) bildirilmiş, Muallim Dr. Turgut Argun tarafından (Eskimiş ve açıkta kalmış malleinler üzerinde tetkikler) başlığı altında tecrübevî tetkike müstenit bir konferans verilmiş. Muallim Dr. Üveis Maskar tarafından da (Müsbet mallein teamülü ile öldürülen hayvanlarda afâtın menfi zuhur etmiş olduğu vak'alar) üzerinde izahat ve tebligatta bulunulmuş, intaniye muavini Yzb. O. Zeki Öktem de (Tavuk pullormunda seri aglütinasyon üzerinde) demonstrasyon gösterilmiştir.

Mülga Yüksek Baytar mektebinin sabık haricî hastalıklar muallimî olan ve senelerce meslekî pratik sahada temsil etmiş bulunan Sıhhiyei hayvaniye memur mektebi klinik muallimi Mustafa Santurun beklenilmeyen bir yaşta dimağ sektesinden ölmüş olduğunu teessürlerimizle meslektaşlara bildiririz.

Dışardan :

Berlin Yüksek Baytar Mektebi Zootečni Enstitüsü Şefi Profesör Dr. Med. Vet. h. c. Stang 22/May./936 tarihinde 60. doğum gününü kutlulanmıştır. Profesör Stang Almanyada baytarlık aleminin muhtelif sahalarında çok tanınmış ve benliğine has tevazuu dolayısıyla, ilim sahasında olduğu kadar, bütün kendisi ile teması olanlar ve talebeleri tarafından da çok sevilen ve hürmet edilen değerli bir şahsiyettir. Biz de kendisini tebrik eder, uzun ve sıhhatli ömürler dileriz.

10/II. Kân./936 tarihinde Berlinde bir « Alman Hayvan Psikolojisi Cemiyeti » tesis olunmuş ve bu cemiyetin idaresini Profesör Dr. Kronacher üzerine almıştır. Cemiyete iştirâk eden muhtelif teşekküllerin en yüksek şahsiyetleri kendisine yardımcı olmuşlardır. Bunlar arasında Baytarlardan Ministerialrat Dr. Giese, Oberstvetarinaer Dr. Hansmann (Berlinde polis köpeklerini üretme ve öğretme devlet müessesesinin şefi), Profesör Dr. Klein, Hükûmet himayeî hayvanat cemiyetinden Dr. Korkhaus ve profesör Dr. Stang bulunmaktadır. Cemiyet bürosunun idaresi diplomalı ziraatci Dr. Efferts'e verilmiştir. Büronun yeri şimdiki halde Bonn üniversitesinin teşrih, fisiyoloji ve hıfzıssıhha enstitüsünde (Prof. Klein) bulunmaktadır.

Bu ilmi birleşmenin amacı, hayvan ruhiyatı üzerinde tetkikat yapmak ve hayvan psikolojisi bilgisinin pratik istifadesini temin etmektir ki, bu bilgiler insanla hayvanın anlaşma hasusundaki münasebatını izaha yardım edecek, hayvan himayesini yükseltecek ve hayvanların, insanların hizmetindeki muhtelif kudretlerinin arttırılması için kullanışları şeklini uygun bir mecraya sokmağa çalışacaktır.

Bu çok şümüllü olan çalışmalara her mevkî ve makamların alâkalı şahısları davet olunmaktadır. İlmî tetkikat sonuçları cemiyet tarafından bilâhara neşrolunacaktır.

Askerî Baytarların Soy adları.

Yeni gönderilmiş olan soy adlarını neşre devam ediyoruz :

Albaylar :

Refet Turtin (325-2).

Binbaşlılar :

Akif Ulusay 334-24, Yusuf Kenan Vural 334-43, Ali Rıza Ünaydın 338-22.

Baytar Albay Sabit'in ölümü

24 Eylül 932 de kendi arzusu ile tekaüd olan Baytar Albay Sabit, geçen Mayıs ayı içerisinde Bursa hastanesinde ebediyete kavuşmuştur.

Albay Sabit çok temiz kalbli nezahatı taba malik mesleğine ve vazifesine bağlı değerli bir meslektaştı. Burada kalbi teessürlerimizi yazarken hatırasını hürmetle anar ve geriye bıraktığı ailesi efradına samimi taziyetler sunarız.

Albay Sabit'in hal tercümesini bu vesile ile aşağıya yazıyoruz ;

Merhum 1288 yılında Niğde sancağına tabi Bor kasabasında doğmuştur. 1311 senesinde Harbiye mektebinin Baytar sınıfına girmiş 314 tarihinde Baytar Mülazımı olarak mektebi bitirmiştir. 315 te Yüzbaşılığa terfi etmiş ve kura ile Dördüncü ordu süvari topçu taburu Baytarlığına tayin edilmiş 317 senesinde Çukur ova çiftliği baytarlığına nakledilmiş, 324 tari-

hinde sol kol ağalığına terfi ederek beşinci ordu Çukur Ova çiftliği baytarlığına ve aynı sene içinde muvakkaten Kara ağaç hastahanesine memur edilmiştir. 326 senesinde İkinci Kolordu Ser baytar muavinliğine tayin edilmiş ve İtalya Harbi dolayısıyla 327 de Dördüncü Nizamiye Fırkası baytarlığına nakledilmiştir. 329 senesinde Binbaşılığa terfi ederek

14 cü Kolordu sahra Topçu 1 ci Tabur baytarlığına tayin edilen merhum 331 senesine kadar Yemende bulunduğu müddetten 7 ay 8 gün kıdem almıştır. 28 Temmuz 334 tarihinden muteber olmak üzere Kaymakamlığa terfi etmiştir. 21 Temmuz 339 da Garp cephesi emrine verilmiş olan mumailiyh 11.8.341 de 6 cı Kolordu 5 ci Fırka baş baytarlığına tayin edilmiş, 30 Ağustos 930 tarihinde Albaylığa terfi etmiş ve 5 ci Kolordu baş baytarı iken kendi arzu ve isteği üzerine 25 Eylül 932 de tekaüde sevk edilmiştir.

1 Mart 936 dan 31 Mayıs 936 Gününe kadar

Türkiyede salgın hayvan hastalıkları durumunun hülâsası.

(Tarım bakanlığının resmî bültenlerinden çıkarılmıştır.)

Antraks :— Aydın, Afyon, Çoruh, Denizli, Bursa, Elaziz, İçel, İstanbul, Isparta, Kars, Kocaeli, Konya, Kırklareli, Manisa, Niğce, Samsun, Trabzon, Tokat, Zonguldak illerinde çıkmış, 105 baş Sığır, 296 baş Koyun Keçi, yakalanmış, 37 baş Sığır, 265 baş Koyun keçi ölmüştür ;

Barbon :— Aydın ve Kocaeli, illerinde çıkmış, 20 baş Sığır yakalanmış, 16 baş Sığır ölmüştür ;

Cemrei araziye :— Ankara, Afyon, Bolu, G.ayıntap, İçel, İzmir, Manisa, Seyhan, Tekirdağ illerinde çıkmış, 95 baş Sığır, 69 baş Koyun Keçi yakalanmış, 82 baş Sığır, 63 baş Koyun Keçi ölmüştür ;

Çiçek :— Afyon, Antalya, Ankara, Aydın, Balıkesir, Burdur, Bolu, Denizli, Diyarbakir, Eskişehir, Edirne, Erzincan, Elaziz, İzmir, Isparta, İçel, Kayseri, Kütahya, Konya, Kırşehir, Kocaeli, Kastamonu, Gümüşhane, Manisa, Meraş, Muğla, Niğde, Samsun, Seyhan, Tokat, Yozgat illerinde çıkmış, 3120 baş Koyun Keçi, 50 baş deve yakalanmış, 489 baş Koyun Keçi, 13 baş Deve ölmüştür ;

Hummayi Kulai :— Erzurum, Kars, Konya illerinde çıkmış, 1130 baş Sığır yakalanmış, 10 başı ölmüştür ;

Keçi Pastörellozu :— Amasya, Aydın, Bolu, Denizli, Diyarbakir, Çankırı, Isparta, İçel, G.ayıntap, Kayseri, Konya, Malatya, Meraş, Seyhan, Sivas, Urfa, Yozgat illerinde çıkmış, 1176 baş keçi yakalanmış, 823 başı ölmüş, 267 başı parasız, 86 başı paralı öldürülmüştür ;

Kuduz :— Balıkesir, Edirne, İzmir, Kırklareli, Kocaeli, Trabzon illerinde çıkmış, 11 baş Et yiyen, 1 baş Ot yiyen yakalanmış, 5 İnsan, 11 Hayvan ısırılmıştır ;

Kanatlı hayvan hastalıkları :— Elaziz, İstanbul, Kastamonu, Kocaeli, illerinde çıkmış, 90 baş kanatlı hayvan yakalanmış, 65 i ölmüştür ;

Ruam :— Ankara, Amasya, Afyon, Bilecik, Balıkesir, Bursa, Bolu, Erzurum, Eskişehir, G. Ayıntap, İzmir, İstanbul, Kars, Kastamonu, Kütahya, Kocaeli, Konya, Manisa, Malatya, Siirt, Sivas, Tekirdağ, Tokat illerinde çıkmış, 95 baş Tek tırnaklı yakalanmış, 6 başı parasız, 89 başı paralı öldürülmüştür ;

Uyuz :— Ağrı, Amasya, Aydın, Afyon, Bolu, Bursa, Balıkesir, Denizli, Diyarbakir, Çanakkale, Çoruh, Erzincan, Erzurum, Elaziz, G. Ayıntap, İstanbul, Isparta, İzmir, Gireson, Kars, Kastamonu, Konya, Kütahya, Meraş, Manisa, Muğla, Tokat, Yozgat illerinde çıkmış, 5141 baş Koyun Keçi, 94 baş Sığır, 3 baş beygir, 1 baş Deve yakalanmış, 513 baş Koyun, Keçi, 6 baş Sığır, 1 baş Deve ölmüştür ;

127 sayılı ve 1 Mayıs 1936 günlemeçli mecmuanın 369 ilâ
376 cı sahifesine kadar olan yanlış ve doğru cetveli.

Sahife	Satır	Yanlış	Doğru
369	6	olan	= olarak
«	16	sonunda olacağı	= sonunda yara olacağı
«	23	iode	= iyode
«	25	edilen	= edilirse
370	13	hat	= harp
«	16	besinlerin	= besinlerinin
«	18	yedirilmeyeceğini	= yedirilmeyeceği
«	28	besinlerinden	= besinlerden
«	29	saire	= sâir
371	7	teklikeye	= tehlikeye
«	14	de sud	= dö sud
«	15	yanilmesi	= yenilmesi
«	32	2/3 ü	= 2/3 si
372	28	iodu	= iyodu
«	30	iod	= iyod
373	1	yani monoksit havayı	= yani monoksit kar- bonlu havayı
«	4	bararet	= hararet
374	11	ve cönk	= ve bir cönk
«	13	inkışaf	= intışar
«	17	yetişebildiklerinde	= yetişebildiklerinden
«	33	edilmiştir	= edilmiş
«	35	kokusuyle	= kokusu ile
375	3	vekayide	= vak'alarda
«	5	görünmelidir	= görülmelidir
«	8	ihbar etmemesi	= ihbar edüp etmemesini
«	18	torak	= toprak
376	3	madde	= maddeyi

127 sayılı ve 1 Mayıs 1918 gününde çıkarılan 376 cı sahifesine katılan olan ve doğru cevabı.
(Tammı bakanlığının resmi haberlerince çıkarılmıştır.)

Antalya: - Antalya, Çoruh, Denizli, İzmir, Isparta, Kars, Kocaeli, Konya, Kütahya, Manisa, Niğde, Samsun, Trabzon, Tokat, Zonguldak illerinde çıkması, 296 baş Sığır, 296 baş Koyun, 296 baş Keçi yakalanmış, 296 baş Deve ölmüştür. 81 »

Bartın: - Aytepe, Kocaeli, illerinde çıkması, 296 baş Sığır, 296 baş Koyun, 296 baş Keçi yakalanmış, 296 baş Deve ölmüştür. 81 »

Cemiyet: - Antalya, Aytepe, Bolu, Çarşamba, Isparta, Kars, Kocaeli, Konya, Kütahya, Manisa, Niğde, Samsun, Trabzon, Tokat, Zonguldak illerinde çıkması, 296 baş Sığır, 296 baş Koyun, 296 baş Keçi yakalanmış, 296 baş Deve ölmüştür. 81 »

Çarşamba: - Antalya, Aytepe, Bolu, Çarşamba, Isparta, Kars, Kocaeli, Konya, Kütahya, Manisa, Niğde, Samsun, Trabzon, Tokat, Zonguldak illerinde çıkması, 296 baş Sığır, 296 baş Koyun, 296 baş Keçi yakalanmış, 296 baş Deve ölmüştür. 81 »

Denizli: - Antalya, Aytepe, Bolu, Çarşamba, Isparta, Kars, Kocaeli, Konya, Kütahya, Manisa, Niğde, Samsun, Trabzon, Tokat, Zonguldak illerinde çıkması, 296 baş Sığır, 296 baş Koyun, 296 baş Keçi yakalanmış, 296 baş Deve ölmüştür. 81 »

Edirne: - Antalya, Aytepe, Bolu, Çarşamba, Isparta, Kars, Kocaeli, Konya, Kütahya, Manisa, Niğde, Samsun, Trabzon, Tokat, Zonguldak illerinde çıkması, 296 baş Sığır, 296 baş Koyun, 296 baş Keçi yakalanmış, 296 baş Deve ölmüştür. 81 »

İzmir: - Antalya, Aytepe, Bolu, Çarşamba, Isparta, Kars, Kocaeli, Konya, Kütahya, Manisa, Niğde, Samsun, Trabzon, Tokat, Zonguldak illerinde çıkması, 296 baş Sığır, 296 baş Koyun, 296 baş Keçi yakalanmış, 296 baş Deve ölmüştür. 81 »

Kocaeli: - Antalya, Aytepe, Bolu, Çarşamba, Isparta, Kars, Kocaeli, Konya, Kütahya, Manisa, Niğde, Samsun, Trabzon, Tokat, Zonguldak illerinde çıkması, 296 baş Sığır, 296 baş Koyun, 296 baş Keçi yakalanmış, 296 baş Deve ölmüştür. 81 »

Konya: - Antalya, Aytepe, Bolu, Çarşamba, Isparta, Kars, Kocaeli, Konya, Kütahya, Manisa, Niğde, Samsun, Trabzon, Tokat, Zonguldak illerinde çıkması, 296 baş Sığır, 296 baş Koyun, 296 baş Keçi yakalanmış, 296 baş Deve ölmüştür. 81 »

Kütahya: - Antalya, Aytepe, Bolu, Çarşamba, Isparta, Kars, Kocaeli, Konya, Kütahya, Manisa, Niğde, Samsun, Trabzon, Tokat, Zonguldak illerinde çıkması, 296 baş Sığır, 296 baş Koyun, 296 baş Keçi yakalanmış, 296 baş Deve ölmüştür. 81 »

Manisa: - Antalya, Aytepe, Bolu, Çarşamba, Isparta, Kars, Kocaeli, Konya, Kütahya, Manisa, Niğde, Samsun, Trabzon, Tokat, Zonguldak illerinde çıkması, 296 baş Sığır, 296 baş Koyun, 296 baş Keçi yakalanmış, 296 baş Deve ölmüştür. 81 »

Niğde: - Antalya, Aytepe, Bolu, Çarşamba, Isparta, Kars, Kocaeli, Konya, Kütahya, Manisa, Niğde, Samsun, Trabzon, Tokat, Zonguldak illerinde çıkması, 296 baş Sığır, 296 baş Koyun, 296 baş Keçi yakalanmış, 296 baş Deve ölmüştür. 81 »

Samsun: - Antalya, Aytepe, Bolu, Çarşamba, Isparta, Kars, Kocaeli, Konya, Kütahya, Manisa, Niğde, Samsun, Trabzon, Tokat, Zonguldak illerinde çıkması, 296 baş Sığır, 296 baş Koyun, 296 baş Keçi yakalanmış, 296 baş Deve ölmüştür. 81 »

Trabzon: - Antalya, Aytepe, Bolu, Çarşamba, Isparta, Kars, Kocaeli, Konya, Kütahya, Manisa, Niğde, Samsun, Trabzon, Tokat, Zonguldak illerinde çıkması, 296 baş Sığır, 296 baş Koyun, 296 baş Keçi yakalanmış, 296 baş Deve ölmüştür. 81 »

Tokat: - Antalya, Aytepe, Bolu, Çarşamba, Isparta, Kars, Kocaeli, Konya, Kütahya, Manisa, Niğde, Samsun, Trabzon, Tokat, Zonguldak illerinde çıkması, 296 baş Sığır, 296 baş Koyun, 296 baş Keçi yakalanmış, 296 baş Deve ölmüştür. 81 »

Zonguldak: - Antalya, Aytepe, Bolu, Çarşamba, Isparta, Kars, Kocaeli, Konya, Kütahya, Manisa, Niğde, Samsun, Trabzon, Tokat, Zonguldak illerinde çıkması, 296 baş Sığır, 296 baş Koyun, 296 baş Keçi yakalanmış, 296 baş Deve ölmüştür. 81 »

